

મહાત્મા તુલસીદાસ

વેચનાર-થુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ નડીઆદ.

ગુજરાતી કવિશાસ્ત્ર-પુસ્તકમાં આવેલાં ૧૬ ચીત્રોની

અનુક્રમણિકા.

(૧) શ્રી વિષ્ણુ	(૯) શ્રી લક્ષ્મીદેવી
(૨) શ્રી કૃષ્ણ અને ગાય	(૧૦) મહાત્મા તુલસીદાસ
(૩) રાધા સ્વપ્ન દર્શન	(૧૧) શ્રી મહાદેવજી
(૪) સત્યનારાયણ	(૧૨) સ્વામી વીદ્યાનંદજી
(૫) શ્રી નાથજીબાવા	(૧૩) શંકરનુ તપ
(૬) ગોવરધન પર્વત.	(૧૪) બાલમુકુંદ
ગોપ-ગોપી-કૃષ્ણ.	(૧૫) શેષશાઈ ભગવાન
(૭) યશોદા ગૌદોહન	(૧૬) નૃસીંહાવતાર
(૮) શ્રી સરસ્વતીમાતા.	

સારાં અને સસ્તાં — છુટક અને જથ્થાબંધ
તમામ જાતનાં પુસ્તકો છપાવનાર અને વેચનાર

બુકસેલર-જહુલાલ નારણદાસ.

મુ. નડીઆદ.

તા. ક. વેપારી બાવનુ પ્રાઇવેટ પ્રાઇસલીમિટેડ કોમ્પલ્યુ
બુકસેલરને તદ્દન મફત મળશે. પોસ્ટેજ પણ માફ

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૯૯-૩ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ મહાત્મા ગુલશીદાસ

વિષય દ-૧૩

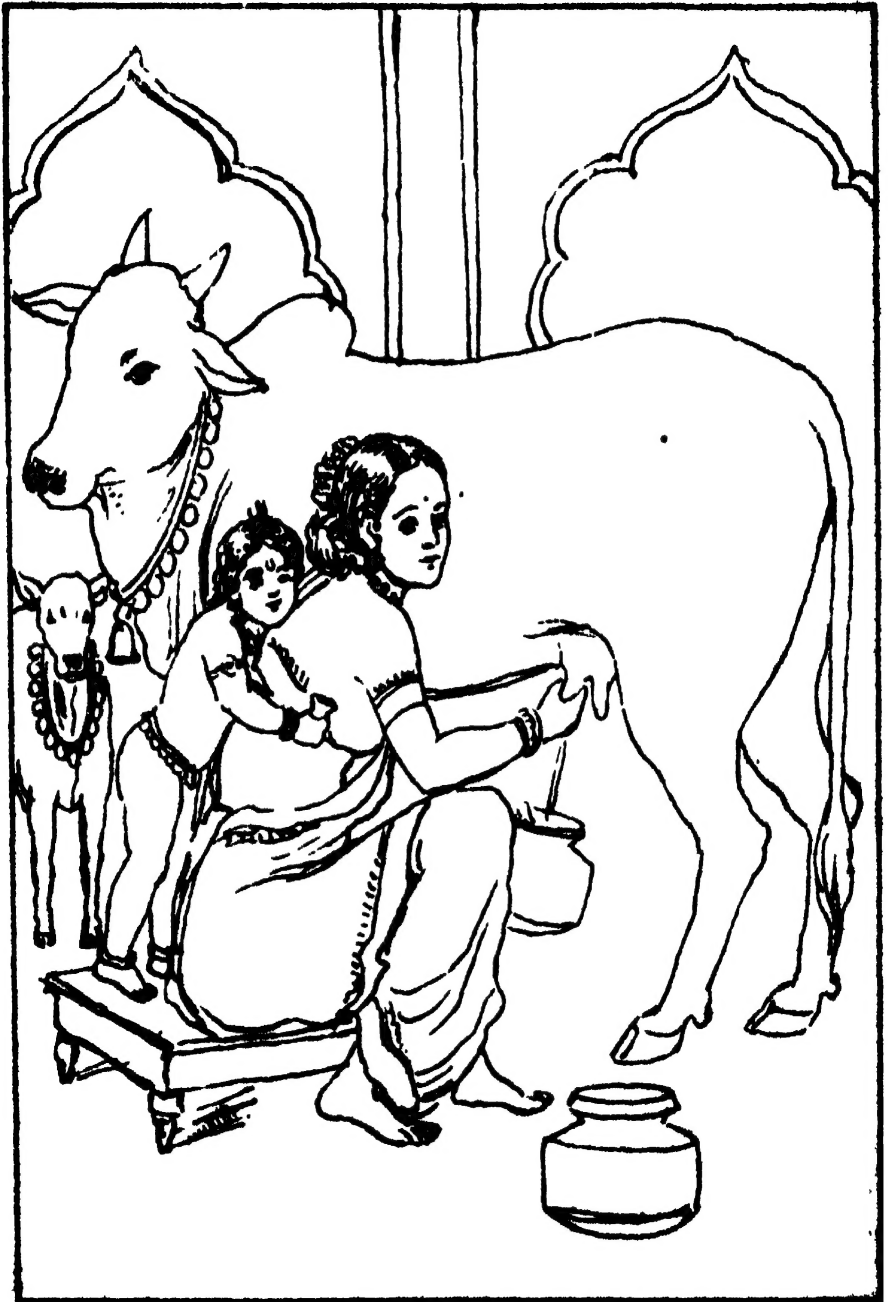

શ્રી રામચંદ્રજીના પરમ મહાન ભક્ત

મહાત્મા તુલસીદાસ

સપુર્ણ-મુખોપક-નીતિથી ભરપુર વાર્તા

—: લેખક :—

બ્રહ્મર્ષિ નારાયણ વિદ્યનાથ શર્મા (વાંસવાડા)
ની પાસેથી યોગ્ય બદલો આપી સર્વ હક્ક ખરીદ કરી

છપાવી પ્રસિદ્ધ દરનાર:—

બુકસેલર કંચનલાલ શાન્તિલાલ બ્રધર્મ
સ્વામીનારાયણના મંદિર પાસે મું નડીઆદ

સર્વ હક્ક પ્રકાશકને સ્વાધીન છે

કૌંમત આઠ આના

૧ હમરેઠ ભટવાડી પોળને નાકે આવેલા સરસ્વતી પ્રીન્ટીંગ
પ્રેસમાં રતીલાલ બાળકૃષ્ણ ત્રિવેદીએ પ્રકાશકને માટે છાપ્યું.

❖ પ્રભુ પ્રાર્થના ❖

રાગ કદયાણ

પ્રિયતમ પ્રભુ કરીએ વંદના (૨)

જય ધોષ સહિત આતંદના—પ્રિયતમ૦

આપ પ્રભો અમ ચાલક પાલક (૨)

સાયું ધન અમ રંકના—પ્રિયતમ૦

કષ્ટ કષ્ટના છે આપજ સાદ્યક (૨)

છે સાથી ભવ અંતના—પ્રિયતમ૦

શુભ જોનારા આપ ન જોશો (૨)

દોષો આ મતિ મંદના—પ્રિયતમ૦

સત્તા રૂપે વિધે સકલમાં (૨)

બ્યાપક આપ નિરંજના—પ્રિયતમ૦

અમ સત્તા ધન અમને આપો (૨)

ખાલક અમે શ્રીમંતના—પ્રિયતમ૦

નિજ સત્તા ખલ અધિક પ્રકાશો (૨)

(જેથી) કરતું રહે આકંદના—પ્રિયતમ૦

નરહરિ સત્તા સ્વરૂપે પ્રગટો (૨)

હૃદયે સાધક સંતના—પ્રિયતમ૦

(સતસંગ મંડળ—નડીઆદ)

મહાત્મા તુલસીદાસ

પ્રકરણ ૧.

કલિયુગનું કારમું કૌતુક.

રામ-રાશીકાન્ત મારા લગ્નની.

કૈલાસ મધ્યે એક દીન બેઠાં હતાં શીવ પાર્વતી,
ચંદ્રના ચળકાટથી રજની રૂપેરી ભાસતી,
ગંગા અનેશ નીરથી ગીરિ શૃંગને દીપાવતી,
મુગધથી ભરપુર વાયુની લહેરો આવતી,

એવા આનંદમય કૈલાસમાં શંકર ભગવાન પાર્વતીજીની
સાથે જ્ઞાન ગોષ્ઠિ કરી રહેલા છે તેવામાં અચાનક જર્જરીત
રેહધારી પુરૂષ એક નવ યૌવના મુગ્ધા સાથે આકૃંદ કરતાં
આવી પહોંચ્યાં. તે વૃદ્ધ પુરૂષે રૂઢન કરતાં વીનિત સ્વરે
કહ્યું:-હે શંભુ પાશુપતિ ! અમો હવે ક્યાં જઈયે. સ્મૃતિમાં
વચ્ચવાનાં હમાસં સર્વ શ્રેષ્ઠ સ્થાન નષ્ટ થઈ ગયાં. હે પ્રભુ

જગતમાં હુમારૂં એક પણ આશ્રય સ્થાન ન રહેવાથી આપની પાસે આશ્રય મેળવવાની આકાંક્ષાથી હેઠ્યાણુ ! હમે આપને શરણે આવેલ છીએ.

રાગ-ઉપર મુજબ

શંભુ-શંભુ હસી તવ બોલીયા કહો કોણ ક્યાંથી આવીયાં.

પુનીત પગલાં આપનાં મમ ધામને દીપાવીયાં,

શા દુઃખથી દુર્ભાગ તમે કહો કેમ આવા થઈ ગયાં,

વૃદ્ધ-અમ વીનતી છે વિપત્તિ કાપો ધરી દીક્ષમાં દયા.

તે વૃદ્ધ પ્રવાસીએ કહ્યું હે શંભુ ! આ યુવાન મ્હારી

માતા છે અને હું વૃદ્ધ હોવા છતાં તેનો પુત્ર છું. આ

સાંભળી શીવ-પાર્વતી અને સર્વ ગણો હાસ્ય કરવા લાગ્યાં,

અને અરસપરસ કહેવા લાગ્યાં, આ શું કહે છે. શું આ

વૃદ્ધને ચીતબ્રમ થયો છે; કે આપણી હાંસી કરે છે. આવું

સાંભળી ગણોના નાયક વીરભદ્રે કહ્યું:-હે વૃદ્ધ ! સત્ય કહો !

આ હાંસી-મશકરી કરવાનું સ્થળ નથી. તમે આવી દુર્ભાગ

સ્થિતિના કોણ છો ? અને અત્રે આપનું આવાગમન શાથી

થયું છે તેવું સાંભળી તે મુંદરીએ કહ્યું:—

મુંદરી:-હે વીરભદ્ર ! હું પ્રભુને પ્રિય એવી ભક્તિ

હું. અને આ વૃદ્ધ મ્હારો પુત્ર ધર્મ છે. અને કળિયુગના

પ્રભાવથી અમારી આવી દુર્દશા થઈ છે. કળિયુગના અવળા

ન્યાયથી માતા યુવાન અને પુત્ર વૃદ્ધ થયો છે. સત્ય, ત્રેતા

અને દ્વાપરમાં હમારું સન્માન બાળકથી વૃદ્ધ પર્યંત કરતા
હતા. ત્રહમાં કે જંગલમાં જહાં જોઈએ ત્યાં હમાસંજ
આદરમાન હતાં. જ્યારથી સૃષ્ટિ ઉપર કળીયુગે પોતાનો
અમલ જમાવી દીધો છે ત્યારથી હમારે માટે જગતનાં
સર્વ દ્વાર બંધ થઈ ગયાં છે. હમે સર્વ સ્થળે ક્યાં; પણ
હે શંભુ ! એક પણ માણસના હૃદયમાં હમારો વાસ ન
હોવાથી આપની પાસે યાચનાર્થે હમે આવેલા છીએ.

ધર્મ ભક્તિ—

રાગ કવાલી

અમારો કે નથી આરો—સમય છે કષ્ટ દેનારો;

અરજ આ ઉરમાં ધારો—હમેને આપ ઉગારો,

શંભુ—ધરી ધીરજ રહે ભક્તિ—ધરમ તું સ્થિર થઈ રહેને;

તમારે કષ્ટ છે શાતું—સવીસ્તર એ કહી ક્યોને,

ભક્તિ—વહે વંદન કરી ભક્તિ, સુણો શીવ દુઃખ જે મારું;

નથી કે મુજને આહુતું, વધ્યું માયા તણું છારું.

વિષય લંપટ ઘણા જીવે, ધરે મુજ નામના પડા

કરે એ કૃત્ય બહુ કાળાં, તથાપિ લેશ ના ડરતા;

ગયા સહુ વ્યસનમાં ડુબી, નીતિને ધર્મ વીસારી,

અહા બીસ્કીટ અને સોડા, વળી બોટલ બલીદારી

ધર્મ—અરે! હું શું કહું વરણી, ખરેખર ધર્મ લોખાતો,

તમે શંભુ મહુ બાણો, કહું શું જમતની વાણો,

હે દીન દયાળુ મહાદેવ ! સૃષ્ટિમાંથી સરજતા, સમ-
ભાવ, સાદાર્થ, સત્ય, પ્રદાયકવૃત્ત, શીયળ, સતીત્વ, વર્ણાશ્રમ,
દાન દયા અને દીનતાનો લોપ થઇ ગયો છે. તેનું સ્થાન
કપટ, દંભ, પાખંડ, હીંસા, ચોરી, જારી, જુગારી અને
અન્ય દુર્ગુણોએ પ્રાપ્ત કર્યું છે. ત્યાં હે પ્રભુ ! હમે કેવી
રીતે વાસ કરી શકીએ. વળી સત્યયુગમાં દેવીઓ તરીકે
પુંભતી સ્ત્રીઓ હાલમાં કળિયુગમાં કેવાં કાર્ય કરે છે તે
શ્રવણ કરે.

ધર્મ— રાગ (ઝેર ગયાં ને વેર ગયાં)

પતિ ગૃહહતું કાળ કરે ને પત્નિ દરશન કરવા બળ,
પૈસા કેરી બંગડી કાળે અવર પુરૂષને હસ્ત અપાય,
બારીક વસ્ત્રો એવાં પહેરે કાય બધી ખુશી દેખાય.
હુરી કીર્તનથી નાસે પાછી નાટક માંહે પહેલી બળ,
પતિ પ્યારનો ત્યાગ કરીને પરનરથી કરતી મીલાપ;
ગુણ અનેરા ! આવા ગણતાં થાય મને શંભુ સંતાપ.

માટે હે ઉમાપતી, આપ કૃપા કરી સુષ્ટીના છવોના
ઉચ્ચાર અર્થે કંઈ ઉપાય બતાવે. આવી રીતે ધર્મ અને
બક્તિ શંભુની પ્રાર્થના કરી રહ્યાં છે, તેટલામાં નીમ્ન
લીખીત પ્રભુની સ્તુતી કરતા વાદમીક ઋષી આવતા દુરથી
દ્રષ્ટીએ પડ્યા.

વાદમીક ઋષી— [સગ-થયત્તોરે પતિ તેજ પ્યાંસી જનન]

પ્રભુ છે રે સુખકારક સૌના, અગણીત બહુ નામી;
અગણીત બહુ નામી; હયાળુ અગણીત બહુ નામી —પ્રભુ

પ્રેમ કટાક્ષે ભક્ત નિહાળી, દુર કરો પરિતાપ;
ગુણ ગીતે, ભણ પ્રીતે, શુભ રીતે, એક ચિતે,
જન મનરંજન અસુર નીકંદન ત્રીભુવનના સ્વામી —પ્રભુ

પાલક બાલક સહુ નીજ જનના ટાળક ભયથી આપ,
દુઃખ હરજો, સુખ કરજો, દિલ ધરજો, ન વીસરજો,
અવીચળ અખંડીત ભક્તિ દેજો, હરી અંતરભામી —પ્રભુ

એવી રીતે ભક્તિમાં લીન થએલા વાદ્યમીક ઋષી
કૈલાસમાં આવી પહોંચતા શીવજીએ સન્માન પુર્વક પોતાના
સમીપ આસન ઉપર બેસાડી ત્યાં આવેલાં ભક્તિ અને ધર્મ
ઉપર કળીયુગમાં ગુજરતા જીલમની હકીકત કહી સંભળાવી.
સૃષ્ટિમાં ભક્તિ અને ધર્મનો પ્રચાર કરવા આજ્ઞા કરી.

વાદ્યમીક—હે શંભુ ! કળીયુગનો પાસ (પ્રભાવ)
મનુષ્યની ઉત્પત્તિનો વીનાશ કરનાર હોવાથી માફ અંતઃકરણ
પુનઃ મનુષ્ય રૂપે જન્મ ધારણ કરતાં બાહ્ય જ કલુષીન બાહ્ય
છે. માટે આપ અન્ય કંઈ આજ્ઞા આપો.

લેખક—

ગગન ગીરા થઈ તેજ સમે ત્યાં

ભક્ત ધર શું સય સારી

જગમાં જઈને સમ જપાવો—

ભક્તિનો ઉદ્ધાર કરી.

આવી રીતે આકાશવાણી શ્રવણ કરતાં વાલ્મીકિ ઋષીને અત્યાનંદ થયો તેઓ શંભુને પ્રણામ કરી મૃત્યુચોકમાં જન્મ ધારણ કરવા આત્મી નીકળ્યા.

પ્રકરણ ૨.

તુલસીદાસનો જન્મ

રાજપુર તાલે ખાંઠા ગામમાં આત્મારામ નામના મહાન વિદ્વાન બ્રાહ્મણ નીવાસ કરતા હતા. તેઓની મ્હોટી ઉમ્મરે સંવત ૧૫૮૯ માં એક સુપ્રભાતમાં તેઓની પત્નિએ એક દિવ્ય કુમારનો જન્મ આપ્યો. આત્મારામે અતિ હર્ષથી શુભ શુકન તરીકે ગામમાં ગોળ ધાણા વહેવ્યા. બીશુકોને હાન આપ્યું. અને જોષીને બોલાવી બાળકના જન્મભક્ષર કરાવ્યા. પણ અફસોસ ! આત્મારામના કમલાગ્યે જોષીએ ભયંકર ભુલ કરી.

રાગ - લાવણી

લેખ વીધીએ લખીઓ એવો, બાળક કુળ પ્રકાશક છે,
જેથી સમજ્યો ભુલથી એવું, બાળક કુળ વિનાશક છે,
જાણ્ય જામરું શુંડું બીસે બાળક આ જીવતી છે

કુળ સંપતિનો નાશક થાશે, માત-પિતાનો ઘાતી છે
 માટે પુત્રનો ત્યાગ કરે તો કુશળ ક્ષેત્ર તમો રહેવાના.
 ભલું તમારૂં ચાહી અમે તો, સત્ય હકીકત કહેવાના.
 એમ કહીને ગયા ગંગાધર, આત્મારામ વીચારે છે,
 બંતે જીવતર રહેશે મારું, તો મુખ આ સસારે છે.
 એમ વીચારી વીનવી વનિતા, નારી તે ના પાડે છે.
 નાથ થયા શું નિર્ઘય આંવા, બાલકને સંતાડે છે.
 બહુ બળથી તવ ખુંચી લીધો, સુત સુભાગી કરમાંથી.
 કળ કળતી એ કામની રહી ત્યાં, ભાગી ગયા એ ઘરમાંથી.

મૃત્યુ કોને પ્રિય હોય ! મૃત્યુના ખોટા ભયથી
 જોધોની સાધારણ બુલથી આત્મારામ હવે પોતાના પ્રિય
 બાળકને શત્રુ સમજી પ્રસુતીકાગૃહમાંથી પોતાની સ્ત્રી પાસેથી
 પુત્રને ખુંચાવી લઈ વીચાર કર્યો વીના પાગલ માનવીની
 માફક ચાલતા થયા. તેમનો વીચાર બાળકને ગંગા નદીમાં
 નાખી દેવાનો હોવાથી તેઓ ધીરે ધીરે ગંગા કિનારે
 જંગલમાં જઈ પહોંચ્યા. વીચાર વમળમાં થોડી વાર ગુચવાયા.
 ગંગા નદીમાં નાખવાથી બાળહુતાનો ડર લાગ્યો. ત્યારે શું
 કરવું, એવા મહુન વીચારમાં પડ્યા. તેવામાં દૈવી અમત્કાર
 એવું થયું. જગીરથીના જળપ્રવાહમાંથી તેમને ધીમે ધીમે
 અજાણ સંભળાવે લાગ્યો.

હે વત્સ! તું ચિંતાનો ત્યાગ કરી તારા પુત્રને અંગા ધાટના કીનારા પાસે ઉગેલા તુલસીના છોડ પાસે મુકી દે. પ્રભુ કૃપાથી તારો પુત્ર જગતમાં અમર કીર્તિ પ્રાપ્ત કરશે.

દેવી વાણી સાંભળતાં આત્મારામ પોતાના સુકુમાર બાલકને તુલસીના છોડ પાસે મુવાડી પોતાના ઘર બાણી વીઢાય થયા.

અરૂણોદય થવાની થોડી ઘટીકા બાકી રહેલી છે તેવા સમયે સંત મહાત્માઓ પ્રાતઃસ્નાન નીમીત્તે આવવા લાગ્યા.

વરાહ ક્ષેત્રથી પધારેલા સંત નૃસીંહદાસજી પોતાના શીષ્યગણ સહીત સ્નાન કરી પોતાના મુકામ તરફ પાછા જતાં તુલસીના છોડ પાસે આત્મારામે તજી દીધેલા બાળકને નોંધ ગહન વીચારમાં પડયા.

બાળકમાં દેવી તેજ અગકી. રહ્યું હતું, પ્રભુથી રક્ષા-એલું, જગતના ઉદ્ધાર માટેજ જન્મેલું, કલ્લોલ કરતું સુકુમાર બાળક નોંધ નૃસીંહદાસજીના હૃદયમાં ડયાનો સંચાર થયે.

સાધુના હૃદયમાં વીચાર ઉત્પન્ન થયે.

અરેરે! કીસ રંડાને, એસા સુકુમાર પુત્રકા ત્યાગ કીયા હોગા. રામ રામ! કેસા કલ્લીયુગ હે. સો વીધવા ઓરતોકો બ્યભિચારમેં ફસના અથ્છા લગતો હે. હીર એસી હસા જબ આત્મી હે જબ ખ્યારે બખ્ષે કો ફેકે જેતી હે.

શ્રી હરી ! તારી માયા પ્રબળ છે. આ બાળકને છોડી જવામાં કયા ધર્મનો લોપ થતો હોવાથી હું પાપનો ભાગીદાર બનું છું. બાળકને સાથે લેવાથી માયાના પાસમાં બંધન થાઉં છું. ત્યારે કેમ કરું. પ્રભુ ! પ્રભુ ! તુજ માર્ગ બતાવ.

એવી રીતે પ્રભુ પ્રાર્થના કરતા મહાત્મા નૃસીંહદાસજી વીચારમાં એટલા બધા લીન થઈ ગયા કે સૃષ્ટિ બ્યવહારનું સમગ્ર જ્ઞાન ભુલી ગયા. અને પ્રભુ પ્રાર્થનામાં તટ્કીન-તટાકાર થઈ ગયા.

ધીરે ધીરે તેમની દ્રષ્ટીમાં જગતના નાશવંત પદાર્થોનો લોપ થયો, અને તુલસીના છોડને બદલે ત્યાં શીવ પાર્વતીનાં દર્શન થયાં. શીવજીએ હસ્ત લંબાવી તે બાળકને લઈ જવાની આજ્ઞા કરી.

નૃસીંહદાસનું ધ્યાન ભંગ થયું. ધ્યાનમાં થએલી શીવ આજ્ઞાને માન્ય કરી પ્રાપ્ત થએલા બાળકને ઉપાડી લેઈ પતિત પાવની ભાગીરથીમાં સ્નાન કરાવી પોતાની સાથે લેઈ ચાલ્યા.

બાળક તુલસીના છોડ પાસેથી જડેલો હોવાથી તેનું તુલસીદાસ નામ પાડયું.

(૧૨)

પ્રકરણ ૩

પરોપકાર

મહાત્મા નૃસીંહદાસજીએ બાળક તુલસીદાસને પોતાના આશ્રમમાં સાધુ-સનોના આશ્રય નીચે ઉછેરવા માંડયે તુલસીદાસને જન્મથીજ સંત-સાધુની સોબતથી ધાર્મિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવા લાગ્યું. તુલસીદાસને યોગ્ય સમયે યજ્ઞોપવીત (જનોઈ) સંસ્કાર કરી વિદ્યાભ્યાસ કરવા સાડ નિશાળમાં મુકી આવ્યા.

નિશાળમાં તેઓની ભણવાની બુઝી, શાન્ત સ્વભાવ, મધુર ભાષણ, અને સર્વની સાથે માયાળુપણાના ઉત્તમ સ્વભાવને લીધે ગુરુજીને સર્વથી વધુ પ્રિય થઈ ગયા.

એક દીવસ નીશાળમાં એક કવીતા તુલસીદાસના વાંચવામાં આવી.

(કવીતા)

હેખા નહી કહુ સાર જગતમેં—હેખા નહી કહુ સાર
સખ મતલબ કે ચાર—જગતમેં હેખા નહી કહુ સાર
માત તાત ઓર બ્રાત ભગીની—

નહી હુય અપની નાર—જગતમેં

(૧૩)

વો હય મેરા વો હય તેરા

અયસા કહુત ગમાર—જગતમે૦

પ્રાણુ નીકલે તન પીંજરસે

સગા કરત પુકાર—જગતમે૦

હાય હાય કરનાર કહત હય

કહાં ગયે ભરથાર—જગતમે૦

સંગ નહિ કોઇ આને વાલે

એકીલા જાનાયમ દરબાર—જગતમે૦

ઉપરોક્ત કવિતા વાંચતાંજ તુલસીદાસના દૃઢ્યમાં શંકા ઉત્પન્ન થવાથી તેમણે ગુરૂજીને કહ્યું.

ગુરૂજી ! આ કવિતા શું સત્ય હશે ? મને તો અક્ષરે અક્ષર આમાં અસત્યનો ભાસ થાય છે. પોતાના પુત્રનો પ્રાણુ જાય તો માત-પિતા પોતાનું જીવન જરૂર નાશ કરે; પતિનો પ્રાણુ જાય તો કંઈ હીણભાવ્ય પત્નિ મૃત્યુની આધીનતા ન સ્વીકારે ? તુલસીદાસે નમ્રતાથી કહ્યું.

તુલસીદાસનો પ્રશ્ન સાંભળી ખીજો વિદ્યાર્થી જેનું નામ શંકરપ્રસાદ હતું તેણે કહ્યું:—

ગુરૂજી ! તુલસીદાસ કહે છે તે જ સત્ય છે. સંસાર સ્વાર્થો નથી; પરંતુ માયા અને હેતથી ભરપુર ભરેલો જ છે.

હું આજની જ વાત કહું. માર્ગ પેટમાં અધ્યાનક દુઃખવાથી હું બેભાન બની ગયો. તે વખત મારી માતા અને મારી પત્નિનું કદપાંત દુશ્મનને પણ ક્યા ઉપજાવે તેવું હતું. કદાપી થોડી ક્ષણમાં મારામાં ચેતનનો સંચાર ન થયો હોત તો હું માનું છું કે મારી માતા અને મારી સ્ત્રી જરૂર આત્મઘાત કરી પોતાના હેતુનો નાશ કરત.

વત્સ ! એનુંજ નામ સંસારની માયા, પ્રપંચની ખાજી, એ રૂઢન; સત્ય રૂઢન નહિ પરંતુ જગતને ઠગવાનો ઢોંગ હોય છે, ગુરૂજીએ શંકરપ્રસાદને કહ્યું.

ગુરૂજીના બયથી તુલસીદાસ અને શંકરપ્રસાદ બન્ને મૌન થઈ ગયા. પરંતુ તેઓના હૃદયમાં ગુરૂજીના સિદ્ધાંતની કંઈ પણ અસર ન થતાં ગુરૂજી કહે છે તે ખોટું છે, તેમાં સત્યનો અંશ માત્ર નથી. એમ થવાથી બન્ને આજીવ વિદ્યાર્થીઓની નીશાળના આહુ કામમાં કંઈ કંઈ અવનવી ભુલો થવા માંડી. ગુરૂજી સમજી ગયા અને “સંસાર સ્વાર્થી છે” એ વાક્યની પ્રતિતી બતાવવા નિશ્ચય કર્યો.

નીશાળનો સમય પુરો થતાં તુલસીદાસ અને શંકરપ્રસાદ શીવાયના તમામ વિદ્યાર્થીઓને ઘેર જવાની રજા આપી.

શંકરપ્રસાદને ગુરૂજીએ પોતાની પાસેથી વનસ્પતીનું એક બીજનું ચુર્ણ આપી તેને કહ્યું:—આ ચુર્ણની પડીસી

ઘેર જઈને ખાઈ મુઠ જાળે. અને મૃત્યુ સમય માણસ
 જેવી રીતે દુઃખી થાય તેવો સઘળો દેખાવ કરી થોડી વાર
 મૃત્યુ પામવાનો ડાંગ કરી રહેજે. હું જ્યારે આવું
 અને તને “ ઉઠ બચ્ચા, બચઠે હો બના ” કહું ત્યારે બેઠો
 થાજે અને ત્યાં સુધીમાં કેવો પ્રકાર બને છે તે સઘળો પ્રકાર
 ખાસ ધ્યાન રાખી સાંભળજે, એટલે તને આજની કવિતા
 “ સમ મતલબને કાર, જગતમે દેખા નહિ કદુ
 સાર ” એ વાક્યનો સંપૂર્ણ અનુભવ થશે. એમ કહી
 શંકરપ્રસાદને તેના ઘર તરફ વીદાય કર્યો. શંકરપ્રસાદ ઘેર
 જઈ કોઈ ન જાણે તેમ થોડીવારે ગુરૂજીની આપેલી ફવા
 ખાઈ ગયો. ફવાના જોરથી શંકરપ્રસાદને ઉલટી અને ઝાડો
 સખત થયો. ઘરનાં સર્વ માણસો સમજ્યાં કે શંકરપ્રસાદને
 માતાનું (કાલેરા) થયું છે, તેથી હજારો રૂપિયા ખર્ચવાની
 બાધા લીધી સેંકડો દેવસ્થાનોમાં દર્શન કરવાની, પ્રાર્થના
 જમાડવાની વીગેરે જુદી જુદી બાધાએ તેના કુટુંબના
 માણસોએ રાખવા માંડી. પણ તેનાથી કશોજ ફાયદો ન
 થતાં દરદીનું દરદ વધવાજ માંડ્યું ફાયદો થાય પણ ક્યાંથી ?
 (શું દેવ-દેવી લાંચીયાં હતાં) આ તો ઇરાદાપૂર્વક સગાંનું
 હેતુ જાણવા માટેનો મંદવાડ હતો. ગુરૂજીની શિખામણ
 મુજબ થોડીવાર બસાડા પાડી એકદમ અચેતન થઈ ગયો.
 આસપાસમાં ચડાવી દીધો. અને શબ તુલ્ય થઈ પડ્યો.

તેને મૃત્યુ પામેલો ધારી સર્વ સગાં વહાલાં
આર્તનાથથી રૂઢન કરવા લાગ્યાં.

તેની સ્ત્રી જેનું નામ ચપળા હતું, તે રૂઢન કરતાં
કહેવા લાગી હે પ્રભુનાથ ! તમારા પહેલાં મને મોત કેમ
ન આવ્યું. તમારા વીના જગતમાં કેને આશરે માફ જીવન
નભશે ! નાથ ! હું તમારા પાછળ સતી થઈ હમણાંજ
સ્વર્ગમાં આવું છે. વીગેરે વીગેરે શબ્દોથી મરનાર ભરથાર
તરફનો પોતાનો પ્યાર દર્શાવવા લાગી.

તેની માનું નામ શારદા હતું. શારદાએ છાતી માથાં
કુટવા માંડ્યાં અને મોઢેથી રૂઢન કરવા લાગી.

“ મુને મુકીને ચાલ્યા ક્યાં જાણ; કુંવર મારા કાલારે ”

“ નડ્યો તુને ક્યાંથી પાપી કાગ; લાડકવાયા લાલારે ”

“ તજી ચાલ્યા મુકી ધરખાર; કુંવર મારા કાલા રે. ”

“ ભુલ્યા ભુલ્યા માતા કેરો પ્યાર; લાડકવાયા લાલા રે. ”

“ કીયા ભવનું વાળ્યું તેં વેર; કુંવર મારા વાલા રે. ”

“ પાડુ દેહ મારો ખાઈ ઝેર; લાડકવાયા લાલા રે. ”

આવી રીતે અનેક પ્રકારથી તેનાં સગાંવહાલાં રૂઢન
કરી રહ્યાં છે. શંકરપ્રસાદ અચેતન અવસ્થાનો (મૃત્યુનો)
ઢોંગ કરી સાંભળી રહ્યો છે. તેના મનમાં નક્કીજ વિચારો
થવા લાગ્યા-અહાહા, માનું હેત ! જરૂર તે ઘોડીવારમાં

ઝેર ખાઇ આપઘાત કરવાનીજ. અને ચપળા જરૂર સતી થવાની અને ગુરૂજનાં વાક્યો તેમના મોંઠામાં પાછાં પેસવાનાંજ.

આવા વીચારો શંકરપ્રસાદને થાય છે તેટલા સમયમાં તેની નનામી એટલે ઠાઠડી ણાંધી તૈયાર થઇ શબની છેલ્લી ધર્મ ક્રીયા કરવામાં આવી. અને જેવું ઉચકી ઠાઠડીમાં મેલ્યું તેવુંજ એક કૈાતક થયું.

મહોદ્દામાં એક અબધુત યોગી પોતાના ચેલા સાથે બીક્ષા માગવા આવી પહોંચ્યા. ગુરૂ ચેલાનો પગની પાની સુધીની જટાથી દેહ દીપી રહ્યો હતો. હાથમાં કમંડલ, પગમાં પાવડીઓ, મુખમાં હરિમરણનો જયઘોષ ચાલી રહ્યો હતો.

ગુરૂ—ચેલાનું હૃદય હયાથી દ્રવીત થયું. ચેલાની વિનંતી ઉપરથી ગુરૂ શંકરપ્રસાદના કહેવાતા શબ—મડદા ખાસે ગયા. ગુરૂજીએ શંકરપ્રસાદની માતાને કહ્યું—

ખાઇ ! તમારો પુત્ર પ્રભુ કૃપાથી સાને થવાનો એક ઉપાય છે કહો તો અજમાવી જોઉં.

ગુરૂનાં વચનો સાંભળી સર્વે સગાંવહાલાં અત્યાનંદ પામી ગયાં અને ગુરૂજીને અનેક પ્રકારની ઉપમાઓ આપી વખાણ કરી શંકરપ્રસાદને અજીવન કરવાની પુનઃ પ્રાર્થના કરી.

ગુરૂજીએ શેર દુધ, સાકર, ઇલાયચી, કેશર વીગેરે એક વાસણમાં મિશ્ર કરી દેઇ ન બાણે તેવી મુક્તિથી

પ્રિતાની પાસે છુપાવી રાખેલી હવા દુધમાં નાંખી શંકર-
પ્રસાદના શખની પાછળ દુધને ફેરવવા માંડ્યું અને મંત્ર
બોલવાનો ખોટો આડંબર ધારણ કર્યો. હવા દુધમાં જ્યમ
જ્યમ મીશ્ર થતી ગઈ ત્યમ ત્યમ દુધનો રંગ કાળો કોલસા
જેવો થતો ગયો.

ગુરૂજીએ તે દુધ સર્વ ભોગા થયેલાને ખતાવીને કહ્યું.
જીઓ, આ માણસને ખવીસ અને બ્રહ્મ રાક્ષસનો વળગાડ
હોવાથી તેનો જીવ બ્રહ્માંડમાં ચાલી ગયો છે. આ દુધ
[તેના પાછળ ફેરવેલું] જે કોઈ માણસ પી જાય તેનું
મૃત્યુ થાય. અને શંકરપ્રસાદ સજીવન થાય.

ગુરૂનાં વચનો સાંભળી સર્વ સગાં વહાલાં એક
ખીજના મોઢાં સામુ જોવા લાગ્યાં, પ્રાણ કોને વહાલો ન હોય ?
કોઈ પણ શંકરપ્રસાદને બદલે મરવા કબુલ થયું નહીં. ત્યારે
ગુરૂએ તેનો દાદો રામદાસ જે લગભગ નેવું વરસથી વધુ
ઉમરનો હતો. ભાગ્યેજ વરસ બે વરસ જીવે તેમ હતું; તેને
ગુરૂજીએ આગ્રહ પુર્વક ખ્યાલો પી જઈ શંકરપ્રસાદને બદલે
મૃત્યુ પામવા કહ્યું.

દાદાએ જણાવ્યું. ગુરૂ મહારાજ ? આપ કહો છો
તે સત્ય છે પરંતુ મારા મુવા પછી આ ઘરડી ડોસી
(છોકરાની દાદી) ને છોકરાની વહુ પુરૂ ખાવા પણ આપે

નહિ. અને ડોસીને ભુખથી રીખાઈ મરવું પડે; માટે મારાથી
એ ખ્યાલો પીવાય નહિ. આપ ખીજ કોઈને આપો.

હાહાનુ વચન સાંભળી ગુરૂએ છોકરાની હાલીને ખ્યાલો
પીવા કહ્યું.

તેના જવાબમાં હાલીએ જણાવ્યું કે-ડોસાની સેવા
ચાકરી કરવા મારે તો જીવવાની ખાસ જરૂર છે માટે
મારાથી એ ખ્યાલો પીવાય નહિ. આ સ્થળે વાંચકને
જણાવવાની જરૂર છે કે હાલીની ઉંમર લગભગ પંચાસી
વર્ષની હતી.

ત્યાર પછી છોકરાના બાપને ખ્યાલો પીવાનું કહેતાં
તેણે કહ્યું કે:-હજુ મારી ઉંમર ફક્ત પાંસઠ વરસનીજ
થઈ છે. મ્હારું હબારો રૂપીઆનું લેણું લોકોને ત્યાં પડી
રહેલું છે. મ્હારા મૃત્યુ પછી કોઈ પણ લેણુદારો પોતાનું
દેવું આપી બાય તેવા નથી અને તેથી મારા કુટુંબનાં
માણસો દુઃખી થાય માટે એ ખ્યાલો મારાથી પીવાય નહિ.

શંકરપ્રસાદની મા ચારદાને ખ્યાલો પીવા ગુરૂજીએ
કહેતાં તેણે સાફ ના પાડી કારણમાં જણાવ્યું કે તેને ત્રણ
નાનાં છોકરાં હોવાથી તેમની સંભાળ લેનાર ખીજ કોઈ
નથી માટે તે ખ્યાલો તેની સ્ત્રી ચપળાને ખ્યાલો આપ્યો.

ગુરૂજીએ ચપળાને આપ્યો.

અપના ક્ષણભર વીચાર કરીને બોલી. યોગી મહારાજ ? મહારા મૃત્યુ પછી મારા સ્વામી ખીજી પત્ની લાવે, તે આ મહારાં છુગડાં, ઘરેણાં પહેરે અને મોજશોખ કરે, શોકયતુ સુખ મહારાથી સ્વર્ગમાં પણ જોઇ શકાય નહિ તેથી મારે જીવ થઇ અહીં જરૂર પાછુ આવવું પડે. મારા સ્વામીના મૃત્યુથી તો માત્ર હું વીધવા કહેવાઉં; એટલુજ દુઃખ (!) પરંતુ આ ગાડી વાડીનો મોજ શોખ-નોકર ચાકર હાજરનાં હાજર હીરા મોતીના હાગીના પહેરવાનો લાભ એ બધું તણ મૃત્યુ કોને ગમે ? મહારાજ ! હું એવી લોણી કે મુખ નથી, તે આ બધું મહારી શોકયને સારૂ મુકી સ્વર્ગમાં જઈ પ.....ણ એક વાત કહું ? આ.....પ સંન્યાસી છે. આપને બાયડી છોકરાં નથી. પરોપકાર કરવો એ સંન્યાસીનો ધર્મ છે. માટે આપ પી જાઓ અને પુન્ય પ્રાપ્ત કરો.

ગુરૂજીએ પુનઃ પણ એ ખ્યાલો પી જવા સર્વને આમ્રહ કર્યો. પરંતુ તેનું પરીણામ પ્રથમના જેવુંજ આનું એટલે ગુરૂ મહારાજ તે દુધ પી ગયા અને શંકરપ્રસાદને કહ્યું- ઉઠ, બચ્યા ! બેઠો થા,

શંકરપ્રસાદ ઉઠી ગુરૂના ચરણમાં નમી પડયો.

કેમ ! શંકરપ્રસાદ ! હવે તો તારી તથા તુલસીદાસની

ખાતરી થઈને ! કે સંસાર સ્વાર્થી છે અને મૃત્યુ પાછળનું
રૂઢન તે જગતને ઠગવાનો ઢંલ છે.

શંકરપ્રસાદે કહ્યું-હા, મહારાજ ! મહારી સંપૂર્ણ
ખાતરી થઈ ચુકી, સંસાર કેવળ સ્વાર્થી; સોમલ જેવો
સફેદ, અને ખગલા જેવો પ્રપંચી છે. આપનાં વચન સંપૂર્ણ
સત્ય હોવા છતાં મેં હું પદ્મી તેનો અસ્વિકાર કર્યો તેની
હે ગુરૂદેવ ! હું આપની પાસે ક્ષમા યાચુ છું એમ કહી
તેણે પોતાના માતાપીતાને ઉદ્દેશીને કહ્યું.

હે માતા, પિતા, આપના સ્વાર્થ પુર્ણ પ્રેમને ભેઈ
આજે મારાં ચક્ષુનાં અંધારાં પડળ ખુલી ગયાં છે, આ મારા
ગુરૂદેવની કૃપાથી આજે મને સત્ય જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું છે.
તેથી મારા ઉપર અને આખા જગત ઉપર પ્રેમ રાખનાર
શ્રી હરીનું સ્મરણ કરવા હું પવિત્ર હિમાલય પ્રદેશમાં
ચાલ્યો ભઈ છું એમ કહી કોઈના મુખમાંથી કંઈ ઉચ્ચાર
થાય ત્યાર પહેલાં શંકરપ્રસાદ જય સચ્ચીદાનંદ જય સચ્ચી-
દાનંદ કહેતો જંગલને માર્ગે ચાલી નીકળ્યો.

ગુરૂજી તુલસીદાસને લેઈ પોતાના મુકામ ઉપર ગયા.
નીશાદેવીનો ચોર અંધકાર જગતમાં પ્રસરી જવાથી
મનુષ્યો અને કેટલાંક પ્રાણીઓ નિંદ્રાધીન થઈ ગયાં છે.
મહાકાળ નૃસીંહદાસજીના આશ્રમમાં એ સમયે દક્ષા તુલ-

સીદાસ જાગૃત અવસ્થામાં માયાવી સંસારની વીચીત્રતાનો વીચાર કરી રહ્યા હતા.

તુલસીદાસને પુર્વ જન્મના સુકૃત્યથી નવીન વીચારની સ્પુરણા થઈ આવી.

મનુષ્યનો જન્મ પરોપકાર માટે જ છે. જે મનુષ્યો પરમાર્થ ન કરતાં સ્વાર્થમાંજ મગ્યાં રહે છે તેઓનું જીવન પશુ તુલ્ય છે. માટે આ માયાવી મિથ્યા સંસારની જામણામાં ભટકવા કરતાં શ્રીહરી પ્રીત્યર્થે પરોપકારમાં જીવન વ્યતિત કરવું એજ માનવ જીવનની સાક્ષ્યતા છે. આવો વિચાર ઉદભવતાં તુરત તેઓએ પોતાના ખીછાનાનો ત્યાગ કરી સત્રીના જનશૂન્ય માર્ગમાં શ્રીહરીનું સ્મરણ કરતા શુદ્ધ આશ્રમનો ત્યાગ કરી ચાલી નીકળ્યા.

* * * *

તુલસીદાસ ફરતા ફરતા ખાંડાપુર ગામમાં આવી ધર્મશાળામાં પોતાનો મુકામ રાખે છે.

એક સમયે કેટલાક અપંગ સાધુઓ ધર્મશાળામાં આવી પહોંચ્યા. તે સમયે સુર્યાસ્ત થઈ ગયો હતો; અને સાધુઓએ આખો દિવસ કંઈ ખાધેલું ન હોવાથી તુલસીદાસની પાસે આવી બીક્ષાની માગણી કરી.

તુલસીદાસનું પરોપકારી હૃદય સાધુઓની દીનતા ભરી વાણી સાંભળી દ્રવીત થયું. તેમને ધર્મશાળામાં બેસાડી તેઓ

ખાંદાપુર શહેરમાં એક શ્રીમંત વણીકને ઘેર લીક્ષા માગવા ગયા.

વણીકનું નામ શઠરાય હતું. નામ તેવું અંતઃકરણ પણ શઠ હતું.

શઠરાયને પાંચ-છ ખેતર હતાં તેમાંથી રાત્રે બદમાશો પાકને નુકશાન કરી જતા હતા તે ખેતરો ત્રણ માસ સુધી રાત્રે તુલસીદાસે સાચવવા એમ શરત કરી શઠરાયે પરોપકાર વૃત્તીવાળા તુલસીદાસને છ માણસનું સીધુ આપ્યું.

ઠરેલા કરાર મુજબ તુલસીદાસ શઠરાયનાં ખેતરો રાત્રે સાચવતા હતા અને દીવસે જ ગલમાંથી કાષ્ટ કાપી લાવી તેને વેચી જે પૈસા ઉપજતા હતા તે દ્રવ્યને ગરીબ અપંગોને અન્ન વસ્ત્ર આપવામાં તુલસીદાસ વાપરી નાખતા હતા.

આવી રીતે ઘણા દીવસો સુધી તુલસીદાસે ગરીબોનું પોષણ કર્યું.

પ્રભુએ તુલસીદાસની કસોટી કરવાં નીશ્ચય કર્યો. લાગલાગટ આઠ દીવસ સુધી ધોધબંધ વરસાદ પડવાથી સઘળી સૃષ્ટી જળજળ થઈ રહી. કોઈને કંઈ આશ્રય મળવાનું સ્થાન રહ્યું નહિ. મેગરાજ પૃથ્વીને પાતાળમાં ફેંકી દેશે કે જળ પ્રલયથી તેનો સહંતર નાશ કરશે એમ જગતમાં હાહાકાર વર્તાઈ રહ્યો.

રાત્રીના લગભગ બે પ્રહર જ્યતીત થઈ ગયા હશે,

તે વખતે બાંદાપુરની ધર્મશાળામાં એક રક્ત પીતીઓ વૃદ્ધ સાધુ આવ્યો. તુલસીદાસ તે વખતે પ્રભુ ભજનની ધુન મચાવી રહ્યા હતા. તેમની પાસે આવી તે વૃદ્ધ સાધુએ ખાવાનું માંગ્યું.

સાધુએ કહ્યું:—મહતરાજ ! આ આઠ દીવસની અતી વૃદ્ધીથી હું અપંગ હોવાથી કંઈ ભીક્ષા મેળવી શક્યો નથી. હુધાથી મારો પ્રાણ ચાલ્યો જશે. માટે દયા લાવી કંઈ ખાવાનું આપો.

તુલસીદાસે સાધુને પોતાની પાસેથી કેટલાંક ફળો ખાવા આપ્યાં. એક રાક્ષસ જેવી રીતે અહાર કરે તેવી રીતે આ સાધુએ એકજ વખતમાં બધાં ફળો સ્વાદુ કરી જઈ અન્ય ફળોની માગણી કરી. તુલસીદાસે વળી કેટલુક અનાજ પોતાની પાસે હતું તે પકવવાની અર્થાત રાંધવાની તૈયારી કરી. પરંતુ આ ભુખાળવો સાધુ તમામ કાર્ય અનાજ તુલસીદાસ પાસેથી જીંટાવી લઈ ખાઈ ગયો અને વધુને વધુ ખાવાનું માગવા લાગ્યો.

તુલસીદાસની પાસે કંઈજ ખાવાનું રહેલું ન હોવાથી અને રાત્રીનો સમય હોવાથી પ્રભાત સુધી તે અપંગ સાધુને ધૈર્ય ધરવા કહ્યું. પરંતુ આ સાધુએ તેના જવાબમાં જણાવ્યું કે મારા પેટમાં થોડું ખાવાથી અતિ દાહ ઉત્પન્ન થઈ છે માટે સત્વર ખાવાનું આપ નહિતો હું તારો વિનાશ કરીશ.

એમ કહી પોતાની પાસેની જેઠીકાથી બે ચાર મહાર તુલસીદાસને લગાવી દીધા. પરંતુ તુલસીદાસને કંઈ ગુસ્સો ઉત્પન્ન ન થતાં તેઓ દીનતાથી ઉભા રહ્યા.

તુલસીદાસે કહ્યું:-હે દયાળુ ! સંત મહાત્મા, શાન્ત થાઓ. મારી પાસે આપને આપવા જેવું કંઈજ હવે ન હોવાથી પ્રભાત સુધી આપ ધૈર્ય મરો. પ્રભાતમાં આપની ઇચ્છા હું પુર્ણ કરીશ.

સાધુએ કહ્યું:-અરે શઠ ! પાખંડી ! પ્રથમથી મને તેં તેવું કેમ ન કહ્યું, તારી પાસે અનાજ; કૃષ્ણ વીગેરે કંઈ ખાધ પકાર્ય ન હોય તો તારૂં માંસ તો છે જ. તે મને કાપી આપ.

સાધુની વાણી શ્રવણ કરતાંજ તુલસીદાસનું હૃદય આનંદથી નૃત્ય કરવા લાગ્યું તુલસીદાસે મનમાંજ કહ્યું અહો ! આજે મારો મનુષ્યનો જન્મ સફળ થયો.

આ નાશવંત દેહ સંત મહાત્માના ચરણમાં અર્પણ થશે એથી ખીન્ન અધીક મહત્વનું કાર્ય શું હોઈ શકે વાડ ? એમ વીચાર કરી તુરતજ તેઓ પોતાની પાસેથી એક છરો કાઢી પેટમાં ઘા કરવા તૈયાર થયા. તત્કાલે રાગી જેવા દેખાતા સાધુએ છલંગ મારી તુલસીદાસનો હસ્ત પકડી લીધો અને સાધુના રૂપમાં છુપાએલા પ્રભુની તેજોમય મુર્તિ પ્રગટ થઈ.

ભગવાને કહ્યું-વત્સ ! મારી કસોટીમાં તું ફળીભુત થયો છું. માગ માગ, માગું તે આપું.

તુલસીદાસ-હે પ્રભુ ! આપ પ્રસન્ન થયા હો તો હું આપની પાસે એટલુંજ માગું છું કે આપની અખંડીત ભક્તી ભવોભવ મુને પ્રાપ્ત થાવ.

ભગવાન તથાસ્તુ કહી અંતર ધ્યાન થઈ ગયા. એક દીવસ તુલસીદાસ ઠાકોરજીની સેવા સારૂ પુષ્પ વાટીકામાં ગંગા કીનારે થઈ પુલ લેવા જતા હતા તેટલામાં ગંગા નદીમાં એક કન્યાને ડુબતી જોઈ પોતાના જીવની દરકાર તજી તુરત નદીમાં ભુસ્કે મારી ઘણીજ મુસીબતથી તે કન્યાને બહાર ખેંચી લાવ્યા. કન્યા બેભાન અવસ્થામાં તુલસીદાસની કોટે વગગી પડી હતી તેટલામાં કન્યાનો પીતા જેનું નામ દીન-મણીરાય હતું તે પોતાની પુત્રીની ડુબવાની વાત સાંભળી ત્યાં આવી પહોંચ્યા. સંત તુલસીદાસે પોતાની પુત્રી બચાવી છે જાણી તેમને અત્યાનંદ થયો. તુલસીદાસની ઘણી ચીકીત્સા ભરી સારવારથી તે કન્યામાં ધીરે ધીરે ચેતન આવવા લાગ્યું.

પ્રકરણ ૪.

ભગવાનની માયા.

ધર્મશાળામાંથી પોતાનો મુકામ ઉઠાવી દીનમણીરાયના અત્યામહથી તુલસીદાસ દીનમણીરાયને ત્યાં ઘણા દીવસ રહ્યા

પછી તુલસીદાસને યાત્રા કરવાનો વીચાર થવાથી તેમણે દીનમણીરાયની પાસેથી સવીનયથી રજા માગી.

તુલસીદાસના પર્યટનના વીચારે સાંભળી દીનમણીરાયે તુલસીદાસને ધીરજ આપી પોતાની પાસે બેસાડી પ્રભુની અપાર માયાનું ચરિત્ર સંભળાવ્યું.

દ્રષ્ટાંત.

અપને મન કહ્યું ઐર હે, શ્રી હરીકે મન ઐર.

ઓઘવસે માઘવ કહે, જુઠી મનકી દોડ.

અયોધ્યાપુરીમાં વિષ્ણુ શર્મા પ્રાદ્મણ્યને દેવહત્ત નામે પુત્ર હોતો. જ્યારે દેવહત્ત વિદ્યાલાયક ઊન્નતરનો થયો ત્યારે તેને પાઠશાળામાં વિદ્યાભ્યાસ માટે મોકી આવ્યા. એક દીવસે વિદ્યાગુરુએ સર્વ વિદ્યાર્થીઓને તેમના ધર્મ-કર્મ સબંધી જ્ઞાન આપતાં કહ્યું કે-

જે દ્વીજ બાળકોને યજ્ઞો-પવીતના (જનોઈના) સંસ્કાર થઈ ગયેલા હોય તેઓએ પ્રાતઃકાળમાં સંધ્યા વંદન કરવું અને સુર્ય દેવને અર્ઘદાન દઈને ગાયત્રી મંત્રનો જાપ કરી શાળામાં વિદ્યાભ્યાસ માટે આવવું.

જેઓ દ્વીજ બાળકો હતા, તેઓ ગુરુજીની આજ્ઞા મુજબ બીજે દીવસે સંધ્યા વંદન વીગેરે ધર્મક્રિયા કરી. પાઠશાળામાં ગયા. પરંતુ દેવહત્ત નીશાળ છુટવાનો સમય થઈ જવા છતાં આવ્યેન હી.

બપોર દીવસ વીતી ગયો; પરંતુ દેવદત્ત ઘેર ન જવાથી તેના પીતાએ તેની શોધ કરી તો દેવદત્ત સર્થુ ગંગામાં (નદીમાં) હાથમાં જળ લઈ ઉભો હતો તેની પાસે જઈ તેના પીતાએ દેવદત્તને કહ્યું—હે પુત્ર ! તું આજ ભણવા ન જતાં અહીં કેમ ઉભો રહ્યો છું. ચાલ હવે ઘેર ચાલ. ભોજનનો સમય થઈ ગયો છે.

દેવદત્ત—હે પિતાશ્રી ! મારા વિદ્યાગુરૂએ કાલ રોજ આજ્ઞા કરી હતી કે દ્વીજ બાળકોએ સુર્યદેવને અર્ધદાન લઈ જપ કરીને પછી ભણવા આવવું તેથી હું સ્નાન કરીને હસ્તમાં જળ લઈ સુર્યદેવને અર્ધ આપવા ઉભો છું પણ હજી સુધી સુર્યદેવ અર્ધદાન લઈ ગયા નથી તેથી તેમની માર્ગ પ્રતિક્ષા કરૂં છું,

વિષ્ણુશર્મા:—હે પુત્ર ! સુર્યદેવ પ્રત્યક્ષ અર્ધદાન કદી લેઈ જતા નથી. આપણી અનેક પેઢીઓથી ચાલ્યું આવે છે કે:—પાણીની પોશ (ખોખામાં લેવું તે) ભરી સુર્યદેવ સામુ ઉછાળવું. તું પણ મારી સાથે તેમ કરી શીઘ્ર ઘેર ચાલ. જમવાની રસોઈ ઠંડી થઈ બાય છે.

દેવદત્ત:—ભલે ! રસોઈ ઠંડી થઈ જતી હોય તો તમે સત્વર ભોજન કરી લ્યો. હું તો ન્યારે સુર્યનારાયણ આવીને અર્ધ મારા હાથમાંથી લઈ જશે ત્યારેજ ઘેર આવીશ.

આવો બાળક બેઠું વિષ્ણુશર્મા વિદ્યાગુરૂ પાસે જઈ ઉપકે આપી કહેવા લાગ્યા કે તમેએ બાળકને કેવો ખોટો ઉપદેશ આપ્યો છે જેથી દેવહત્ત આજે સરિતામાં જઈ સ્વારનો હાથમાં જળ લઈ ઉભો રહ્યો છે. હું તેને તેડવા ગયો, તો પણ તે આવતો નથી. માટે તેને યોગ્ય રીતે સમજાવી ઘેર લઈ આવવાની કૃપા કરો.

વિદ્યાગુરૂ સરીતા ત્રટે પહોંચ્યા, અને દેવહત્તને કહ્યું. વત્સ ! તું અહીંઆ દીવાનાની પેઠે કેમ ઉભો રહ્યો છે ? ઘેર ચાલ. ભોજન કરીને પાઠશાળામાં ભણવા જલ્દી આવ.

દેવહત્ત:-ગુરૂજી ! ક્ષુધા તો મને પણ લાગી છે. પરંતુ હજી સુધી સુર્યદેવ અર્ધ લેવા આવ્યા નથી, આપે કહ્યું હતું કે સુર્યને અર્ધ આપ્યા વીના ભણવા આવવું નહીં. તેથી હું ભણવા આવ્યો નથી. સુર્યદેવ કૃપા કરી જ્યારે અર્ધ લેઈ જશે ત્યારે હું ભણવા આવીશ ત્યાં સુધી અહીં ઉભો રહીશ.

ગુરૂ:—ભલા માણસ, એમ સુર્ય આવનાર નથી; ને તારી જીંદગી પુરી થઈ જશે તો પણ, એમ અર્ધ લેનાર નથી.

દેવહત્ત:—ત્યારે આપે કાલે એમ કહ્યું હતું કે સુર્યને અર્ધ આપીને આવવું, તે શું ખોટું હતું ?

ગુરૂ:—મેં તો એમ કહ્યું હતું કે પોશમાં પાણી લઈને સુર્યના સામું ઉઠાળી દેવું.

દેવદત્ત:—અત્યારે આપ અસત્ય બોલો તો તે આપની મરજીની વાત છે. પરંતુ આપે તેવું તો કહ્યું ન હતું. માત્ર એમજ કહ્યું હતું કે અર્ધ આપીને આવવું.

ગુરુ:—અર્ધનો અર્થજ એવો થાય કે સુર્યની સામુ પાણી ઉછાગવું.

દેવદત્ત:—આપે મને પ્રથમ સમજાવ્યું તે શું બોલ્યું છે ?

ગુરુ:—ના, બોલ્યું નથી, અર્ધ આપી દે ને ચાલ.

દેવદત્ત:—બોલ્યું નથી, તો સુર્ય વિના અર્ધ કોને આપું.

ગુરુ:—હાથમાંનું જળ સુર્યના સામુ ફેંકી દે.

દેવદત્ત:—તે જળ કેવી રીતે સુર્યને પહોંચે ? તે તો સરીનામાં પાડ્યુંજ પડે.

ગુરુ:—અનાદી કાળથી એમજ આજ્યું આવે છે, તું શું કાંઈ નવું કરવાનો છે.

દેવદત્ત:—આપણા પુર્વજો જ્યારે યજ્ઞ કરતા હતા, ત્યારે યજ્ઞમાં ભાગ લેવા સર્વ દેવતાઓ પ્રત્યક્ષ પધારતા હતા એમ આપણાં પુરાણો કહે છે. શું એ વાત અસત્ય છે ? દેવતાઓ મંત્ર અને શ્રદ્ધાથી બંધાયેલા છે એવું આપણાં ઘણાં પુસ્તકોમાં વાંચ્યું છે હું તેજ પ્રાચીન રૂપી મુનીઓનો જશજ છું. તેથી સુર્યનારાયણ જ્યાં સુધી મારાં હસ્તમાંથી અર્ધ લેઈ જશે નહીં, ત્યાં સુધી અહીંથી ખસનાર નથી.

ગુરુ:—ભલે ત્યારે તું થાકે ત્યારે આવજો.

એમ કહી શ્રદ્ધા વગરના ગુરૂજી ઘેર ગયા. દેવદત્તની મા, અને સંખંધીઓ; અને ગામના ઘણા માણસોએ તેની આ હઠ મુકાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો. ઘણું સમજાવ્યો; પણ દેવદત્ત અડગ રહ્યો તેણે પોતાનો ટેક છોડ્યો નહીં.

ભાનુદેવ અસ્તાચળમાં છુપાઈ ગયા. નીશાદેવી પોતાનું સામ્રાજ્ય ફેલાવવાની તૈયારી કરી રહી. લગભગ એક પ્રહર રાત્રી વ્યતીત થઈ તો પણ દેવદત્ત સુર્યદેવને અર્ધ આપવા સ્વરીતામાંજ જળની પોષ ભરી ઉભો રહ્યો હતો. તે સમયે ત્યાં ગાયોનો ચારનાર એક ગોવાળ આવ્યો. તેણે દેવદત્તને પુછ્યું અરે ભાઈ! અંધારામાં તું પાણીમાં કેમ ઉભો છે. અહીં તો મગર વીગેરે જળચરની ખીક રહેલી છે. માટે સત્વર જળમાંથી બહાર નીકળી જા.

દેવદત્ત:—મારા ગુરૂદેવની આજ્ઞા મુજબ હું સુર્યને અર્ધ આપવા ઉભો રહ્યો છું. સુર્ય આવીને અર્ધ લેઈ જશે ત્યારેજ હું અહીંથી જઈશ.

ગોવાળ:—સુર્ય એવી રીતે કળીકાળમાં ફેંદાને પ્રત્યક્ષ થતાજ નથી માટે ખોટી હાલો ત્યાગ કરી મનથીજ અર્ધ અર્પણ કર.

દેવદત્ત:—મનથી મીઠાઈ ખાધી છે એમ માની લઈએ તો તેથી કુધાની તૃપ્તિ થાય નહી. તેવીજ રીતે મનના વીચારોથી સુર્યને અર્ધ પહોંચી જાય નહી.

ગોવાળ:—તહારે દ્રવ્યની ઇચ્છા હોય તો તે મારી પાસે તૈયાર છે. જેટલું દ્રવ્ય જોઈએ તેટલું દ્રવ્ય લઈ ઘેર જઈ ચથેચ્છ સુખમાં વીડાર કર. નકામું શરીરને કષ્ટ આપવાથી કંઈ સુર્ય મળનાર નથી.

દેવદત્ત:—તું પૃથ્વીના રાજ્યની લાલચ આપે તો પણ તેથી હું ડગનાર નથી. સુર્યદેવને અર્ધ આપ્યા શીવાય રહેનાર નથી. બલે, મારે પ્રાણ જાય તેની મને દરકાર નથી.

ગોવાળે દેવદત્તને ધણ પ્રકારની લાલચો આપી લલચાવ્યો, સમજાવ્યો; તો પણ દેવદત્ત ન ડગતાં અચળ ટેકથી ત્યાંજ ઉભો રહ્યો. તેથી ગોવાળ પોતાના માર્ગે ચાલ્યો ગયો.

એવી રીતે ત્રણ રાત્રી જુદા જુદા ગોવાળ આવી દેવદત્તને સમજાવી ગયા. તો પણ દેવદત્તનું મન ચલાયમાન થયું નહિ.

દીનમણીરાયે તુલસીદાસને કહ્યું:—એ ત્રણ રાત્રીએ આવનાર ત્રણ ગોવાળ મનુષ્ય ન હતા, તેઓ બ્રહ્મા, વીષ્ણુ, અને મહાદેવ હતા. તેમણે દેવદત્તને લલચાવી તેની કસોટી કરી. પરંતુ દેવદત્ત લોભી થયો નહિ; તેના એક નિશ્ચયના પ્રભાવથી એથા દીવસના અરૂણોદય પુર્વે ત્રીગુણાત્મક દેવ સુર્ય ભગવાન થોડી ગાયોને લઈને ગોવાળ ખનીને ત્યાં આવ્યા અને દેવદત્તને પુર્વવત પુછ્યું. દેવદત્તે તેમને પ્રથમ માફક જવાબ દીધો.

ગોવાળ સ્વરૂપમાં છુપાયેલ સુર્ય ભગવાને કહ્યું:—
સુર્યનારાયણ તારી પાસે અર્ધ લેવા આવે તો તું તેમને
ઓળખી શકીશ ?

દેવદત્ત:—મેં તેમને પ્રત્યક્ષ કદી પણ જોયા નથી.
પરંતુ ધર્મગ્રંથોમાં લખેલા વર્ણન મુજબ હોય તો હું તેમને
ઓળખી શકીશ.

સુર્ય:—ત્યારે સુર્યદેવ કેવા હોય તેનું વર્ણન તો કહે.

દેવદત્ત:—સુર્ય ભગવાન, અનન્ત શક્તિવાળા તેજનો
પહાડ. અતુર્બુજ, દીવ્ય મુર્તિ અને સમસ્તુખી અવોના
સ્થમાં ખીરાજેલા હોય છે.

સુર્ય:—એવાજ સુર્યને જોવાની ત્હારી ઇચ્છા હોય
તો તું ક્ષણભર ત્હારાં ચક્ષુ બંધ કર.

દેવદત્ત:—વાહ ભાઈ વાહ ! એમ કરાવી ત્હારે મને
જગમાં ધકકો મારવો હશે ?

સુર્ય:—ભાઈ ! તને મારો ભરૂશો ન હોય તો હું
આથો ઉભો રહું. પરંતુ તું જરાવાર નેત્ર બંધ કરીને પાછાં
ઉઘાડી જો.

દેવદત્તે તેમ કરી જોયું તો તેણે જે કલ્પના કરી હતી
તેવું તેજોમય સ્વરૂપ તેના અનુભવજ ઉભેરું જોયું. તેથી
દેવદત્ત અત્યાનંદમાં ગરકાવ થઈ ગયો. સુર્યદેવને પ્રણામ
કરવા પણ વીસરી ગયો. ક્ષણ પછી ચીત ઠેકાણે આવતાં

ભગવાન ભાસ્કરને ત્રણ વખત અર્ધ આપ્યા. તેની પ્રસંસનીય ભક્તિ જોઈ સુર્યદેવ બોલ્યા:—

હે દ્રઢ મનવાળા ભક્ત તારી ધર્મ ઉપરની શ્રદ્ધાથી હું અતિ પ્રસન્ન થયો છું. મારે તારી મન વાંચીત વસ્તુ અર્થાત તારી ખુશી હોય તે વરદાન માગ.

દેવદત્ત—હે પ્રભુ ! મનુષ્યને કલ્પતરૂની પ્રાપ્તિ થાય પછી અન્ય શી વસ્તુની અપેક્ષા હોય ! આપના દર્શનનું મહદ્ ભાગ્ય મને પ્રાપ્ત થવાથી કલ્પતરૂની પ્રાપ્તિથી પણ અધીક આનંદ થાય છે. તો આ જગતના નાશવંત પદાર્થોમાં હું મીઠ્યા મોહ શાને ધરું. આપ જો પ્રસન્ન થયા હો તો મને બાળક જાણી નીત્ય પ્રાતઃકાળ પુર્વે મારી પાસેથી સ્વ સ્વરૂપે આવી અર્ધ લેઈ જવા કૃપા કરવી એજ મારી પુનઃ પુનઃ અંતીમ પ્રાર્થના છે.

સુર્ય—વત્સ ! તારી મનોકામના સફળ થશે. પરંતુ મ્હારા મેળાપની હકીકત તારે અન્યને કહેવી નહી. બીજા કોઈ પણ વ્યક્તિને આપણા મીલનની વાત કહીશ તેજ દીવસથી હું તારો અર્ધ લેઈશ નહી. એમ કહી સુર્ય અંતરધ્યાન થઈ ગયા.

ભગવાન ભાનુદેવ પાસેથી ઇચ્છીત વરદાન પ્રાપ્ત કરી દેવદત્ત ઘેર આવ્યા. તેના સર્વ સ્નેહીઓ હાંસી કરી પુછવા લાગ્યા—અલ્યા દેવતા ! ! સુર્યદેવ કેટલા મોટા હતા થાળી

જેવડા કે કથશીટ જેટલા ! ડાસા જેવા કે બાળક જેવા ! તારી પાસેથી અર્ધ લાઇ તને બદલામાં શું આપ્યું ? વસ્ત્રો કે દાગીના ! આમ અનેક પ્રકારથી તેની મશ્કરી કરવા લાગ્યા. પરંતુ દેવદત્ત મૌનજ રહ્યો. સત્યલોક સુર્યદેવને આપેલા વચન મુજબ બતાવી શક્યો નહીં.

કાળના લડુન પ્રમાણે દેવદત્તની ઉમ્મર મોટી થવાથી તેણે અભ્યાસ છોડી દીધો.

લેખક

(રાગ લાવણી)

લગ્ન કરાવ્યું માત પીતાએ સંસારી દેવદત્ત થયો;
ગીતા જ્ઞાનનું અધ્યયન કરતાં શાસ્ત્ર તણો શુભસાર લલ્યો.

(ગીતામાં કૃષ્ણ કહે છે કે)

મમ માયા છે દુસ્તર ભારી પાર કદી કોઈ પામે નહીં;
દેવદત્તને સંદેહ પ્રગટયો પુછું પ્રભુને કાલ સહી.
પ્રાતઃકાળે અર્ધ આપતાં કહે સુર્યને પાપ પડી;
અપાર માયા કૃષ્ણચંદ્રની મુને બતાવે આજ ઘડી.
દીનમણી કહે દેવદત્તને માયામાં કાંઈ સાર નથી;
દેવદત્ત કહે બેવી મ્હારે જગત જેમાં રહું મથી.
પ્રભુ પ્રેમથી લેઈ ભક્તને ગયા વૃક્ષની છાયામાં;
આસન વાળી બેઠો જેટલે ભાન રહું નહીં માયામાં.
દુર દેશમાં સાગરવર્મા નામે રાજન રાજ કરે;
તેને પેટ પ્રભ નથી કંઈ ધ્યાન હરીનું સદા ધરે.

ભવ્ય બગીચો હતો રાયનો દૈવયોગથી સુકાતો;
 ધણો સમય જાતાંની સાથે ઉજડ સરખો દેખાતો.
 માળણ તેનાં કાષ્ટ લાવીને પાષણ પેટ તણું કરતી,
 લેવા કાષ્ટ હીને એક જાતાં કૌતુક સરખું નીરખતી.
 ફળ્યો બગીચો પ્રાગ કૃતોથી તે જોઈને ઉભી રહી;
 પુષ્પ તણી શોભા નીરખીને મનમાં બહુ એ હર્ષિત થઈ
 સત્ય હશે કે આ કે સ્વપ્ન નાચરજ સરખુ લાગે છે,
 કેમ થયું હું બટ્ટી છું કે આશું અનુપમ ભાસે છે.
 અંદર જઈને જોવા લાગી મધુરાં ફળ બહુ મહેકે છે;
 વાત હતી ઉઘન તિંબે જે ત્યાં પણ કૌતુક દેખે છે.
 સુકી ખંખ પટેલી જુની ધુળ તણા બહુ ઢગ હતા;
 તેમાં અમૃત જેવું જગ છે લળી રહી છે વૃક્ષ લતા.
 પાણી પીવા ઉારી તેમાં જગ હીલોળા મારે છે;
 પગ પગથીએ મુક્યો જગમાં તેવું બાળક બાળે છે;
 ચક્રીત થઈ વિચારે માલણ નિર્દય રંગ કેવી આ;
 મુકી ગઈ કેા યદા ગાન્ધર્વી કે મુકી ગઈ દેવી હા.
 અહા પ્રભુની લીલા કેવી સુંદર બાળ અનુપમ છે;
 છ મહીનાનું કયાંથી આવ્યું કાન્તિ કેવી ઉત્તમ છે.
 મારે કંઈ સંતાન નથી તે કૃપા કરી હરિએ આવ્યું;
 વંધ્યા મહેલુ લાગે મરૂ પુત્ર કરી મારો થાપુ.
 અંતર એવું સમજી લીધો બાળક ઉલટ આણીને.

નારાયણની એવી માયા દેવદત્ત ગયો માળીને.

હુરીની અકળીત માયા બનાવાને દેવદત્તને આસન વળાવી બારકર ભગવાને દેવદત્તના શરીરમાંથી તેનું ચૈતન્ય ખેંચી લીધું. અને ઉપર વર્ણવ્યા મુજબ સાગરવર્માની પુષ્પ વાટીકાની વાવમાં દેવદત્તને છ માસનું નાનું બાળક બનાવી મુકી દીધું. વેરાન થઈ ગયેલો બાગ ક્ષત્રુમાં સુર્યદેવની કૃપાથીજ સુશોભીત થઈ ગયો હતો.

તે બાગમાંથી માળણ દેવાંશી બાળક લેઈને પોતાને ઘેર આવી. માળીએ પોતાની સ્ત્રીની પાસે બાળક જોઈને પુછ્યું:—હે સન્નારી ! આ બાળક કોનું છે ?

માળણ—હે સ્વામીનાથ ! જગત્ત નિયન્તાની દ્રુપાથી આજે આપણુ વાંઝીયા મહેલું નાશ પામ્યું છે. આ સુકુમાર પુત્ર આજે પ્રભુની હયાથી મને રાજાની વાવમાંથી પ્રાપ્ત થયો છે. વળી અધીક આશ્ચર્યની વાર્તા એ છે કે વેરાન થઈ ગયેલો બાગ લીલોછમ લીપી રહ્યો છે. અને નીર્જળ થઈ રહેલી વાવ મીઠા જગથી ભરાઈ ગઈ છે. તેમાં પાણી પીવા જતાં પગથીઆ ઉપર આ બાળકને કડેલોલ કરતાં મેં જોયું. મને તેની હયા આવી. અને આપણને કંઈ સંતાન ન હોવાથી આપણા પુત્ર તરીકે તેને અહીં લઈ આવી.

માળી—તમે ઘણું ઉત્તમ કાર્ય કર્યું છે; પરંતુ ખત્રીયો સંભળે છે તેથી સંભળી આજ્ઞા લીધા સીવાય આ

બાળક આપણાથી રખાય નહીં. આ વાર્તા રાજાને જાહેર કરવાથી પછી કોઇ પ્રકારની બીતી રહે નહિ.

બાળકને લેઇને સ્ત્રી પુરૂષ (માળી-માલણ) બંને જળ હરબારમાં ગયાં. અને સાગરવર્માને (રાજાને) સઘળી સત્ય હકીકત નીવેદન કરી.

માળણની હકીકત સંપૂર્ણ સત્ય હોવા છતાં રાજા સઘળા મંત્રીઓ-અને અન્ય સભાસદો તેને કંઠપીત વાર્તા સમજવા લાગ્યા.

રાજાએ કહ્યું—આવો વીચીત્ર બનાવ જગતમાં કયાંય બન્યો હોય એમ જાણ્યું નથી. તેથી હું એમ માનું છું કે તમે ઠપ્પતી કોઇ જાતનો નીશો કરી જાન ભુલી અતરે આવેલાં હોશો છો.

માળણ—હે કૃપાનાથ ! આપની સભામાં આપના સમક્ષ અસત્ય વહવાથી રાજ્યના અને ઈશ્વરના ગુન્હેગાર થવાય છે એ વાત હુમારી જાણ બહાર નથી, હુમારી વાતની સાક્ષી બગીચો પોતેજ આપશે આપ ત્યાં પધારો અને ખીલેલુ પુષ્પોદ્યાન નજરે નીહાળી સત્ય હકીકતની ખાત્રી કરો.

રાજા પોતાના મંત્રીઓની સાથે તે બાગ સમીપ જઈ પહોંચ્યા, અને બગીચો તથા વાવ જોઇને પ્રભુની અદ્ભુત શ્રીદાનાં સુષુગ્મ કરવા લાગ્યા.

રાજાએ મંત્રીઓ સાથે ખાનગી મસલત કરી માળીને કહ્યું—કે માળી ! તને જે પુત્ર પ્રાપ્ત થયેલો છે તે પુત્ર તું મને અર્પણ કર. મારે પુત્ર નથી તેમજ મારી માલીકીના બગીચામાંથી તને જડેલો હોવાથી તેના ઉપર મુદારાજ હક્ક ગણાય.

માળી—હે નૃપેશ ! હું પણ આપના સમાન અપુત્ર છું. આજે હરીની કૃપાથી પ્રાપ્ત થયેલો બાળક આપની રાજસત્તાથી મારી પાસેથી છીનવી લેશે તો મારું કંઈ બળ ચાલે તેમ નથી. પરંતુ હું ખુશીથી આપને આપીશ નહીં.

રાજા—ભાઈ ! તું દીલગીર ન થા. પ્રજાને રંભડી હું સુખ લોગવવાની આકાંક્ષ વાળો નથી. તમો દંપતી વીચાર કરો. આ બાળક મારી પાસે રહેવાથી તે રાજ્યગાદીનો ભોકતા થશે. તમારે ત્યાં તેને શ્રમ કરવો પડશે. વળી તમારા ઉપકારનો બદલો હું ભુલી જઇશ નહિ. આપને ધનથી હું નીહાલ કરી નાખીશ.

રાજાના અત્યાચરથી તે પતિ પત્નિએ એકાંતમાં વીચાર કરતાં તેમને રાજાની વાત સત્ય જણાઈ. બાળક વધુ સુખી થશે અને આપણું દારિદ્ર દૂર થશે. વળી લક્ષ્મીના સંચયથી કાશીક્ષેત્રમાં નીવાસ કરી અવશેષ રહેલું આયુષ્ય પ્રભુ ભક્તિમાં પુર્ણ કરી આત્માનું કલ્યાણ કરીશું. બાળકની જન્મજ વધવાથી ઉપાધીમાં હુમ્મય થવાથી પ્રભુ ભક્તિથી

વિમુખ થવાશે. માટે બાળક રાજને અર્પણ કરવો યોગ્ય છે. આવો વીચાર કરી તે બાળક રાજને અર્પણ કરી દીધો.

રાજાએ તેના બદલામાં ઢંપતીથી ઉંચકી શકાય તેટલું સુવર્ણ દ્રવ્ય આપી તેમને ઘણાંજ આનંદીત કર્યાં.

બાળકના જન્મની ખુશાલીમાં ભીક્ષુકોને ભોજન આપ્યું. બ્રાહ્મણોને ઉત્તમ દાન આપ્યું અને બંદીજનોને બંદીવાસમાંથી મુક્ત કર્યાં.

બાળકનું નામાભિધાન હરિદત્ત વર્મા રાખ્યું. કાળક્રમે હરિદત્ત વર્માની વય વૃદ્ધિ પામતાં તેને ઉપવિત સંસ્કારી કરી રાજકાજને યોગ્ય શિક્ષણ આપવા માંડ્યું.

શિક્ષણ સંપૂર્ણ થતાં રૂપમાં સુંદર અને સર્વ સહ-ગુણોથી સંપૂર્ણ એક રાજ્ય કન્યાની સાથે લગ્ન કરાવ્યું.

સાગરવર્માની ઉંમર વૃદ્ધ થવાથી પોતાની પત્નિ સહિત વાનપ્રસ્થ થવાના શુભ ઇશ્વાથી હરીદત્તવર્માને રાજ્યાલિપેક કરી પોતે જંગલમાં જઈ રહ્યો.

એક દીવાસ ચાર તીર્થવાસીઓ તે નગ્રની વિષે આવી પહોંચ્યા તેઓની પાસે વાટ ખર્ચી ખુટી જવાથી નગરમાં અનેક જનો પાસેથી વ્યાજે રૂપીઆની માગણી કરી. પરંતુ અબાણ્યા માણસના ભરૂસા ઉપર કોઈએ રૂપીઆ આપ્યા નહીં. નીરાશ થઈ તેઓ ઇંચડે રજા હરીદત્તવર્મા પાસે રૂપીઆ લેવા ગયા. રાજાએ તીર્થવાસીઓને કહ્યું

જાણી તેમને હરેક તીર્થવાસીની મુછનો ફક્ત એકેક વાળ લેઇને ચારસો રૂપીઆ વગર વ્યાજે ધીર્યાં. તીર્થવાસીઓ પ્રણામ કરી ચાલ્યા ગયા. ત્યાર બાદ રાણીએ રાજાને કહ્યું:—

પ્રાણેશ ! આ વાળની કંઈજ કીંમત ન હોવા છતાં આપે ચારસો રૂપીઆ અજાણ્યા માણસને ધીર્યાં તેનો અર્થ આ દાસીને સમજાવશે.

હરીદત્ત:—બહાદી ! એ વાળ નથી. એ તો પુરૂષની મઠાઈ છે. જો એ વાળ મુકનારા મર્દ હશે તો આપણા રૂપીઆ જરૂર પાછા આપી જશે. આ મુછનો વાળ મુઠી જનારા માણસો સમજી હતા. અને તેઓ આપણી પાસે મહદનીજ આશાએ આવેલા હતા. વળી દુઃખીનું દુઃખ નીવારણ કરવું એજ આપણો ધર્મ છે એમ સમજીને મેં તેઓને રૂપીઆ આપેલા છે.

રાણીનું હૃદય પતિની ઉદારતાથી સંતોષ પામ્યું હતું. અપાર માયાના ચક્રકરમાં પડેલા હરિદત્તને રાગ થયો. અને થોડાજ દીવસમાં તેનું મૃત્યુ થયું. રાજાના મૃત્યુથી નગર ભરમાં શોક છવાઈ ગયો. રાજાના શબને વિધિવત અગ્નિ સંસ્કાર કરી બાળી દીધું.

દેવદત્ત જ્યાં ધ્યાન ધરી હતી અપાર માયા જોવા બેઠેલો છે ત્યાં સુર્ય દેવની કૃતિથી એક મોટો ભરમર શુંભડકા જન્મ્યો. તેણે જન્મના ક્ષણે જ એક સમજાવ્યું હતું.

દીધો. તેજ ક્ષણે સુર્ય દેવે હરિદત્ત રાજાના આત્માને દેવ-
દત્તના શરીરમાં મુકી દેવાથી દેવદત્ત ઝખડીને ભગૃત થયો.
તેનું ધ્યાન ભંગ થતાં ચક્ર ખુલ્લી ગયાં. તો સુર્યદેવને
પોતાની સન્મુખ ઉભેલા જોયા.

પોતાનું જળપાત્ર અને પોતાનાં લીનાં વસ્ત્રો જોઇ
અધિક આશ્ચર્યથી તેણે સુર્યદેવને કહ્યું:—

હે પ્રભુ ! તમારી અકળીત માયાથી હું દેવદત્ત
પ્રાક્ષણ મટી હરીદત્ત રાજા થયો. મેં ચાલીસ વર્ષ રાજ્ય
કર્યું તો પણ આ મારાં વસ્ત્રો લીનાં છે. એ આપની અપાર
માયાનો પ્રતાપ છે. એમ કહી સુર્યદેવને પ્રજ્ઞામ કરી તેમની
આજ્ઞા લઇ પોતાને ઘેર ગયો.

નીત્ય નીયમ કરતાં ઘેર વહેલો જવાથી તેની માતાએ
પુછ્યું—હે પુત્ર ! આજ આટલા દુકં સમયમાં તું ઘેર કેમ
પાછો આવ્યો છે.

હરિની અકળીત માયા જોઇ આવેલો દેવદત્ત કંઈ
જવાબ ન આપતાં પ્રભુ લક્ષિમાં લીન થઇ ગયો,

વિદ્યા દેવીની કૃપાથી દેવદત્ત શાસ્ત્રમાં અધીક નીપુણ
થવાથી તેને પંડીતનું પદ પ્રાપ્ત થયું.

X X X X
મુછનો વાળ મુકી નાણાં લઈ ગએલા તીર્થવાસીઓ
હરિદત્તવર્માને ત્યાં રૂપીઆ આપી વાળ પાછો લેવા ગયા.
તો તેમને માફનું પડ્યું કે બધા વર્ષથી રાજા મૃત્યુ પામેલા

છે. તેથી તેમણે રાણીને વીનંતી કરી પોતાના વાળ પાછા આપવા જણાવ્યું.

પતિ વીરહથી દુઃખીત થતી રાણીએ છડીદાર પાસે ધક્કા મરાવી તીર્થવાસીઓને ગામ બહાર કાઢી મુકાવ્યા તેથી તીર્થવાસીઓ દુઃખીત થઇ આગળ ચાલી નીકળ્યા.

* * * *

દેવદત્તને પંડીતનું પદ પ્રાપ્ત થતાં રાજ્ય તરફથી તેને સાડ વર્ષાસન બાંધી આપ્યું હતું. તેના બહલામાં રાજ સવારમાં રાજાને ધર્મશ્રંધ વાંચી સંભળાવવા રાજદરબારમાં જવું પડતું હતું. રાજ્ય તરફથી તેને છડી પાલખીની ભેટ કરવામાં આવી હતી.

એક દીવસ સવારમાં દેવદત્ત રાજદરબારમાં પાલખીમાં બેસી જતો તેજ સમયે ચારેય તીર્થવાસી ત્યાં આવી પહોંચ્યા.

તીર્થવાસીઓ દેવદત્તને જઈ કહેવા લાગ્યા—હે રાજા-ધીરાજ ! આપના ચારસો રૂપીયા લઈને હુમારી મુછનો વાળ આપવા કૃપા કરો. આપ આપની રાણી અને દેવતને રોતી કકળતી મુકી ફરેખ આપી અહીંયાં નાસી આવ્યા છે. તે કૃત્ય ધણું તીરસ્કારને પાત્ર છે.

દેવદત્ત—આપ તીર્થવાસીઓ ! તમે કોણ છો ? અને મારી પાસે શું માગો છો ?

તીર્થવાસી—રાજેન્દ્ર ! આપ વિસ્મૃત થવાનો ઢોંગ બેઠી છે. આપને હુમાસી મુછના વાળ આપી આપની

પાસેથી ચારસો રૂપીઆ લીધા હતા. તે રૂપીઆ આપની રાણીને આપવા જતાં તમારી રાણીએ અમારૂં સખત અપમાન કરી નગરમાંથી કાઢી મુકયા. અને હુમારી કોઇપણ વાત સાંભળી નહિ, અનાયાસે અમે. પર્યટન કરતા આ નગ્રમાં આવી પહોંચ્યા. તો આપનો ઇન્દ્રિયેચ્છાથી ભેટો થયો તો કૃપા કરી હવે ચાલો અને અમારા વાળ પાછા અપાવો.

દેવદત્તે સ્વગત વિચાર કર્યો—અરે હરિ ! તમારી માયાનું પ્રાબલ્ય અધીક છે. એકજ જન્મમાં બે માતા પીતાનો બાળક બન્યો. અદ્યાપિ પર્યટ એ ગુપ્ત રહુસ્ય હજુસુધી કોઈ બાણી શક્યું નથી. આ તીર્થવાસીઓની ખટપટથી લેહનો પ્રકાશ થઈ જશે, તો મારે મૃત્યુનું મરણ સ્વીકારવું પડશે.

આવો દેવદત્ત વીચાર કરે છે ત્યાં તેને એક યુક્તિ સુઝી.

દેવદત્ત:—હે તીર્થવાસીઓ ! બે તમારે ઋણ મુકત થવુંજ હોય તો મારી પાસે એક પ્રતિજ્ઞા કરો કે હરીદત્ત અમને મળ્યા છે એ વાત કોઈને કહીએ તો હુમારી યાત્રા નીષ્ફળ બય.

તીર્થવાસીઓએ તેવી પ્રતિજ્ઞા કરી.

દેવદત્ત—હે તીર્થવાસીઓ ! મારા મહેલમાં જઈ મારી રાણીને કહો કે રાજા જે પક્ષમાં સુતા હતા તેના પુર્વ ભાગના પાયા નીચે સુવર્ણની ઢાબડીમાં તે વાળ મુકેલા છે તે જાખને આપો.

તીર્થવાસીઓએ પાછા જઈ હરિહરની રાણીને ઉપર મુજબ કહ્યું. રાણીએ જવાબ દીધો. આપને તે પલંગ બતાવું તેના પાયા નીચેથી આપઆપની મેળેજ ખોદી દેશે.

તીર્થવાસીઓએ રાણીના બતાવેલા સ્થળે જઈ જમીન ખોદવા લાગ્યા. તત્કાલ રાણીએ દ્વાર બંધ કરી અંદરથી સાંકળ વાસી દીધી. તીર્થવાસીઓ ગભરાટથી ભયભીત થઈ ખોદી ઉઠ્યા:—અરે ખડેન ! અંધારું થયું દ્વાર ઉઘાડો.

રાણીએ જવાબ દીધો. પલંગ નીચે દાબડી છે એમ તમેએ સાથી બણ્યું તે સત્ય કહેા ?

તીર્થવાસી—હમેને રાજાએ તેજ દીવસે કહ્યું હતું. કે દાબડી પલંગ નીચે દાટીશ.

રાણી:—મને કોઈ દીવસ તે વાર્તા કહી નથી. માટે આપ કદપીત વાત ન કહંતા સત્ય કહેશે. તોજ આપની મુક્તિ થશે.

તીર્થવાસી:—અમેને આપે નમ્ર બહાર કઢાવી મુક્યા પછી જે સ્થળે રાજાજીને અગ્નિદાહ કર્યો હતો ત્યાં રાત્રી દીવસ ઉપવાસ કરી બેસી રહ્યા. કાલ રાત્રે અમેને સ્વપ્નામાં રાજાજીએ આવી આ સ્થળ બતાવ્યું તેથી હમે તમારી પાસે પાછા આવ્યા.

રાણી:—મારા કરતાં આપનાં ઉપર વિશેષ હેત હતું. તેથી તમેને સ્વપ્નામાં કહી ગયા હશે ? મને અથવા તેમના

માત પીતાને કહી સ્વપ્નામાં આવી કહી ન જતાં આપને કહી ગયા. આવી કલ્પીત વાતો જવા હઈ સત્ય હકીકત નહિ જણાવે તો અંદર રીખાઈને મૃત્યુ પામશે. પરંતુ બહાર નીકળવા પામશે નહિ એ યાદ રાખજો. રાણીએ ગુસ્સાથી કહ્યું.

તીર્થવાસીએ રાણીના કૌપથી ડરી જઈ અરસપરસમાં વીચાર કરવા લાગ્યા.

તીર્થવાસી:—૧ સત્ય હકીકત જણાવી આપણે છુટકારો મેળવી લેવો એજ મને તો શ્રેષ્ઠ લાગે છે.

તીર્થવાસી:—૨ પ્રતિજ્ઞાને ભંગ કરી મહા પાતકનાં ભોક્તા થવા કરતાં મૃત્યુનો સ્વીકાર કરવો એજ મને તો યોગ્ય જણાય છે.

તીર્થવાસી:—૩ કોઈ પણ નિયમ, વૃત્ત, તપ, પ્રતિજ્ઞા એ સર્વ આત્માના ઉદ્ધાર માટે કરેલાં હોય છે, જે નીચમનું પાલન કરતાં આપણું મૃત્યુ થતું હોય તો તે નિયમનો ત્યાગ કરવો.

તીર્થવાસી:—૪ જીવતા રહીશું તો યાત્રા પુનઃ કરીશું. મનુષ્યનો દેહ દુર્લભ છે માટે તેને કોડ ઉપાયે પણ ભાળવવો બેઠંએ સત્ય હકીકત કહેવાથી ઉદ્ધાર થશે અને રીખાતી રાણીને પતીનું મીલન થશે. આમ ઉભયને લાભ છે.

આવા વીચારને અતે તેઓએ રાણીને કહ્યું કે:—આપ હમારી સાથે પધારો તો દુરથી આપને હરીદત્ત દેખાડી દઈશું.

હરીદત્તને બતાવવાનું વચન લઈ રાણીએ દ્વાર ખોલી નાંખ્યાં પરંતુ તેઓ નાસી જાય નહિ તેવો પ્રતિબંધ કર્યો.

રાણીની આજ્ઞાથી રાજ્ય સેવકો પાસેના ઉપવનમાંથી વૃક્ષ રાજા રાણીને તેડી લાવ્યા. તેમને પ્રણામ કરી રાણીએ તીર્થવાસીઓએ કહેલી હકીકત કહી સંભળાવી. તે સાંભળી વૃદ્ધ રાજાને આશ્ચર્ય થયું. તેમણે તીર્થવાસીઓને કહ્યું:-હે ભાઈઓ ! આમ અસત્ય વાર્તા કહી હમારી હાંસી શા માટે કરો છો ? જે દેહને હમારા હસ્તે અગ્નિદાહ કરવામાં આવેલો છે તેને આપ સજીવન જણાવો છો. એ આપનાં ચક્ષુમાં જમ તો નથીને ?

તીર્થવાસી:—મહારાજ ! હમે આજે ધર્મ સંકટમાં ફસાવાથી આપ જેને મૃત્યુ પામેલા માને છો તેને સજીવન બતાવા આપને તેડી જઈશું. માત્ર આપને દુરથી બતાવીશું. પછી આપને યોગ્ય લાગે તેમ કરજો.

વૃદ્ધ રાજાને તેમની વાત યોગ્ય લાગવાથી પોતાની સાથે કેટલાક વિદ્યાસુ માણસો લેઈને તીર્થવાસીઓની સાથે દેવદત્તના નગ્ર ભણ્ણી ગાલ્યા થોડે દીવસે વૃક્ષ રાજા દેવદત્તના ગામ આવી પહોંચ્યા.

દશ વાગ્યાના સુમારમાં ભર બજારમાં વૃદ્ધ રાજા પોતાના માણસો સાથે ઉભા રહેલા છે તેટલામાં હરીદત્ત પાલખીમાં બેસી રાજ્યભુવન ભણ્ણી જતો દૃષ્ટી ગોચર થયો. તેને બતાવતાં તીર્થવાસીઓએ કહ્યું:—

જુઓ, જુઓ, આ પાલખીમાં પધારે છે તે હરીદત્ત મહારાજ ખરા કે નહિ ?

પાલખીમાં બેઠેલા દેવદત્ત તરફ સર્વની દ્રષ્ટિ જતાં તેઓએ હરીદત્ત મહારાજની જય બોલાવી. પોતાના ગુપ્ત નામનો જય ઘોષ સાંભળી હરીદત્તે બાજુમાં બેસ્યું તો સાગરવર્મા અને અન્ય પ્રજાજનોને બેઠાં તેને આશ્ચર્ય થયું સાગરવર્માએ ઢોડી જઈ તેને આગળ વધવાનો માર્ગ બંધ કરી ઉભો રહ્યો.

ધણા દીવસના વિયોગ અંતે પુત્ર પ્રાપ્તિ થતાં સાગરવર્માને હર્ષાશ્રુ આવ્યાં ક્ષણભર તે અવાક રહ્યો શુદ્ધિમાં આવતાં તેણે કહ્યું:—

અરે વાહલા હરીદત્ત ! હમારા વૃદ્ધાપાની શું તને દયા ન આવી. તેં હમોને દગો કરી તું અહીં નાસી આવ્યો છે. આ તારી રાણીનું રૂદન શત્રુને પણ દયા ઊપજાવે છે. તારી રૈયત તારા વિયોગથી ઝુરી મરે છે. છતાં તું અહીં મોજશોખમાં ગુલતાન બની હમોને ભુલી ગયો છે. ચાલ, ભાઈ ચાલ, આપણા રાજ્યમાં આવી સર્વને સુખ આપ.

હરિદત્ત કાંઈ પણ બોલ્યા ચાલ્યા વિના ચિત્રવત ઉભો રહી વીચાર કરવા લાગ્યો. જરૂર તીર્થવાસીઓએ પ્રતિજ્ઞાનો ભંગ કર્યો હે પ્રભુ ! હે સુર્યદેવ ! આ તમારી અકળીત માયા પાસમાંથી મને મુક્ત કરો.

પાલખી રસ્તામાં રોકાઈ જવાથી ગામના લોક કૈાતુક બેવા લેગા થયા. સત્ય વાત કોઈ જાણતું ન હોવાથી અવનવી કલ્પનાઓ થવા લાગી.

વિષ્ણુશર્માને કોઈ માણસે ખબર આપી કે—તમારા પુત્ર દેવદત્તને કોઈ રાજા દેવીને લેગ ચડાવા સાડૂ ખળાત્કારથી પકડી જાય છે.

આવી અનિષ્ટ વાત શ્રવણ કરતાં દેવદત્તનો પિતા માતા તથા સ્ત્રી ત્રણે જણ અતિશય કલ્પાંત કરતાં તહાં આવી પહોંચ્યાં વિષ્ણુશર્માએ આજીજી કરતાં પોતાના પુત્રને છોડી દેવા કહ્યું:—

સાગરવર્મા— હે વિપ્ર ! આપુત્ર તો મહારો છે, તમારો તેના ઉપર કંઈ હુક નથી.

વિષ્ણુશર્મા:—અરે ! ગળેપડુના સરકાર એમ કહી તહારે મારા પુત્રનો વધ કરવો છે; કેમ ? તહારો પુત્ર એ ક્યાંથી ? તને જોલવાનું પણ જ્ઞાન છે કે નહિ ?

સાગરવર્મા:—મહારાજ ! મહારી વાત તો જરા ધ્યાન રહીને સાંભળો.

વિષ્ણુશર્મા:—મહારે તમારી કાંઈ વાત સાંભળવી નથી. મહારા પુત્રને પ્રપંચથી—ખળાત્કારથી તહારી લઈ જવાની ઇચ્છા કદી સપ્ન થશે નહિ.

સાગરવર્મા:— બાળાત્કાર અથવા પ્રપંચથી મહારે લઈ જવો નથી. પરંતુ ન્યાયથી એ પુત્ર મહારો છે એમ સિદ્ધ કરી આપીને લઈ જવો છે.

વિષ્ણુશર્મા:— પુત્ર મહારો છે તેમાં વળી ન્યાય શો?

સાગરવર્મા:—ન્યાય એટલે પુરાવો. હું મહારા હુકમો પુરાવો રજુ કરૂં છું સિંપાઈ ! મહાજુને બોલાવી લાવ રાજાએ પોતાના હુતને હુકમ કર્યો.

સિંપાઈએ તત્કાલ માલજુને ત્યાં આગળ રજુ કરી.

સાગરવર્મા:—હે વિપ્ર ! આ માલજુને મહારા બગીચાની વાવમાંથી છ માસની ઉમ્મરનો બાળક પ્રાપ્ત થયો. તેને મેં સુવર્ણ દ્રવ્યથી સંતોષી બાળકને મારો ઉત્તરાધીકારી કરાવ્યો. રાજકુવરને યોગ્ય એવો વિદ્યાભ્યાસ, કરાવ્યો. પરણાવ્યો જુઓ આ ઉમ્મી છે તે તેની ધર્મપત્નિ તેના સાક્ષી તરીકે આ મહારી રૈયત; તેમને પુછવાથી આપ સહજમાં જાણી શકશો કે તે પુત્ર ઉપર સંપુર્ણ હક્ક મહારોજ છે.

વિષ્ણુશર્મા:—રાજેન્દ્ર ! તમને આ બાળક છ માસનો મળ્યો. પરંતુ મહારી પત્નિને ગર્ભ રહ્યો. અને મેં સીમન્ત સંસ્કાર કર્યા. જ્ઞાતિને મિષ્ટાન્ન જમાડ્યાં ત્યાર પછી બાળકનો જન્મ થયો. તેના જન્માક્ષર કરાવ્યા, બણાવી લગ્ન કર્યું, પંડીતનું પદ પ્રાપ્ત થયું. એ બધું આ ગામના લોકોને

પુછવાથી તમોને માહુમ પડશે. અને તેથી તમે બાણી શક્યો કે તે બાળક ઉપર હુકમ મહારાજ છે.

નગરજનોએ વિષ્ણુશર્માની પક્ષ કરી રાજાને કહ્યું એ વિષ્ણુશર્માનોજ પુત્ર છે તમે અસત્ય વદી બાળાત્કારથી દેવદત્તને લઇ જવા ધારો છો.

પ્રિય વાંચકો ! બન્ને પક્ષના પુરાવા સત્ય હોવા છતાં આનો નિકાલ શી રીતે થઈ શકે પ્રાદ્યુ, રાજા, તથા રૈયતના બુધ્ધિશાળી લોકો પણ બહુ ગુંચવાયા. પરંતુ કોઈ તેનો ઇન્સાફ કરી શક્યો નહિં દીવસ જેમ વ્યતિત થવા લાગ્યો, તેમ તમાસો વૃદ્ધિ પામતો જવાથી મનુષ્યોની મેદની બમતી ગઈ. તે નઅના રાજાને પણ આ વિચીત્ર કૌતુકની ખબર થઈ. તેથી તે પોતાના પ્રધાન સાથે ત્યાં આવી પહોંચ્યો. બન્ને પક્ષને ઘણા સમજાવ્યા. પરંતુ પુત્ર એક ! અને બાપ બે ! તેમાંથી પોતાનો હુકમ કોણ છોડી દે.

રાજા ગહન વીચારમાં પડ્યો. બંનેની તકરાર સાચી હોય તેવું અનુમાન થાય છે. માટે પુત્ર કોને સોંપવો. દેવદત્તને કેટલાક પ્રશ્ન પુછ્યા, પરંતુ તે નીરૂત્તર રહ્યો. એટલે તે નઅનો રાજા કંઈ પણ નીકાલ કર્યા સીવાય પોતાના મહાલય તરફ પાછો આવી ગયો.

રાજા ન્યાય કરવાને અશક્ત નીવડ્યા પછી ઘોડીવારે એક વૃદ્ધ પુરૂષ તહીં આવી પહોંચ્યા. જેનો દેહ જર્જરીત

થઈ ગયેલો છે. નાકમાંથી લીંટ પડે છે. કાનથી સંભળાતું નથી. ત્વચા પ્રાટેલાં વસ્ત્રાની પેઠે લટકી પડેલી છે. પગ ચાલવાને અશક્ત હોવાથી લાકડીના ટેકાથી ધીમે ધીમે ચાલવાની ફરજ પડેલી છે. તેવા એક વૃદ્ધ પુરુષને પાલખી સમીપ આવી પહોંચેલા જોઈ દેવદત્તના બંને પીતાએ તેમને પ્રણામ કરી પોતાની હકીકત કહી સંભળાવીને પુછ્યું:-હે સંત પુરુષ ! જે પ્રકારે અમારા બંનેનું હિત થાય તેવો ન્યાય કરી આપવા કાંઈ ઉપાય જાણો છો ?

વૃદ્ધ:-આ સર્વ મનુષ્યો અતરેથી જતા રહે. ફક્ત તમે સાત માણસ અતરે રહો તો ન્યાય કરી આપું. દેવદત્તે વિચાર કર્યો. હે શ્રી હરી ! તમારી અકળીત માયાનો પ્રભાવ ખરેખર અપાર છે. આ વૃદ્ધ મનુષ્ય શું ન્યાય કરશે. અંતમાં મારો આપઘાત કરી આ દેહનુ પતન કરવું પડશે. આવો વીચાર કરી રહ્યો છે. તેટલામાં વૃદ્ધની મુચના મુજબ સર્વ લોક વેરાઈ ગયા, ફક્ત દેવદત્ત અથવા હરીદત્તનાં બે માતા. બે પીતા, બે પત્ની એમ છ મનુષ્ય રહ્યાં. તેમને વૃદ્ધ પુરુષે થોડી ક્ષણને માટે દુર બેસવાનું કહ્યું.

દેવદત્ત— હે વૃદ્ધ પુરુષ આપ કોણ છો ?

વૃદ્ધ—હું પુરાણ પુરુષ છું (સર્વથી જુનો એટલે ઇશ્વર)

દેવદત્ત— તમે આ ન્યાય કેવી રીતે કરશો. આપને સંકોચ વિના હું સત્ય હકીકત કહું છું કે આ બંને મહારાં

માતા પિતા ખરેખર સાચાં હકદાર છે. તેમાંથી આપ મને કોને આપશે.

આ સાંભળી તે વૃદ્ધ પુરૂષે પોતાનું મુખ દેવદત્તના સામું પહોળું કર્યું. તેમાં દેવદત્ત જોવા લાગ્યો. તો પોતાના જોવા કરોડો દેવદત્ત તે મહાપુરૂષના મુખમાં ફરતા દીઠા તે જોઈ દેવદત્ત વિસ્મય થયો. અને શ્રી હરીને તેઓના સત્ય સ્વરૂપમાં ઓળખી શક્યો, પ્રભુની સ્તુતી કરી તેમને પ્રણામ કર્યા.

પ્રભુએ દેવદત્તને પુછ્યું—કેમ, હજી વધારે માયા જોવી છે કે ? દેવદત્તે દીનવદનથી કહ્યું:—હે કરૂણાળુ મને ખતાવી તેવી માયા ખીજા કોઈને ખતાવશે નહિ. મહાન દુસ્તાર કામ કરનારી તમારી માયાના પાસમાંથી હે પ્રભુ ! હવે મને બચાવો. હું આપનેજ શરણે આવેલો છું.

પ્રભુએ આજ્ઞા કરી—તમે સાત જણ મહારી સાથે ગામ બહાર ચાલો હું ત્યાં ન્યાય કરી આપીશ.

સાતે જણ વૃદ્ધની આજ્ઞા મુજબ ગામ બહાર ગયાં. ત્યાં વૃદ્ધે બંને પક્ષને પુછ્યું:—ખરેખર કહો, આ કોનો પુત્ર છે ?

રાજાએ કહ્યું—મહારા—અને બ્રાહ્મણે પોતાનો જણાવ્યો.

વૃદ્ધ—એક પુત્રને બે માતા પિતા હોય નહિ પરંતુ જે સત્ય હશે તેજ ન્યાય થશે. તમે બંને પક્ષો દેવદત્તનો

અકેક હાથ પકડો. એમ કહી દેવદત્તનો એક હાથ રાજા, રાણી અને હરિદત્તની સ્ત્રીને ઝલાવ્યો. બીજો હાથ વીષ્ણુ શર્મા, તેની પત્ની, અને દેવદત્તની સ્ત્રીને ઝલાવ્યો. પછી ઉભયને કહ્યું તમે બન્ને બગ કરી હાથ ખેંચી ચાલવા માંડો. જેનો પુત્ર હશે તેના ભણી તે જશે. પાછું વાળીને જશે નહિ. અને જશે તો ખાલી ફેરો પડશે.

પ્રભુની આજ્ઞા થતાંજ ઉભય પક્ષે પોતાના ભણી દેવદત્ત ઉર્ફે હરીદત્તને ખેંચવા માંડ્યો.

ઈશ્વરની અજબ લીલાથી ચોર ચમત્કાર થયો.

દેવદત્તના બે વિભાગ થયા. એક વિભાગ વિષ્ણુશર્માના ભણી ચાલવા લાગ્યો. એવી રીતે હરીની અકળીત માયાથી એક પુત્રના બે પુત્ર થયા. રાજા અને બ્રાહ્મણ બન્ને એમ સમજવા લાગ્યા કે હુમારો પુત્ર હતો તેથી હુમોને મળ્યો છે. પરંતુ સત્ય જોઈ દેવદત્ત સ્ત્રીવાય કોઈ ભણી શક્યું નહિ. સૌ સૌના સ્થાનકે ગયા વૃદ્ધ પુરુષ અંતરધ્યાન થયા.

દીનમણીરાયે તુલસીદાસને ઉપરોક્ત દૃષ્ટાંતની સંમાપ્તિ કરતાં કહ્યું—હો વત્સ ! પ્રભુની માયા એવી અપાર હોવાથી પ્રભુને ક્ષત ભક્તિથીજ વશ કરી શકાય છે.

(રાજ - ગાઝલ)

નથી જંગલ વિષે જડતો; નથી એ તીર્થમાં ફરતો;
નથી મંદિરમાં મળતો; નથી એ પાણીમાં ભમતો,

નથી મથુરાં મદીનામાં; બુલાવો બાંગ પેકારી;
 નથી કંઈ રાખ ચોળ્યાથી; તીલક માળા જુઓ ધારી.
 નથી એ પાલીતાણામાં, નથી વસતો હિમાલયમાં
 નથી શ્રીમંતના ઘરમાં, નથી એ રાજ મહાલયમાં.
 બતાવું કામ ઠેકાણું વસે વિશ્વપતિ જેમાં; *
 કરે નિષ્કામ જે ભક્તિ હરી રહેતો હૃદય તેના

પ્રકરણ ૫.

પત્ની-પતિ

દીનણીરાયની પુત્રી પ્રભાદેવી (જેને તુલસીદાસે
 જાળમાંથી ડુબતાં બચાવી હતી) લગ્ન યોગ્ય ઉમ્મરની થવાથી
 તેના પિતાએ સદ્ગુણ સંપન્ન વરની શોધ કરવા માંડી
 પરંતુ પ્રભાદેવીને યોગ્ય વરની પ્રાપ્તિનાં ચિન્હ જણાયાં નહિ.
 કોઈ મહુરતીઓ નાનો હોય તો કોઈ કદરૂપો કોઈ સદ્ગુણી
 હોય તો કુળહીણ હોય આવી રીતે અનેક ઉપાધીઓ
 નડતી હોવાથી પ્રભાદેવી મુખ્ય વયની થઈ જવા છતાં હજી
 સુધી તેને અવિવાહીત રહેવાની ફરજ પડી હતી.

પ્રભાદેવી જાણતાં અથવા અજાણતાં તુલસીદાસની
 કોઠે વળગી પડી હતી. એટલે બેભાન અવસ્થામાં પણ
 પોતાનાં શરીરને તુલસીદાસનો સ્પર્શ થવાથી શુદ્ધ સતી
 ધર્મનું શિક્ષણ લેનારી પ્રભાવતી તુલસીદાસને પોતાનો પત્ની

માનતી હોવાથી તેણે પોતાની અંતર ઈચ્છા સખી મારફત દીનમણીરાયને જણાવી.

દીનમણીરાયે પ્રભાવતીની માગણી યોગ્ય લાગવાથી તેમણે તુલસીદાસની સાથે પ્રભાવતીનું લગ્ન કર્યું.

X X X X

“ તુલસીદાસની વિદ્વતા અને સફળતાનાં વખાણુ સાંભળી આંદાપુરના રાજ્યાધીકારી તરફથી તેમને રાજાપુર ગામમાં વિદ્યાગુરૂની પદવી પ્રાપ્ત થવાથી તેઓ રાજાપુરમાં પોતાની પત્નિ સહીત આવી રહ્યા.

પ્રભાવતીએ પોતાના સફળતા અને સૌન્દર્યથી તુલસીદાસનું હૃદય એટલું બધું વશ કર્યું હતું કે તુલસીદાસ જગતમાં પ્રભાવતી સિવાય કંઈજ વસ્તુ દેખી શકતા નહિ. અર્થાત તેમના હૃદયમાં પ્રભાવતીનો વાસ હોવાથી તેઓ વિદ્યાર્થીઓને યોગ્ય શીક્ષણ આપી શકતા નહી. સર્વ કામમાં તેઓને પ્રભાવતીની પ્રતિમા સિવાય કંઈજ દેખાતું નહિ.

આવી રીતે પ્રભાવતી ઉપર અનિવાર્ય પ્રેમ-મોહ હોવાથી વારંવાર પ્રભાવતીને તેના પીયરથી તેડવા આવવા છતાં કોઈ દિવસ તુલસીદાસ પોતાને સાસરે પ્રભાવતીને જવા દેતા નહિ.

એક દિવસ તુલસીદાસ વિદ્યાલયમાં ગયા હતા તેવો સુયોગ સાધી તુલસીદાસનો સાળો દેવપ્રસાદ પોતાની બહેનને તેડવા આવ્યો.

પતિવૃત પાળનારી પ્રભાદેવી પોતાના વડીલખંધુ દેવપ્રસાદની સાથે પતિની આજ્ઞા સીવાય જવા સમ્મત થઈ નહિ.

તેથી દેવપ્રસાદે એક તુત—જુડાણું ઉભુ કીધું. પ્રભાદેવીને દેવપ્રસાદે સમજાવ્યું કે તેની માતૃશ્રી ઘણી ખીમાર હોવાથી અંત સમયમાં પ્રભાદેવીને મળવાની ઘણી આકાંક્ષા રાખે છે. તુલસીદાસ વિદ્યાલયમાંથી આવી પહોંચશે તો પછી તને આવવા દેશે નહિ. માટે સત્વર માતૃશ્રીને મળવા માટે આવવું જ જોઈએ.

માતા વત્સલ પુત્રી માતાને મળવાના વિચારમાં પતિની આજ્ઞા લેવા ન રહેતા પોતાનાં વસ્ત્રો વીગેરે લઈ પોતાના ખંધુ સાથે પીયર બાણી ચાલી નીકળી.

સાંજ પડતાં તુલસીદાસ પોતાના ઘેર આવ્યા તો દ્વાર ખંધ દીકાં. પાડોશીઓને પુછતાં માલુમ પડ્યું કે પ્રભાવતી તેઓના ભાઈ સાથે તેમના પીયર ગયેલાં છે.

જસ ! થઈ ચુક્યું. પાડોશીઓની પાસેથી પત્નીના સમાચાર સાંભળતાં જ માનુનીમાં મોહાન્ય બનેલા તુલસીદાસે દ્વાર ખોલવાની તસ્દી પણ લીધી નહિ. લોજન સમય થઈ જવા છતાં લોજન પણ લીધું નહિ. ક્રુધાતુર પેટે અંધારી ભયાનક રાત્રિના સમયમાં તુલસીદાસ પોતાના સાસરે જવા નીકળી ચુક્યા. શુરાનાં શુર મુકાવનાર બહાદુરોને કંપાવનારાં,

કૂર પશુઓથી વસેલા બીડામણું જંગલોમાં સ્વ સ્ત્રીના
સૌન્દર્યમાં મુગ્ધ બનેલા તુલસીદાસ ભાન બુલી નીડરતાથી
ચાલ્યા જતા હતા.

(રાગ-કવાલી.)

પ્રેમ પંથમાં મસ્ત બનેલા વનીતા વીરહે ભાન બુલ્યા;
સવળો મારગ મુકી ચાલ્યા ગંગા તટ પર જઈ ચઢ્યા,
વળતી વીમાસણમાં પડીયા ભાગીરથમાં પુર હતું;
પાર મુળને પ્રભુ ઉતારો, નથી નાવડુ એક જતું.
વીચાર કરતાં વાર થાય છે, પાર જવાનું કેમ કઈ;
તેવે મુડદું એક તણાતું આવ્યું પુલ્યું જળે ભર્યું.
ભણ્યું નૌકા આવી છે આ તુલસી શીઠને વાર કરે;
સગ્રને પકડી ખેઠા ઉપર હરિ ઇચ્છાને અનુસરે;
ભાવી બળથી પાર ગયું એ તુલસી મન આનંદ થયો,
પાછું ગામ જવાનું મહારે સમજી એવું બાંધી ગયો.

અહા ! શું કામહેવનો પ્રતાપ ! તુલસીદાસ સ્ત્રીના
ચીંતનમાં તન્મય થઈ ગયેલા હોવાથી તેઓને શબ્દનું પણ
ભાન રહ્યું નહીં. અને ઉરમાં જરા પણ વીચાર કર્યો નહિ.
કે અંધારી રાતે નૌકા ક્યાંથી આવી. મહા મુશીબતથી ગંગા
પાર ઉતરી તેઓ પોતાના સસરાના ઘર પાસે આવી પહોંચ્યા.
પરંતુ દ્વાર બંધ હોવાથી તેઓ અંદર દાખલ થવાનો માર્ગ
રોધવા લાગ્યા. મકાનની આબુખાબુ ફરતાં ફરતાં તેઓને

જ્યાં પ્રભાદેવી શયન કરતી હતી તે માળ ઉપરની બારી ખુલી માલુમ પડી. તે બારી નીચે એક વૃક્ષ ઉગેલું હતું તે વૃક્ષ ઉપર ચડી તુલસીદાસ બારીમાં છલંગ મારી ચડવાને વિચાર કરવા લાગ્યા પરન્તુ તેઓના સદ્બાઅ્યથી બારીમાં રસી (દોરડી) લટકતી માલુમ પડી તુલસીદાસ તે દોરડાને ઝાલી તેની મદદથી બારીમાં દાખલ થયા. તો ત્યાં કમીષીન પ્રભાદેવી એકલી નીંદ્રાધીન માલુમ પડી. તુલસીદાસ મંદ ગતિથી તેણીના પલંગ પાસે જઈ પ્રભાદેવીના કપાળ ઉપર પોતાનો હસ્ત મુક્યો પુરૂષના સ્પર્શથી પ્રભાદેવી ચમકી બગૃત થઈ, તો પોતાના સમીપ પોતાના પતિને ઉભેલા દીઠા.

પ્રભાદેવી—હે સ્વામીનાથ ! આપ અંધારી રાત્રીએ મુશળધાર વૃષ્ટિમાં અચાનક કયમ આવી પહોંચ્યા ? ગંગા-જીમાં ભરપુર જળ હોવા છતાં નૌકા વીના તમે કેવી રીતે આ પાર આવી પહોંચ્યા ! વળી આ મકાનનાં દ્વાર કેાણે ખોલ્યાં ?

તુલસીદાસ—હે પ્રિયા ! તારા વિના મને કાશ્યપાર રહેવું હુસ્તર થઈ પડ્યું. તારા વિરહાગ્નીમાં આ તન વગર અગ્નિએ બળવા લાગ્યું, તેને શીતળ કરવા માટે તારી પ્રત્યક્ષ મુર્તિની જરૂર હોવાથી હું અત્રે અસદ્ય કષ્ટ વેઠી આવી આવ્યો છું. પ્રભુની પુર્ણ કૃપાથી ગંગા ભરપુર હોવા છતાં એક નૌકા તણાતી આવી તેની મદદથી હું તરી પાર ઉતરી

અહીં આવ્યો. અને તમોએ લટકાવી રાખેલું દોરડું ઝાલી ખારીમાં થઇ સમીપ આવી પહોંચ્યો.

પ્રભાદેવી-નહિ, નહિ, નાથ ! આપ ભુલો છો મેં દોરડું લટકાવ્યું જ નથી.

તુલસીદાસ-પ્રિયા ! આમ અસત્ય વદવાથી શું ફાયદો થાય તેમ છે ? આવો હું તે પ્રત્યક્ષ બતાવું. હજી પણ તે દોરડું ખારીમાં લટકે છે.

તુલસીદાસની હકીકત સાંભળી પ્રભાદેવી દીપક લઈ ખારી પાસે જઈ જોવા લાગી. જોતાંજ એક કારમી ચીસ પાડી દુર ખસી ગઈ. ખારીમાં દોરડું ન હતું પણ એક ભયંકર ભુજંગ (સાપ) લટકી રહ્યો હતો. તુલસીદાસના ચક્ષુ ઉપર મોહનાં પડળ પ્રરી વળેલાં હોવાથી તેઓ સર્પને રસી સમજી ખારીમાં ચઢી શકયા હતા.

પ્રભાદેવીએ તે દૃશ્ય તુલસીદાસને બતાવ્યું.

તુલસીદાસ-બહાદ્રી ! જોયું. એ તમારા પ્રેમનો પ્રભાવ ભયંકર સર્પ પણ મને રજજી (દોરડી) સમાન જણાયો.

પ્રભાદેવી- (શું કહું કયની મારી રા....જ.)

મુજમાં અધીક શું જોયું ના.....થ;

મુજમાં અધીક શું જોયું.

મૃગજળમાં મન મોહું ના.....થ; —મુજમાં

ગંદા દેહનો મોહ નકામો કાળ જરૂર એ ખાશે;

મળ મુત્ર ને ખાણુ રૂધીરની લોગવો શું ઉદ્ધાસે ના....થ,
 મુજમાં૦
 ભાવ થકી ભગવંત બળે એ અંત સમયનો સાથી;
 નારી નરકની ખારી સમજો દુખદવમાં હે ખાળી ના.....થ,
 —મુજમાં૦

સાખી

મમતા ધરે મમ દેહમાં નહિ સાર એમાં કંઈ મળે;
 સીતા પતિ ભજતાં ભીતિ ભવસિન્ધુ માંહી સૌ ટળે.
 પ્રીત પ્રભુથી કીધા વિના આ—

માનવ જીવન ખોયું ના.....થ,—મુજમાં૦

હે સ્વામીન ! હાડકાં ઉપર ચામડાંથી મઢેલું; મળ
 મૂત્રથી ભરેલું; આ માડુ જે નાશવંત શરીર છે તેના ઉપર
 આપ જેટલો પ્રેમ રાખો છો તેટલોજ પ્રેમ શ્રી રામચંદ્રજીના
 ચરણમાં રાખ્યો હોત તો આ ભવાખ્ધિના ફેરામાંથી અર્થાત
 જન્મ-મરણનો ભય મટી જઈ આપને અખંડ સુખની
 પ્રાપ્તિ થાત.

પ્રભાહેવીના શબ્દખાણુથી તુલસીદાસની માયાનાં પડળ
 ખુલી ગયાં.

આ સંસાર એ પ્રભુની એક મોટી નાટકશાળા છે
 તેમાં અનેક રંગ ખેરંગી પડદાઓ અદ્રશ્ય રીતે પડે છે અને
 ઉપડે છે. તુલસીદાસના હૃદયમાંથી મોહનો પડદો ખસી
 ગયો અને ત્યાં પ્રભુ ભક્તિએ સ્થાન લીધું.

હૃદયમાં ઉથલ પાથલ થઇ રહી. મન વિચાર સાગ-
રમાં ડુબકાં મારવા લાગ્યું.

રાગ—(લાવણી)

સાર વિના સંસાર દીસે આ સમું ન જગમાં કોઇ રહ્યું;
સ્વપ્ન યથાવત આજ થયું છે મુજ મનડું શે મોહી રહ્યું.
મમતાથી હું વગગી રહ્યો છું મુજને વગગ્યું કોઇ નથી;
તો પણ છુટતું કેમ નથી આ વીમાસણ મન થાય અતી.
તન છુટે પણ કામ ન છુટે તૃષ્ણાનો નહિ પાર જડે
લોભ મોહમાં રહ્યો તણાઈ તેથી કાંઈ ન સુઝ પડે
કાન્તા કેડે કઠણ વચન છે કાળજી ભેદી નાખે એ
નારાયણ તે તુલસી સાથી ખીન કારણથી સાંખે એ

અહા પ્રભુ ! તારી માયા અપાર છે. મને મોક્ષનો
માર્ગ બતાવા સાડે સરસ્વતી રૂપે મારી સ્ત્રીની જીભડા ઉપર
વસી મને તેજ સત્ય માર્ગનું દર્શન કરાવ્યું. મારી ધર્મ
પત્નિ જ્યારે મારો ત્યાગ કરે છે ત્યારે હવે અહીં હું વૃથા
શાને માટે ઉભો રહ્યો છું. આવો વિચાર કરી તેમણે પોતાની
સ્ત્રીને કહ્યું:—હે સતિ ! સાધ્વી તમોએ આજે મુને મોક્ષનો
માર્ગ બતાવી મારા ગુરૂનું કાર્ય કર્યું છે. હે દેવી ! મારી
આજની આ મુલાકાત છેવટનીજ છે. હે સન્નારી તમારૂં
કલ્યાણ થાવ; એમ કહી તુલસીદાસ ત્યાંથી મૌન ધરી
ચાલી નીકળ્યા.

પ્રકરણ ૬

પ્રેતની મુલાકાત

પ્રભાદેવીની પાસેથી ચાલી નીકળેલા તુલસીદાસ સરીતા ત્રટે આવી પહોંચ્યા. તે સમયે અરુણોદય વેળા થઈ ચુકી હતી. ત્યાં નૌકામાં બેસી સામે પાર જવાના ઈરાદાથી તુલસીદાસ પોતે બાંધેલી નૌકા લેવા ગયા. ત્યાં તેમણે શું બોલ્યું; જેની અંદર સેંકડો જીવ ખદબદી રહેલા છે તેવું કોહી ગયેલું એક શબ હતું.

શબને જોતાંજ રાત્રે કરેલી ભયંકર ભુલ તુલસીદાસ ક્ષણમાં સમજી ગયા તેથી તેમને પોતાની મોહાન્ધતા ઉપર અત્યંત તીવ્રકાર થયો.

હે પ્રભુ, હવે ક્યાં જઈ ! શું કરી ! એમ તુલસીદાસ મનથી વીચારવા લાગ્યા. તેટલામાં ત્યાં એક સંત મહાત્મા નીમ્ન લીખીત ભજન કરતા આવી પહોંચ્યા.

(રાગ—કવાલી)

ભરોંસે શું રહ્યા ભુલી, પલકમાં પ્રાણુ જાવાના,
જીવો છો અન્યના એવા, નકકી નિજ હાલ થાવાના.
વળેલી મુઠીએ આવ્યા, નથી સાથે કશું લાવ્યા;
ધરા ધન ધામને મેલી, રમશાને સૌ સમાવાના—ભરોંસે
સુખેથી શું હજી સુતા, ખરેખર ખાડમાં ખુતા;
સમય વીત્યા પછી ખ્યાલ, કુશળ ક્યાંથી કમાવાના—ભરોંસે

તમારું શું તમે લેજો, કરી ઝીણી નજર દેજો;
 ધરા ધન ધામને કામે, નથી નિશ્ચય ધરાવાના —ભરોંસેં
 બમાઈ બુલ કીધાથી, વિષયની વાટ લીધાથી;
 પરાણે પાપને યોગે, ભવે ભાવટ ભરાવાના —ભરોંસેં
 ખખર પલની નથી પડતી, નથી ગુણ દોષની ગણતી;
 કઠીણ છે કાળની ડાઠો, ચડી ચાંપે ચવાવાના —ભરોંસેં
 સદા સત્સંગને સાધો, વિસારો વેધ ને વાંધો;
 ઉપાયો આદરો અંતે, મહા મુખને જમાવાના —ભરોંસેં
 સદા સીતાપતિ ચરણે, તમારા ચિત્તને જોડો;
 કૃપા શ્રીરામની થાતાં, નથી દુઃખે દબાવાના —ભરોંસેં

સત્ય છે, સત્ય છે, મહાત્મા આપનું કથન સર્વાંસે
 સત્ય છે, પરંતુ રામ ક્યાં હશે ? અને તે શું કરવાથી પ્રાપ્ત
 થશે. તે મુને કૃપા કરી બતાવો, તુલસીદાસે દીનતાથી કહ્યું:-

મહાત્મા—

(હોહરો)

આસપાસ આકાશમાં અંતરમાં આભાસ,
 ધાસ આસની પાસ પણ વિશ્વપતિનો વાસ.

હે વત્સ ! ઇશ્વર કોટાન કોટી પ્રકાશમાં પણ ન
 સમાય એવો વીશાળ-અદ્ભુત હોવા છતાં પોતાની માયાથી
 શુદ્રમાં શુદ્ર જંતુ અને શુક્ષ્મમાં શુક્ષ્મ અણુમાં સમાઈ જાય
 છે અને તે જ્ઞાન ચક્ષુથી જોઈ શકાય છે. અને તેને પ્રાપ્ત
 કરવાનો માર્ગ ભક્તિ રીવાય સરળ અન્ય છેજ નહિ.

(૧૫)

(રાગ-ધનાશ્રી)

ભક્તી વડે વશ થાય; રમાપતિ ભક્તિ વડે વશ થાય
ભક્તિ પરમ સુખનું શુભ સાધન, સફળ કરે છે કાય-રમા
બળીયાના બળરૂપ હયાધન, નિર્બળ થઈ બંધાય-રમા
સંકટ સેવક પર આવે તો, ત્યાં ધરણીધર ધાય-રમા
ભક્તાધીન હયાનીધિ બુધર, ભક્તિ વિના ન પમાય-રમા
ભક્તિ વિના વૃત જપ તપ આદીક, અફલ અનેક ઉપાય-રમા
અભમીલ નારદ મુની શબરી, ક્યાં ગણીકા ગજરાય-રમા
કેશવ હરિની ભક્તિતણા ગુણ, એક મુખે ન ગવાય-રમા

ભક્તિમાં આવા અનેક ગુણ સમાએલા હોવાથી તું
કોઈ પવિત્ર ક્ષેત્રમાં જઈ રામચંદ્રની ભક્તિ વડે ઉપાસના
કર. તેથી તારા આત્માનું કલ્યાણ થશે એ મારે અંતીમ
આશીર્વાદ છે; એમ કહી તે મહાત્મા સરીતામાં રનાન
કરવાને ગયા.

મહાત્મા પાસેથી સહબોધને પામી તુલસીદાસ પર્ય
ટન કરતા મોક્ષપુરી (કાશી નગર) માં આવી ગંગાતટે
મણિકર્ણીકાના ઘાટ પાસે પર્ણકુટી બાંધી રહેવા લાગ્યા.

તુલસીદાસ જ્યારે શૌચ કર્મ કરવા (મળ—મુત્રનો
ત્યાગ) જતા હતા ત્યારે ત્યાં ગુહા ધોતાં વધેલું અશુદ્ધ જળ
પાસેના બેરહીના વૃક્ષના મુળમાં રેડતા હતા. તેમ કરતાં

કેટલાક દીવસ વીત્યા બાદ એક દીવસ શૌચતું અશુદ્ધ પાણી રાખવું વીસરી ગયા. બોરડીના વૃક્ષ સમીપ આવી પહોંચતાં ઝાડના મુળમાં પાણી રેડવાનું યાદ આવ્યું પરંતુ પાસે પાણી ન હોવાથી અપ્રસોસ કરતા ઉભા રહ્યા તેટલામાં તે વૃક્ષ કમ્પવા લાગ્યું. અને તેની બળોલમાંથી એક મોટો બયાનક પ્રેત ઉત્પન્ન થયો. તુલસીદાસ તેને જોઈને ગભરાવા લાગ્યા. પ્રેત તેમનો ભય દુર કરતાં હાસ્ય વદને કહેવા લાગ્યો—તમોએ મને જાગદાન દઈ ઘણાજ સંતોષ કર્યો છે તેથી હું તમારા ઉપર અતિ પ્રસન્ન થયો છું. માટે માગ માગ તું જે માગે તે આપવાને હું તૈયાર છું.

તુલસીદાસ:—મે તમોને ક્યારે જાળ પાચું છે તે મને યાદ નથી.

પ્રેત:—તમો શૌચ કર્મથી વધેલું જે જાળ વૃક્ષના મુળમાં મારાં રહેઠાણમાં રેડતા હતા તે જાળ મને પીવાને માટે મળતું હતું.

તુલસીદાસ:—એવું અશુદ્ધ જાળ પીનાર, હાડપીંજરના જેવા દેહારવાળો તું કેણુ છે તે પ્રથમ જણાવ.

ભુતની આત્મ કથા.

હું આ સૃષ્ટીમાં વીચરતાં સર્વ ભુતોનો નાયક—હું. મને આવી અધમ યોની પ્રાપ્ત થતા પહેલાં નર્મદાતટ ઉપર

આવેલા ધાંણોદ નામે ગામમાં સર્વશ્રેષ્ઠ પ્રાણીજીવ જાતીમાં મારો જન્મ થયો હતો. મારા પિતા શ્રીમંત ન હતા. પરંતુ હું તેમનો એકનો એક બાળક હોવાથી મારા સર્વ લાડકોટ પુર્ણ કરતા હતા. તેથી હું અતિ ઉદ્વિગ્ન બન્યો. નહારા મિત્રોની સોબતથી સર્વ દુર્ગુણનું સેવન કરવા લાગ્યો. મારા પિતાના મૃત્યુ પછી યુક્તિ-પ્રયુક્તિથી જ્ઞાતિ બંધુઓમાં અરસપરસ ઝઘડા કરાવી હું જ્ઞાતિનો શેઠ-પટેલ થઇ બેઠો, ઉદ્યમની સાથે મારે જન્મથી વૈર હોવાથી લક્ષ્મી દેવીની મારા ઉપર અકૃપા રહેતી હોવાથી દારિદ્ર્યનું સામ્રાજ્ય મારા ઘરમાં ચાલતું હતું. પૈસા મેળવવા માટે અનેક પ્રયાસના હું કાળાં ધોળાં કરવા લાગ્યો. જ્ઞાતિના નીહોંષ જનો ઉપર ખોટા આજ્ઞા મુકી તેમને જ્ઞાતિથી દુર કરવાની ધમકી આપી લાંચ ખાવા લાગ્યો. જ્ઞાતિના ફંડમાંથી હિસાબમાં ગોટાળા કરી પૈસા ઉડાવા લાગ્યો. યાત્રા અર્થે આવતા મુસાફરોને મારે ત્યાં ઉતારો આપી તેમનું સીધું-અરે રાંધેલું ધાન્ય પણ ચોરવા લાગ્યો. તેથી મારી અપકીર્તિ સર્વ સ્થળે પ્રસિદ્ધ પામી ચુકી.

મારી જ્ઞાતીમાં તે સમયમાં એક ગરીબ વીધવા ઠોશીને ત્યાં રૂપ અને ગુણનો બંડાર એક દેવકન્યા સમી એક સુંદર દીકરી હતી. મારા પુત્ર સાથે તેની દીકરીનું લગ્ન કરવા તેને ઘણી સમજાવી, ધમકાવી, તો પણ તેણે સાપ ના પાડી. એટલે તે નીહોંષ વૃદ્ધ પાસે તેના સસરાના સસરાનું

ખારમું ખાકી છે એમ આરોપ મુકી તેની પાસે જ્ઞાતીભોજનની માગણી પત્ર પાસે કરાવી, પરંતુ તે ગરીબ હોવાથી તેણે નાતની માગણીનો અનાદર કર્યો. આપ જાણતાજ હશે કે નાતમાં જે બાળુ પક્ષ સખળ હોય તેજ બાળુ ન્યાયનો જય થાય છે. તે ગરીબ ડોશીનો પક્ષ ન હોવાથી મારી શીખવણીથી જ્ઞાતીએ તેનો બહિષ્કાર કર્યો પરંતુ તેટલાથી મારા વેરની તૃપ્તિ થઈ નહી. એક દીવસ મધરાતે કેટલાક બદમાસોને સાથે લઈ ડોશીના ઘરમાં તેનાં દ્વાર તોડી નાખી દાખલ થયો. તેનું નીદોંષ કુસુમ (છોડી) નિદ્રાદેવીના અંકમાં ઝુલતું હતું તેને બગથી ખુંચાવી લેઈ હું ચાલતો થયો. આગળથી કરેલી ગોઠવણ મુજબ એકાંત જગામાં લેઈ જઈ તે છોડીનું મારા દીકરા સાથે બગભેરીથી લગ્ન કરાવી નાખવા તઈયારી કરી. પ્રભુથી આવો ભયંકર જીવન ભેઈ શકાયો નહી. શીકારે નીકળેલો અમારો રાજા ભુલો પડવાથી અચાનક ત્યાં આવી પહોંચ્યો. તે ક્ષણમાં અમારો મામલો સમજી ગયો. અને હુમેને ભય બતાવા માટે બહુકના અવાજો કર્યા. હું ત્યાંથી નાસી મારી માનીતી ગુણીકાના ઘરમાં સંતાઈ ગયો. વેશ્યાઓનો પ્યાર પુરૂષો તરફ કૃત્રિમ હોય છે. તેમનો સાચો પ્યાર પૈસા તરફ હોય છે તે હું મુર્ખતાથી સમજી શક્યો નહિ. મને દારૂના ઘેનમાં બેસાન બનાવી તે નીચ રંડાએ તેના ચારની શીખવણીથી માંડે

ખુન કર્યું. તેવી રીતે અકાળે મૃત્યુ થવાથી અને મેં મારી આખી જીંદગી પાપમાં ગુન્નરેલી હોવાથી હું આ ભુત દેહને પ્રાપ્ત થયો. અમોને ભુત દેહધારીને જળાશયમાંનું પાણી વરૂણદેવના હુતો પીવા દેતા નથી. તેથી તમારો અશુદ્ધ જગ પાકીને મારી જે ઉત્તમ સેવા બજાવી છે તેના બદલામાં તમારી ઇચ્છીત વસ્તુ આપવાને હું તૈયાર છું.

તુલસીદાસ-હે પ્રેત ! તું જે કંગાલ જીંદગી ગુન્નર નાર મોટી વાતો કરનાર-મને શું આપી શકનાર છે.

પ્રેત-મારા અપાર સામર્થ્યની તને ખબર ન હોવાથી જ તું આમ બોલે છે. તારો હુકમ થતાં તુરત તને મહા ચક્રવર્તી રાજા બનાવવાની અદ્ભુત તાકાત હું ધરાવું છું તારી આજ્ઞા થતાં હીરા-માણિકનો ગંગ તારા ચરણમાં ધરી દેવા તૈયાર છું. અર્થાત્ આ દુનીયામાં રહેલી કોઈ પણ ચીજ મેળવી આપવાની હું કબુલ્લાત આપું છું.

તુલસીદાસ— (રાગ ગઝલ-કવાલી)

નથી દરકાર દૌલતની-ન માગુ રાજ્યની ગાદી;
 ન માગુ મહેલ હું મોટા-ગુન્નર જીંદગી સાદી.
 કૃષ્ણ શું હાર હીરાના-ન ચાહું કામીની કાંચન;
 તથા જંગલ 'મેં જગની-તથા માયાતણું બંધન.

તમારા પાસ હું માગું-થયા હો. આપ જો પરસન;
જગતસીધુ તરી જાવા-ચહુ ચીત્ત રામનાં દર્શન.

હે પ્રેત જો તું પ્રસન્ન થયો હોય, મને કંઈ પણ
આપવાની તારી ઇચ્છા હોય તો હું એટલુંજ માગું છું કે
મને શ્રી રામચંદ્રજીનાં દર્શન કરાવો.

પ્રેત-હે બુદ્ધિહીન માનવ ! જો હું રામચંદ્રનાં દર્શન
કરાવાની તાકાત ધરાવતો હોત-તો આ અધમ યોનીમાં શાને
માટે ભટકત. માટે તું ગાડી-વાડી કે લાડી, તારી ઇચ્છાનુ-
સાર સુખનું સાધન માગી મારા વચનથી મને મુક્ત કર.

તુલસીદાસ:-હે પ્રેત ! તેં દુનીયામાં રહેલી કોઈ
વસ્તુ મેળવી આપવાનું મને પ્રથમ વચન આપેલું છે. હવે
હું તારો ન્યાય કરવાનું કામ તને સોંપુ છું તુંજ કહે. શું
આ દુનીયામાં રામ નથી. રામ આખી સૃષ્ટીમાં અને દરે
દીશામાં વ્યાપ્ત છે. એટલે સર્વ વસ્તુ રામમય હોવાથી દુની-
યાની વસ્તુથી રામ અલગ નથીજ. માટે તારૂં વચન સત્ય
હોય તો મારી રામદર્શનની અભિલાષા પૂર્ણ કર.

પ્રેત-રામનાં દર્શન કરાવવાની મારામાં શક્તિ કે
લાયકાત નથી. પરંતુ રામનાં દર્શન કરવાનો તમોને એક
ઉપાય બતાવું છું. કર્ણધંટાના ઘાટ ઉપર સમી સાંજના
જ્યાં રામાયણની કથા વંચાય છે ત્યાં મહુથી પહેલાં જે

મનુષ્ય આવે છે અને સહુની પાછળ જે મનુષ્ય જાય છે તે મનુષ્યની કાયા રાગથી બહુ દુર્ગળ અને કોઢથી બહુ પીડીત હોય છે તે અન્ય કોઈજ નહિ; પરંતુ શ્રી રામચંદ્રજીના મહાન ભક્ત હનુમંત પોતેજ હોય છે. માનવ સમાજથી પોતાનું ખરૂં સ્વરૂપ છુપાવવાને તેઓ વેશ પરિવર્તન કરીને શ્રી રામનાં ગુણગાન સાંભળાને નિત્ય આવે છે. તેમને પ્રસન્ન કરવાથી તમેને રામચંદ્રના દર્શન જરૂર કરાવશે.

પ્રેમના વચન ઉપર વિશ્વાસ રાખી તુલસીદાસજી કર્ણધંટાના ઘાટ ઉપર જ્યાં રામ-કથા વંચાતી હતી ત્યાં સહુથી પહેલાં જઈ એકાન્તમાં આસન વાળી બેઠા. તે પછી હનુમંત વૃદ્ધ દર્દીના રૂપમાં આવતાં તેમને તુલસીદાસજીએ ધ્યાનમાં રાખ્યા. એક પછી એક શ્રોતાઓ આવતા ગયા. નિત્ય નીચમ પ્રમાણે કથાની સમાપ્તિ થતાં શ્રોતાઓ પોતાના સ્થળે ચાલ્યા ગયા. માત્ર હનુમંત અને તુલસીદાસ બે જણ ત્યાં બેસી રહ્યા. હનુમતનો નીચમ સર્વની પાછળ જવાનો હોવાથી તુલસીદાસ ન જાય ત્યાં સુધી તેઓથી જઈ શકાય તેમ ન હતું તુલસીદાસજીએ પણ હનુમંત ન ઉઠે ત્યાં સુધી બેસી રહેવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. એવી રીતે ઉભયના વીચારો પ્રથમ ન ઉઠવાના હોવાથી બંને એક ખીબાના મોં સામું બેઠ રહ્યા હતા. અંતે ઘણો સમય

વ્યતિત થવાથી હનુમંત ઉઠી ચાલવા લાગ્યા. તેમની પ્રાછળ તુલસીદાસ ચાલવા લાગ્યા. એવી રીતે મણીકણી કાના ઘાટ મુધી પહોંચ્યા પછી હનુમંતે પાછળ જોયું તો તુલસીદાસને આવના દીઠા. તેથી તેઓ ત્યાં ઉભા રહી વિચાર કરવા લાગ્યા કે આ સાધુ આગળ જતો રહે. એટલે હું અદશ્ય થઈ જાઉં. પરંતુ તુલસીદાસે તેમની સમીપ આવી મન્ત્રક નમાવી હાથ વડે હનુમંતના ચરણને સ્પર્શ કર્યો. એટલે હનુમાન તુરત દુર જતા રહ્યા; અને કહેવા લાગ્યા—

અરે સાધુરામ તેરેકો કયું મેરી દયા નહિ આતી હય ? મેરા પાવ તો દેખ ! કષ્ટસે કયસા પીડીત હો રહા હય. રૂધીર ઔર પાકસે દુર્ગંધ ઉડ રહી હય ઉસકો તેને છોદીયા. અરે રામ ! મય દુખસે મર રહા હું. ગરીબ દુખીકો સતાનેસે તેરેકો કયા કાયદા હાંસીલ હોને વાલા હય ?

તુલસીદાસ:—

રાવણુ રીપુ સેવક તમે—જવા હઉં તમને નહી,
ખગવંત છો હનુમંતજી—કરજો કરૂણા કર ગ્રહી.

હે હનુમંતજી આપ અસત્ય વાત જવા દો. હું આપના સત્ય સ્વરૂપને પીછાની શક્યો છું. મારા ઉપર દયા કરી આપના સ્વરૂપનું દર્શન કરાવો.

હુનુમંત:—આપ પાગલકી તરહ કયા બોલ રહે હો. તુમ કીસકો હુનુમાન કેહતે હો. મય મુફ્ફીસ ઔર બીમાર આદમી હું. ઉસકો આપ કયું ન દેખ શકતે હો.

તુલસીદાસ:—હે દયાળુ પવન સુત, હે અંજની નંદન, આપ મારો ત્યાગ કરી ચાલ્યા જશે. તો હું આ શરીરનું ગંગામાં પતન કરીશ. તેથી આપને બ્રહ્મદત્યાનું પાતક લાગશે. મારે રાજ્ય, વધબલ કે સ્વર્ગનું સુખ જોઈતું નથી. માત્ર રામચંદ્રના દર્શનની મારી અભિલાષા પુર્ણ કરો.

એમ કહી તુલસીદાસજીએ હુનુમંતનો પગ પકડી લીધો. હુનુમાનજીએ વિસ્મયતાથી પુછ્યું:—તું મારા સત્ય સ્વરૂપને કેવી રીતે પીછાની શક્યો.

તુલસીદાસે પ્રેતની સાથે થએલી વાતચીત કહી સંભળાવી. તેથી હુનુમંત પ્રસન્ન થયા. અને પોતાના સત્ય સ્વરૂપનાં દર્શન આપી તેમને ચિત્રકુટ જવાની આજ્ઞા કરી. એક માસમાં રામચંદ્રજીનાં દર્શન કરાવવાનું વચન આપી પોતે અંતરધ્યાન થઈ ગયા.

પ્રકરણ ૭

૬૪ સીદ્ધિ.

તુલસીદાસ પવિત્ર ચિત્રકુટ પર્વત ઉપર જઈને હુનુમંતની આજ્ઞા પ્રમાણે રહેલા સાગ્યના વનદળનો સામ્રિક્ષ

આહાર કરી અહોનિશ ઉઝ તપ આહરી બેઠા. તેમના તપના પ્રભાવથી જંગલમાં વસતાં ભયાનક હ્રીંસક પ્રાણીઓ હ્રીંસા કરવી બુદ્ધી જઇ તુલસીદાસની પાસે આવી નમ્ર ભાવથી બેસી રહેતાં—(જુઓ ટાઇટલ પેજ નંબર-૧ ઉપરનું ચિત્ર) એક દીવસે પ્રાતઃકાળમાં તુલસીદાસ સરીતામાં રનાન કરી પોતાની પર્ણકુટીમાં આવતા હતા. તે વખતે બે સુંદર રાજકુમારો હાથમાં ધનુષ્યબ્રાણુ લઈ મૃગની પાછળ ચાલ્યા જતા તુલસીદાસના બેવામાં આવ્યા. તેથી તેમને શીકારી સમજી તુલસીદાસે પોતાનાં નેત્ર બંધ કરી દીધાં. રાજકુમારો ચાલ્યા ગયા. અને તુલસીદાસ રામચંદ્રનું ધ્યાન ધરવા લાગ્યા. તેટલામાં ત્યાં હનુમંત પ્રગટ થઈ તુલસીદાસને કહેવા લાગ્યા; કેમ તુલસીદાસજી ! રામચંદ્રજીનાં દર્શન થયાં કે ?

તુલસીદાસ—આપની કૃપા વિના દર્શન કયાંથી થાય ?

હનુમાન—થોડી વાર પહેલાં જે બે રાજકુમારો જેવા જણાતા બાળકો અહીંથી ગયા તેમાં વડીલ હતા તે શ્રીરામચંદ્ર અને નાના હતા તે તેમના લઘુ બંધુ લક્ષ્મણજી હતા.

ઉપરોક્ત વચન સાંભળતાં તુલસીદાસને અનહુદ પસ્તાવો થવા લાગ્યો. હનુમંત તેમને પુનઃ દર્શન કરાવાનું આધાસન આપી ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા તે પછી કેટલાએક દીવસો વ્યતીત થયા બાદ શરદ સુર્ષિમાની દિવ્ય સત્રીની

અલૌકિક શોભામાં ચીત્રકુટની વાટીકામાં તુલસીદાસ કરતા હતા. ત્યાં થોડે દુર તેમને એક કૌતુક દેખાવા લાગ્યું. બાણે રામચંદ્રને રાજ્યાભિષેક થઈ રહ્યો છે. લક્ષ્મણ આદિ બંધુઓ સીંહાસન સમીપ ઉભા રહ્યા છે. બાનકી સહિત રામચંદ્ર સીંહાસન શોભાવી રહ્યા છે. હનુમંત તેમના હુકમની રાહ જોઈ ઉભા રહેલા છે, ગુરૂ વશિષ્ઠ અને અન્ય રૂપિઓ આશીષ-વચનો ઉચ્ચારે છે, વગેરે કદી ન જોએલું એવું દેવતાઈ દર્શ્ય તુલસીદાસની દૃષ્ટીએ પડ્યું. તુલસીદાસને રામ રાજ્યાભિષેકના દર્શનનો લાભ હનુમંતની કૃપાથીજ મળેલો હતો. પરંતુ તુલસીદાસ તેને રામલીલાનો ખેલ સમજી સમીપમાં ન જતાં ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા. માર્ગમાં તેમને એક ખેડુત મળ્યો. તેણે તુલસીદાસને કહ્યું કે તમારે રામલીલાનો ખેલ જોવો હોય તો પુણ્ય વાટીકા સમીપ જાવ. ત્યાં કેટલાક માણસો ઘણો સારો ખેલ કરે છે.

ખેડુતે કહ્યું:—આવા વિકટ સ્થળમાં તો કોઈ ખેલ કરવા આવતું નથી. તમે મારી હાંસી કરો છો. તુલસીદાસ તેને રામલીલાનો ખેલ જોવા પ્રથમના સ્થળે જ્યાં રામ રાજ્યાભિષેક થતો હતો ત્યાં લઈ ગયા. પરંતુ તે સ્થળે કોઈ પણ જાતનો દેખાવ ન હતા બધું અદૃશ્ય થઈ ગયું હતું.

* ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં ઘણાં સ્થળોમાં આસો માસમાં રામલીલા કરવાનો રીવાજ અંદાપિ પ્રચલિત ચાલે છે.

જેકુન તેથી તુલસીદાસને પોતાથી હાંસી કરવા માટે ઠપકો આપી ચાલ્યો ગયો.

તુલસીદાસે વીચાર કરતાં સત્ય વાતનું જ્ઞાન થયું કે એ માનુષ્ય લીલા ન હતી. પરંતુ હનુમંતની કૃપાથી રામ-ચંદ્રજીનાં દર્શન થયાં હતાં. અરેરે ! જે વખત ર.જેનેઃ દર્શનનો અમુક્ય લાલ મારી અજ્ઞાનતાથી મેં ગુમાવ્યો. હવે પુનઃ દર્શન થવાનો સંભવ નથી. તો આ નકામી જીંદગીમાં જીવન ગાળવા કરતાં આપઘાત કરી દેહનો નાશ કરવો એજ ઉત્તમ છે. એમ વીચાર કરી તુલસીદાસ એક વૃક્ષની ટોચ ઉપર ચડી હૃદયમાં રામનું સ્મરણ કરતા નીચે કુદી પડ્યા. હનુમંત ગુપ્ત રીતે તેમની પરીક્ષા કરતા હતા. તેમણે તુલસીદાસને આપઘાત કરતા જોઈ પોતાની શક્તિથી અંતરીક્ષમાં એક પુલનો હીંડોળો ઉત્તમ કરી તેમાં તુલસીદાસને ઝીલી લીધા અને પ્રગટ થઈ તેમને કેટલીક શીખામણ આપી અને તેમની રામદર્શન ઉપર શુદ્ધ પ્રીતિ જોઈ રામને મેળવી આપવાનું વચન આપી અન્તર્ધ્યાન થઈ ગયા.

થોડા દિવસ વીતી ગયા પછી જે રૂષીકુમારો તુલસીદાસ પાસે આવ્યા. તે સમયે તુલસીદાસ દેવની સેવા કરવા સાફ ચંદન ધસતા હતા. તેમાંથી તે રૂષીકુમારોએ થોડું ચંદન માગી લીધું અને કહ્યું કે હમો નીત્ય ચંદન

લેવા આવીશું. અમારા સાફ થોડુ ચંદન રહેવા દેજો. તુલસી-
દાસે તેમને રૂપીકુમાર સમજી અતિ આનંદથી રોજ ચંદન
આપવા હા કહી તેથી મ્હારમાં તે રૂપીકુમારો રોજ ચંદન
લેવા આવતા હતા. તુલસીદાસ ચંદનનો લેદ સમજી શક્યા
નહિ. એક દીવસ તુલસીદાસ ચંદન ધસતા હતા. તેટલામાં
તે બન્ને રૂપીકુમારો આવી પહોંચ્યા. તેમની સાથે તેમનો
એક નવીન સેવક હતો. તુલસીદાસની પાસે રૂપીકુમારોએ
તે દીવસે ચંદન ધસવાની માગણી કહવાથી તુલસીદાસે તેમને
ચંદન ધસવા આપ્યું. રૂપીકુમાર સાથે આવેલ નવીન સેવક
તે હનુમંતજી પોતે હતા. તેમણે બધું કે હજી સુધી
તુલસીદાસ રૂપીકુમારોને રામચંદ્ર અને લક્ષ્મણ તરીકે
ઓળખી શક્યા નથી તેથી તુલસીદાસને ચેતાવા માટે
હનુમંતજીએ કહ્યું કે—

ચીત્રકુટકે ધાટ પે—ભાઈ સંતનકી બીડ

તુલસીદાસ ચંદન ધસે—તીલક કરે રઘુવીર.

ઉપરનો દુહો સાંભળતાં તુલસીદાસ તતક્ષણે રામચંદ્રને
ઓળખી ગયા તેમના ચરણોમાં મસ્તક નમાવી પ્રણામ કર્યા.
અને પ્રાર્થના કરતા કહ્યું કે—હે પ્રભુ ! મને તમારે શરણે
રાખો હું તમારે શરણ છું. હે પ્રભુ હું માયામાં મોહીત
થયેલો. આપને ઓળખી શક્યો નહિ. માટે હવે દયા કરો
મારો ત્યાગ ન કરો. અને મને આપનો ચરણ રજ સેવક સ્થાપો.

રામચંદ્ર:—હે તુલસીદાસ ! હું તમારી નીજામ ભક્તિથી અતિ પ્રસન્ન થયો છું અને તમારી ઇચ્છાનુસાર તમને મનવાંચિત વરદાન આપવા તૈયાર છું.

તુલસીદાસ—(રાગ-ગઝલ-કવાલી)

હરી હું હેતથી માગું-પ્રભુજી આપ આપોને;
 ન હીરાથી હવે રાચું-કરી સેવક સ્થાપોને.
 ન માગું ઈંદ્રનું આસન-પ્રભુજી એ ન આપોને;
 રહુ તમ ધ્યાનમાં ગુલતાન-પ્રભુજી એજ આપોને.
 ધરા ધન ધામ ને દારા-ન ચાહું ચીત્ત હું માયા;
 વસો હરનીશ અંતરમાં-પ્રભુજી પ્રાણથી પ્યારા.
 કરી કંઈલા કૃપાસિન્ધુ-મુને વર ભક્તિનું દેજો;
 નિરારી દોષ સહુ મામા-પ્રભુ તમ શર્ણમાં લેજો.

હે પ્રભુ ! બ્રહ્મલોક ઇંદ્રલોક અને આપની માયાથી ઉત્પન્ન થયેલાં કેટલી બ્રહ્માંડો આપનીજ માયાથી પુનરાવર્તનને પામવાવાળાં છે. પરંતુ જે કદી પુનરાવર્તન પામતી નથી અને જેને કાળ પણ ઇજા કરવા સમર્થ નથી એવી આપની અખંડીત ભક્તિ મુને પ્રાપ્ત થાય, એજ મારી અંતીમ પ્રાર્થના છે.

શ્રી રામચંદ્રજી તેમની (તુલસીદાસની) પ્રાર્થનાથી પ્રસન્ન થઈ તથાસ્તુ એમ કહી અદશ્ય થઈ ગયા.

પ્રકરણ ૮

સાધુ કે રાયતાન.

મહાત્મા ચિત્રકુટ પર્વત ઉપરથી નીકળી અયોધ્યામાં આવ્યા. ત્યાં રહી તેમણે હનુમંતની પ્રેરણાથી રામાયણ રચવાનો પ્રારંભ કર્યો. પરંતુ વૈષ્ણવો સાથે કાંઈ ખટપટ થવાથી તેઓ પાછા કાશીમાં આવી અસ્સીધાટ ઉપર લોલાના કુંડ પાસે પર્ણકુટી બાંધી રહેવા લાગ્યા અને રામ ભક્તિનો ઉપદેશ કરવા લાગ્યા.

મહાત્માની પર્ણકુટી સામે સાધુનો એક મોટો અખાડો હતો. તેના મહંતનું નામ કાલીકાપ્રસાદ હતું. કાલીકાપ્રસાદ અને તેના ચેલા તથા ભક્તોના કર્તવ્યો ભાંગ ગાંજની ચલમો ફૂકવામાં-લોળા જનોને ભભાવી માલપુવા ઉડાવવામાં અને સમકીઓ પાસે સેવા કરાવામાંજ સમાધ જતાં તુલસીદાસના સદુપદેશથી અખાડાના વ્યસનીઓમાંથી ઘણા માણસો ભાંગ-ગાંજે તથા ઇંઈ રામકથા શ્રવણ કરવા સાડ આવવા લાગ્યા. તેથી અખાડાના મહંતની આવકમાં મોટો ધોડો પહોંચ્યો. એટલે કાલીકાપ્રસાદ તુલસીદાસને હેરાન કરી ત્યાંથી નસાડી મુકવાનો વીચાર કરવા લાગ્યો.

તેટલામાં એક બનાવ બન્યો.

દુર દેશથી કોઈ ગૃહસ્થ-શ્રીમંતની વીધવા યુવતી કાશીમાં યાત્રા કરવા સાડ આની પહોંચી. તે નીરંતર સાધુ-ઓના સમાગમમાં પોતાના અત્માત્મનું કલ્યાણ થશે એમ માનતી હોવાથી તે બાઈએ કાલીકાપ્રસાદના અખાડામાં પોતાનો મુકામ રાખ્યો કાલીકાપ્રસાદના ઠાકુરજીને (પ્રતીમાને) તે યુવતીએ સો રૂપીયા ભેટ દીધાં.

થોડીક રાત્રી જતાં તેણે અખાડામાં કોઈ માણસો લડતા હોય તેમ સાંભળ્યું. તે બાઈએ પોતાના ઉભારામાંથી છુપાઈને જોયું તો અખાડાના સાધુઓ યુદ્ધ કરવા સાડ ચીપીઆ અને મોટી ડાંગો લઈ તૈયાર થયા હતા. જાણે કે કોઈ મોટા રાજાનું રાજ્ય જીતવાની તક્યારી કરી હોય તેવા દેખાતા હતા. તકરારનું કારણ શું હતું તે પ્રથમ આ બાઈ સમજી શકી નહિ. થોડીવારે કાલીકાપ્રસાદને બોલતાં સાંભળ્યા કે અમે ગંજેરીદાસ ! વોહી રૂપીયા તો મેરા ઠાકુરજીકે ભેટ દીધા હે. ઉસમેં તેરેકુ ભાગ કલ્લી નહી મીલેગે.

ગંજેરીદાસ:—ઉસ સીંહાસન પર મેરા ઠાકુરજી બી બયઠ રહ્યા થા. તો મેરેકુ ભાગ મીલેના ચાહીએ.

કાલીકાપ્રસાદ:—તેરે ઠાકુરજી પાસસે હમને કલ્લી

બચઠનેકા કીરાયા [ભાડુ] નહિ લીયાયા. પુગટ બચઠનેકુ દીયા થા. ફીર ભાગ કાયકુ માંગતા હય.

એ સાંભળી ગંજેરીદાસનો ચેલો રામકીદાસ* બોલ્યો મેરે સસુર ! મુહ સમાલકે બોલ. ગંજેરીદાસે તુમકુ પાવશેર ગાંબા ઓર આધા શેર ભાંગ આગુસે દીયા. ફીર તુમને હમેરા ઠાકુરજીકો સીંહાસન પર રખ દીયા; વો કયા તુમારા બાવાકા માલ થા.

રામકીદાસની ગાળો સાંભળી કાળીકાપ્રસાદનો મીનજ ગયો. તેણે ગંજેરીદાસના ઠાકુરને સીંહાસન ઉપરથી લઈ બહાર રસ્તામાં ફેંકી દીધા. એટલે ગંજેરીદાસે કાળીકાપ્રસાદના ઠાકોરજીને સીંહાસન ઉપરથી ઉંચકી લઈ જોરથી પછાડયા. ઠાકોરજીની પ્રતિમા પથરની હોવાથી જમીન પર પછાડાવાથી તેના બે ટુકડા થઈ ગયા. પોતાના ઠાકોરને ખંડીત થયેલા જોઈ કાલીકાપ્રસાદે ગંજેરીદાસના માથામાં ચીપીઓ માર્યો. એટલે મારામારી શરૂ થઈ. એક બીજાનાં માથાં ફુટવાથી લોહીની ધારાઓ વહેવા લાગી. એટલામાં રાતના રોન પ્રરવા નીકળેલા ગામ રક્ષકો x આવી પહોંચ્યા. અને તેમને બખેઠા કરવાના ગુનાહ માટે પકડી પોલીસ થાણામાં લઈ ગયા. ત્યાં બન્ને મહતોને પસ્તાવો થવાથી જમાદારને ફરિયાદ આપી

* રામકીદાસ—બીઓનો દાસ.

x ચોકીદારો.

પૂરી તેવો ગુન્હો ન કરવાનું વચન આપી છુટા થઈ અખાડામાં આવી પહોંચ્યા.

ગંજેરીદાસ અને કાલીકાપ્રસાદે તે વખતથી ઠરાવ કર્યો કે જે બાઈ અખાડામાં આવી છે તે બાઈ જે ભેટ ધરે તેમાં કાલીકાપ્રસાદને બે લાગ મળે અને એક લાગ ગંજેરીદાસ લે. એ બાઈને સમજાવી-ફેસલાવી ઓછામાં ઓછા ત્રણ હજાર રૂપિયા લેવા. તેમ કરવામાં બાઈ ઉપર કોઈપણ જાતનો જુલમ ગુજરવામાં જરા પગ દયા બતાવવી નહિ.

આવો શયતાનને પણ શરમાવે તેવો ઠરાવ કરી તે બન્ને ધર્મગુરુઓ નીંદ્રાધીન થયા.

પાપાત્માઓના પાપી વીચારે તે યુવતી હૂપાઈ રહી સાંભળતી હતી. તેના પગ ભયથી ધ્રુજવા લાગ્યા. અને અખાડામાં આવવા માટે તે ગસ્તાવા લાગી. પરંતુ તેણે કળથી કામ કરવાનો વિચાર કર્યો.

પ્રાતઃકાળે ગંગાસ્નાન કરવા ગંગા તટે જતાં તેણે ગામના વૃદ્ધ માણસોને યુક્તિથી પુછી લીધું કે અખાડાના સામે આવેલી તુલસીદાસની પર્ણકુટીમાં પવિત્રતાએ સંપૂર્ણ વાસ કરેલો હોવાથી ત્યાં આશ્રય મેળવી રહેવામાં ચત્કિંચીત ભય નથી. તેથી તેણે અખાડામાં આવી પ્રથમ ગુપ્ત રીતે કાળીકાપ્રસાદને બોલાવી કહ્યું:—મહારાજ ! મારી પાસે લગ-

ભગ ચાળીસ હજારની મીલકત છે. હું આપના રૂપ અને ગુણ ઉપર ફીદા થયેલી હોવાથી તે મીલકત અને આ દેહ આપને અર્પણ કરવા ચાહું છું. આપ તે મીલકત કૃપા કરી સ્વીકારી મને આભારી કરશો. કંચન અને કામીનીના મોહમાં તણાયલા હર્ષધેલા કાલીકામ્રસાહે તે વાત માન્ય કરી. એટલે તે યુવતીએ હસી તે દુરાત્માને કહ્યું:- મહારાજ અતરે રહી સુખોપસોગ કરતા આપણને જોવાથી જગતમાં હાંસી થવા સંભવ છે. વળી મારા પીતાને તે વાત માલુમ પડવાથી મને બળજોરીથી પોતાને ગામ લઈ જશે. માટે આપણે અહીંથી ઉચાળા ભરી દુર દેશ જઈ અમન ચમનમાં દીવસ ગુજરીશું. આ વાતમાં કાળીકામ્રસાહે પોતાની સમ્મતી દર્શાવી એટલે તે યુવતીએ પુનઃ તેને કહ્યું:—

આપ ગંગાના પશ્ચિમ ઘાટ ઉપર જઈ ઉભા રહો. હું મારો તમામ સામાન લઈને ત્યાં સત્વર આવું છું.

માયામાં મોહીત થયેલા દુરાત્માને આ મીથ્યા વાત સત્ય લાગવાથી તે યુવતિના કહેવા પ્રમાણે ગંગાના પશ્ચિમ ઘાટ ઉપર જઈ ઉભો રહ્યો.

કાલીકામ્રસાહના જવા પછી તે બુદ્ધિશાળી યુવતિએ ગંજેરીપ્રસાદને પણ ઉપર મુજબ કહીને લલચાવી; ગંગાના પુર્વ ઘાટ ઉપર જઈ યુવતિની વાત જોવા લાગ્યો.

ખન્ને દુરાત્માઓના જવા પછી તે પવિત્ર યુવતિએ તુલસીદાસની પાસે જઈ પોતાની તમામ વિતક વાર્તા કહી સંભળાવી. થોડા દીવસ આશ્રમમાં આશ્રય આપવા વીનંતી કરી.

મહાત્માનું અંતઃકરણ બાઈની કંઠે કથનીથી દુઃખથી દ્રવીત થયું. સ્ત્રીના સંસર્ગમાં ન આવવાની ઇચ્છાવાળા તુલસીદાસે તે બાઈને પરોપકાર વૃત્તિથી આશ્રય આપવા કબુલ કરવાથી તે યુવતિ પોતાનો તમામ સામાન લઈ તુલસીદાસની પર્ણકુટીમાં આવી.

કાલીકાપ્રસાદ ને ગંજેરીદાસ હૃદયમાં હુવાઈ કિલ્લાઓ બાંધતા ચાર પાંચ કલાક સુધી ગંગા તટ ઉપર ઉભા રહ્યા પરંતુ તે યુવતિ ન આવી પહોંચવાથી અખાડમાં પાછા ફર્યા. ત્યાં તેમને માલુમ પડ્યું કે બાઈ તુલસીદાસના આશ્રમમાં ગઈ છે. તેથી તે બંને નામધારી મહંતોએ રાત્રે તુલસીદાસનું ખુન કરી તે બાઈની મીઠકત ચોરી લેવા સંકલ્પ કર્યો.

મધ્યરાત્રી વીતી જવા પછી તે બંને મહંતોએ પોતાના વેશનું પરિવર્તન કર્યું. ઓળખી ન જવાય તેટલા સાડા માથે-મોઢે બુકાની બાંધી લીધી અને તિલક ધારવાળા મોટા છરાઓ લઈ તુલસીદાસનું ખુન કરવા પર્ણકુટીની સમીપ આવી પહોંચ્યા.

અદ્ભુત કૌતુક.

ખુન કરવા આવેલા મહુતોએ પર્ણકુટીની પાછળ જઈ દીવાલ તોડી અંદર પેસવાનો ઇરાદો કરી પર્ણકુટીની પાછળ ગયા. ત્યાં તેમણે એક નવીન કૌતક જોયું. તુલસી-દાસનું રક્ષણ કરવા સારૂ પર્ણકુટીની પાછળ જે દિવ્ય બાળકો હાથમાં ધનુષ્ય—બાણ લેઈ ચોકી કરતા હતા તેથી તે બંને મહુતો દ્વાર ભણી આવ્યા. ત્યાં પણ પ્રથમ જોએલા તે દિવ્ય બાળકો હાજર હતા. ત્રીજી બાળુ ગયા ત્યાં પણ તેજ બાળકો દીકા એવી રીતે પર્ણકુટીની પાછળ જ્યાં જ્યાં એ મહુતો જતા હતા. ત્યાં ત્યાં તે દિવ્ય બાળકો હાજરના હાજર જણાતા હતા. તેથી ગભરાઈ જઈને તે પાપાત્માઓ પોતાના અખાડા ભણી પાછા ફર્યા. અને જેવા લાગ્યા તો અખાડાના રસ્તામાં પણ દિવ્ય બાળકો ઉભા હતા. તેથી વધુ ગભરાયા, અને ગંગાના કીનારા ભણી દોડવા લાગ્યા. તો ગંગાના તટ ભણીથી પ્રથમ જોએલા બાળકો ધનુષ્ય—બાણ સજ્જ કરી સામા દોડતા આવતા હોય તેમ જણાવા લાગ્યા. તેથી ભય પામી તે મહુતો જમીન પર ઝેસી ગયા. અને આંખ મીચી દીધી તો પણ તે બાળકો પોતાની આબુઆબુ ફરતા દેખાવા લાગ્યા.

પ્રાતઃસ્નાન નીમીત્તે તુલસીદાસ ગંગાતટ ઉપર જતાં પર્ણકુટીથી ચોડે દુર આંખો મીચીને ઝેસી રહેલા તે બંને મહુતોને દીકા. તુલસીદાસે તેમની સમીપ જઈ તેમ

કરવાનું કારણ પુછતાં બંને મહતો ભયથી બચવા માટે તુલસીદાસના ચર્ચામાં નમન કરી પોતાના અપરાધની ક્ષમા માગી. અને પુછ્યું—હે મહાત્મા ! આપને ત્યાં ધનુષ્યબાણ ધારણ કરી રાત્રીએ પર્ણકુટીનું રક્ષણ કરનાર બંને બાળકો કેણુ હતા જેઓ હમારા તમામ માર્ગ રોકી ઉભા રહેલા હતા.

તુલસીદાસ મહતોના પ્રશ્નથી સમજી ગયા કે તેઓ રામ-લક્ષ્મણ હતા. અને કાળીકાપ્રસાદને કહ્યું કે જે આખા જગતનું ભરણપોષણ અને રક્ષણ કરે છે; જેની સત્તાથી જગત ઉત્પન્ન થાય છે અને વીરામ પામે છે એવા એ હયાળુ પ્રભુ શ્રી રામચંદ્ર હતા. તેથી કાળીકાપ્રસાદને ભકિત ઉપર દ્રઢ શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થવાથી તુલસીદાસને વીનંતી કરી તેમનો શીષ્ય થયો.

ગંજેરીદાસને કાળીકાપ્રસાદ ઉપર ઘણો ગુસ્સો વ્યાપી ગયો. તેને સત્ય વાતનું જ્ઞાન ન થવાથી તે તુલસીદાસને બહુગર સમજવા લાગ્યો. અને તેમના ઉપર વેર લેવાની દ્રઢ પ્રતીજ્ઞા કરી ત્યાંથી અખાડામાં ચાલી ગયો.

પ્રકરણ ૯

પત્થરના પોઠીઆનો પ્રતાપ

કાશીનગરમાં રામશંકર નામનો એક ગરીબ વિપ્ર રહેતો હતો. તેણે એક દીવસ અનાજ બહાર શેરીમાં

સુકબ્ધું હતું. ત્યાં કેટલીક ગાયો આવી પહોંચી. ગાયો અનાજ ખાઈ જશે એવા ભયથી રામશંકરે લાકડી વડે ગાયો હાંકવા માંડી. તે ગાયોના ટોળામાં એક દુર્બળ ગાય હતી તે બીજી માતેલી ગાયનો ધક્કો લાગવાથી જમીન ઉપર પડી જઈ તુરત મરણ પામી.

આથી તેની નાતના અદેખા લોકોએ તેના ઉપર ગૌહત્યાનો આરોપ મુકી જ્ઞાતિ બહાર મુક્યો.

રામશંકર ગરીબ-પક્ષ વગરનો હોવાથી તેનો કોઈએ પક્ષ ન કર્યો તેટલે તે જંગલમાં જઈ રહેવા લાગ્યો. જંગલમાં એક પ્રાચીન કાળનું શીવાલય હતું. તે હંમેશાં અપુન્ય રહેતું તેની પુખ્ત રામશંકર કરવા લાગ્યો. ઘણા લાંબા વખતે શીવજી પ્રગટ થયા અને ઈચ્છીત વરદાન માગવાનું કહ્યું.

રામશંકર:-હે દેવાધીદેવ ! મહાદેવ આપ પ્રસન્ન થયા હો તો મારી ઉપર આવેલો ગૌહત્યાદોષનો આરોપ નીવારણ કરી મારી જ્ઞાતિમાં મને દાખલ કરાવો.

શીવ:-હે રામશંકર ! તું કાશીનગરમાં પાછો જા. ત્યાં સંત મહાત્મા તુલસીદાસ તારા પાપનું નીવારણ કરી તારી જ્ઞાતિમાં તને દાખલ કરાવશે. એમ કહી શંકર અંતરધ્યાન થઈ ગયા. મહાદેવ પાસેથી મળેલા વરદાન મુજબ

રામશંકર રામ નામનો જાપ જપતો તુલસીદાસની પર્ણ-કુટીમાં ગયો.

રામ ઉપર અત્યંત પ્રીતિ રાખનારા તુલસીદાસ રામનું નામ સાંભળી પર્ણકૂટીમાંથી બહાર આવી સહુર્ષે રામશંકરને ભેટી પડ્યા. અને પર્ણકૂટીમાં તેડી જઈ તેમનું સ્વાગત કરી ત્યાં આવવાનું કારણ પુછ્યું. રામશંકરે જોડત્યા દોષનું નીવારણ કરવા પ્રાર્થના કરી અથથી ઇતિ સુધી પોતાની હકીકત કહી સંભળાવી. તે સાંભળી તુલસીદાસે કહ્યું :—

હે વિપ્ર ! તમારું પાપ ક્યારનું નાશ પામ્યું છે. પવિત્ર હૃદયથી એકજ વખત જે માણસ સીતાપતિનું સ્મરણ કરે છે તેઓનાં અગણીત પાપો નાશ પામે છે; તમે ઘણા સમયથી રામની ઉપાસના કરતા હોવાથી આપનાં પાપ નાશ પામી ચુક્યાં છે એ નીસંદેહ છે, માટે સર્વ પ્રકારની ચીંતા ત્યજી દઈ આપ મારા આશ્રમમાં સુખેથી રહો. તેથી રામશંકર ત્યાં રહેવા લાગ્યા. રામશંકરની જ્ઞાતિના અદેખા લોકોથી રામશંકરને તુલસીદાસે આશ્રય આપ્યો તે ઈર્ષાથી સહન થયું નહિ. તેથી નાતના તમામ આગેવાનો ભેગા થઈ તુલસીદાસની સાથે તકરાર કરવા આવ્યા. તેમને તુલસીદાસે જણાવ્યું હે પુણ્ય વિપ્રો ! રામશંકર રામ નામના પ્રતાપથી નિર્પાપ થઈ પવિત્ર થયો છે. માટે મેં તેને આશ્રય આપેલો

છે. તેમાં તમારે કોઈ જાતનો કલેશ કરવાની જરૂર નથી. પરંતુ મારી આપને વીનંતી છે કે તમારે રામશંકરને નાતમાં દાખલ કરવો. જ્ઞાતિના પટેલોએ દુર જઈ વીચાર કરી રામશંકરને અને તુલસીદાસને કનડવાની યુક્તિ શોધી કહાઢી. તેઓએ આવી તુલસીદાસને કહ્યું:—રામશંકર પવિત્ર થયો હોય તો હુમોને પ્રતિતિ થાય તેવું કોઈ પ્રમાણુ બતાવો.

તુલસીદાસ:—તમે કહો તે પ્રમાણુ બતાવવા તૈયાર છું.

નાતના પટેલ:—કાશીવિશ્વનાથ મહાદેવનો પત્થરનો પોઠીઓ રામશંકરના હાથમાંથી લેઈને રામશંકરના સંધેલા લાડવા ખાય તો હુમો તેને પવિત્ર ગણી તેને હુમારી નાતમાં દાખલ કરીએ. નહિ તો તમારે અને રામશંકરે કાશી નગરનો ત્યાગ કરી ચાલ્યા જવું.

તુલસીદાસે આ શરત કબુલ કરી, નાતના માણસના દેખતાં રામશંકરની પાસે લાડવા બનાવી તુલસીદાસ રામશંકર તથા નાતના માણસો વિશ્વનાથ મહાદેવના મંદીરમાં ગયા. ત્યાં તેમણે લાડવા પોઠીઆથી દુર મુકી મહાદેવની પ્રાર્થના કરવા માંડી.

તુલસીદાસ:—(રાગ—સવૈયા)

ઐગી જદાધર, નાથ સદાશિવ, શંકરને હું ચાહ કરું;
ભવનીધિ તારક, દુઃખ વિહારક, નાથ સ્વયંભુ ધ્યાન ધરું.

ભસ્મ કર્યો રતીનાથ પ્રભુ, તુજ મુર્તિ દીગંબર યાદ કરું;
 ઉદ્ધિ મંથન જેર હળાહળ, પ્રેમથી આપે પાન કર્યું.
 હિમગીરી તનયા ઉમયાને, વરવા વેઠ્યું શંભુ દુઃખ ખરું;
 ગંગા જટા મહિ આપ ધરે, તમને શિવ રોજ પ્રણામ કરું.
 ધરી ચંદ્ર કલંકિત શિર પરે, વળી જંગલ વાસે ચિત્ત ઠર્યું;
 ત્રિલોચનધર દેવ દયામય, તું ચરણે હું પ્રણામ કરું.*

હે દયાળુ શંભુ ! હે વિશ્વનાથ મહાદેવ ! આપ
 રામ ભક્તિનું મહાત્મ ઘણી સારી રીતે જાણો છો, આ
 રામશંકર બ્રહ્મણના હાથથી થયેલી ગૌહત્યાના પાપનું
 નીવારણ રામ નામના મહાત્મથી નાશ પામ્યું છે એ વાત
 સત્ય હોય તો હું આપને પ્રાર્થના કરી કહું છું કે આપ
 આ પત્થરના પોઠીઆને આજ્ઞા કરો કે તે રામશંકરના
 હાથથી બનેલા લાડવા પોતાના આસન ઉપરથી ઉઠી પ્રાશન
 કરી જાય.

તુલસીદાસની વીનંતી સમાપ્ત થતાં તતક્ષણે મહાદેવના
 નંદીમાં ચૈતન્યનો સંચાર થયો. પોઠીઓ પોતાના આસન
 ઉપરથી ઉઠી રામશંકરના લાડવા ખાઈ ગયો. અને પોતાના
 અસલ આસન ઉપર જઈ સ્થિર થઈ ગયો. જ્ઞાતિના
 આગેવાનોએ કબુલાત આપ્યા મુજબ રામશંકરને પોતાની
 નાતમાં દાખલ કર્યો.

* આ કાવ્ય કાવ્યાર્ચિન્દ્ર નામના પુસ્તકમાંથી લીધેલું છે.

પ્રકરણ ૧૦

સતીનો સ્વર્ગવાસ

તુલસીદાસ પોતાની પત્નિ પ્રભાદેવીનો ત્યાગ કરી આઘી નીકળ્યા. ત્યાર પછી થોડા દિવસ સુધી પ્રભાદેવી પોતાના પીયરમાં રહી. તુલસીદાસ પોતાનો ત્યાગ કરી આઘી ગયા છે તે વાત અઘાપી પર્યંત પ્રભાદેવીથી અબજા હતી. તેથી તેણી પોતાને સાસરે ગઈ. ત્યાં પાડોશીને પુછતાં માલુંમ પડયું કે તુલસીદાસ ઘણા દિવસથી બહારગામ ગએલા છે તે હજુ સુધી આવેલા નથી, તેથી પ્રભાદેવી પોતાની જુદા સમજી શકી. અને પોતાના પતિને શોધવાનો દૃઢ નિશ્ચય કરી તીર્થક્ષેત્રોમાં ફરવા લાગી.

ઘણા દિવસ પછી તુલસીદાસના યશોગાન તેણે સાધુઓની પાસેથી સાંભળ્યાં. અને ઘણી મુશીબત વેઠી. તે કાશી નગરમાં જઈ તુલસીદાસની પર્યુકુટીમાં ગઈ.

આ વખતે સંધ્યા સમય થયેલો હોવાથી તુલસીદાસ ભકતજનોને કથા સંભળાવતા હતા.

કથા પ્રસંગ

તુલસીદાસ—(રાગ—ગઝલ)

શ્રી રામ કહેનેકી મઝા, જીસકી જળાંપે આ ગયા.

જીવનમુક્ત હો ગયા, ચારો પહારથ પા ગયા—ટેક૦

હુંટી મઝા પ્રહલાદને, ઉસ નામકે પ્રતાપસે;
 નરસીંગહો દર્શન દીયા, ત્રીલોકમેં જસ છા ગયા-શ્રી રામ.
 એસી ભીલન સવરી, કીસ પ્રેમસેં સુમરન કીયા;
 પરમાત્મા ઘર આયકે, ઉસ હાથસે ફલ ખા દીયા-શ્રી રામ.
 વાલ્મીકી ગડા અધમ, ઉસ નામકા સુમરન કીયા;
 સત કોટી રામાયન કરકે, પ્રભુ પદારથ પા ગયા-શ્રી રામ.
 સખસેં ગડા દરજ કીયા, ભકતોંકા ઈસ કલીકાલમેં;
 નરસીંહકી હુંડી દ્વારીકામેં, શામરા સીકરા દીયા-શ્રી રામ.
 છા રહી કીરત ખીમલ, રૂતરાજસી સંસારમેં;
 અપ્પ કે માનીંદ તુલસી, પ્રેમરસ ખર્ષા દીયા-શ્રી રામ.

હે ભકતજનો ! ક્ષણમાત્ર કરેલો સત્સંગ જગતના
 કેવા ભયાનક ઉપદ્રવોનો વિનાશ કરે છે. તે વિષે એક
 આખ્યાન કહું છું તે શ્રવણ કરો.

ઘણા કાળ પુર્વે ભગુપુરમાં રતનશાહ નામનો એક
 વહાણુવટી રહેતો હતો. તે દુર દેશથી ઝવેરાત ખરીદ કરી
 પોતાને ઘેર આવ્યો. તે દીવસે એકાદશીનું પર્વ હોવાથી
 તે નર્મદામાં સ્નાન કરી પાસેના શિવાલયનાં દર્શન કરવા
 ગયો. ત્યાં હરિકથાનું અધ્યયન થતું હતું. રતનશાહ ત્યાં
 જઈ ઉભો રહ્યો. ગામના ગૃહસ્થ તરીકે તેમની પીછાન સારી
 હતી. તેથી કયા ઠરનમર સંતે પુછ્યું:-રતનશાહ શેઠ ક્યારે

આખ્યા. બેસો, તેઓ બેઠા એટલે તેમના મિત્રે પુછ્યું:-શેઠ બેઠા એટલામાં કાંઈ અગત્યનું કામ આવવાથી તેમનો નોકર ત્યાં આવી પહોંચ્યો. તેને જોઈને શેઠ ઉભા થયા, એટલે પાસે બેસનારે પુછ્યું:-કેમ શેઠ ઉઠ્યા ? શેઠે તેમને જવાબ આપ્યા સીવાય ચાલવા માંડ્યું તે જોઈ કાંઈએ કહ્યું:-શેઠ ચાલ્યા.

રતનશાહુ ઘેર ગયા.

રત પડતાં જ્યારે નીંદ્રાધીન થયા ત્યારે રુદુવારમાં જોએલા કથા પ્રસંગની ઝંખના નીંદ્રામાં થવા લાગી. શેઠ આખ્યા-બેઠા-ઉઠ્યા-અને ચાલ્યા. આ ચાર વાક્યો નીંદ્રામાં બોલવા લાગ્યા.

તેજ સમયે રતનશાહુના ઘરમાં તેઓ જ્યાં સુતા હતા ત્યાં ચાર ચોરો આવી પહોંચ્યા.

રતનશાહુ નીંદ્રામાં બોલ્યા-આખ્યા.

• ચોરો સમજ્યા કે રતનશાહુ જાગે છે તેથી બેસી ગયા.

રતનશાહુ ફરી બોલ્યા-બેઠા.

ચોરોએ જાણ્યું રતનશાહુ આપણને જાણી ગયા છે એમ સમજી નાસવાના વીચારે ઉભા થયા.

રતનશાહુ નીંદ્રામાં ત્રીજીવાર બોલ્યા-ઉઠ્યા.

ચોરોએ ધીમેધીમે ચાલવા માંડ્યું.

રતનશાહુ ચોથો શબ્દ બોલ્યા ચાલ્યા.

થોરો આથી ભયના માર્યા હોટ મુકી નાસી ગયા.

આવી રીતે હે ભક્તજનો ! રતનશાહ એક ક્ષણ માત્ર હરી કથા સમીપ ઉભો રહ્યો હતો તેની અંખનાથી તેનું સર્વસ્વ ધન ખચી ગયું. તો જે મનુષ્યો નીરંતર હરીકથા શ્રવણ કરે, અને સંત સમાગમમાં પ્રીતિ રાખે તેના લાભનું વર્ણન કહેવા કોણ સમર્થ થઈ શકે,

આટલું કહી તુલસીદાસે કથાની સમાપ્તિ કરી સહુ ભક્તજનો પોત પોતાના સ્થળે ચાલ્યા ગયા.

પ્રભાદેવી કથા ચાલતી હોવાથી થોડે દુર બેસી રહી હતી તેણે જન સમુદ્ધ ચાલ્યા જવા પછી તુલસીદાસની પાસે જઈ પ્રણામ કર્યા,

પ્રભાદેવીએ કહ્યું:—હે સ્વામીનાથ ! મારા અપરાધ ક્ષમા કરી મને શર્ણુમાં લઈ તમારી સેવાનો લાભ આપો.

તુલસીદાસ પોતાની સ્ત્રીને ન ઓગળવાથી વીચાર કરવા લાગ્યા—કે વળી આ નવીન કૌતુક ક્યાંથી આવ્યું. તેથી તેમણે કાંઈ જવાબ ન આપવાથી પ્રભાદેવીએ પુનઃ કહ્યું—હે સ્વામીનાથ હું આપની સ્ત્રી પ્રભાદેવી છું—મેં આપને કટુ વચન કહી આપનો મહાન અપરાધ કર્યો છે તે વીસરી જઈ મને આપના ચરણમાં સ્થાન આપો.

તુલસીદાસ:—હે સાધ્વી ! તમોએ મારા શુદ્ધ કર્ય કરી મને ઉત્તમ મોક્ષનો માર્ગ બતાવેલો.

હોવાથી હું તમારો જેટલો ઉપકાર માનુ તેટલો થોડોજ છે. પરંતુ હું તમોને અત્રે સ્થાન આપી શકીશ નહીં. અહીં તમોને રાખવાથી જગતમાં નીંદાને પાત્ર થવાથી મારી અપકીર્તિ થાય, માટે આશ્રમનો ત્યાગ કરી તમો તમારા પીયર જઈ ત્યાં હરીચીત્વન કરી તમારા આત્માનું કલ્યાણ કરો.

પ્રભાદેવી:—શ્રીનો પ્રભુ તેનો પતિજ છે. એમ અપણું શાસ્ત્રો કહે છે. પુરાણો તેની શાખ પુરે છે વૃંદા, અનુસયા અને નર્મદા વીગેરે સતીઓ તેનાં દૃષ્ટાંતો છે. માટે મને આપની સેવાનો લભ આપી મારા જન્મનું સાર્થક કરો. આપ મારા અત્રી બનો; હું આપની અનુસયા બની આપની સાથે પ્રભુનું ચિંતન કરીશ, આપ જગતનો ભય બતાવો છો; પરંતુ કંચનને કાટ લાગેલો કદી જોયો કે સાંભળ્યો નથી. આપ શુદ્ધ કંચન સમા હોવાથી આપને અપકીર્તિ રૂપી કાટ લાગવાનો સંભવ નથી.

આવી ઘણી રીતે પ્રભાદેવીએ વીનવણી કરવાથી તુલસીદાસે તેને પોતાની સાથે પ્રભુ ભક્તિ કરવા રાખી.

તુલસીદાસની સામે આવેલા ગંજેરી અખાડાના સાધુઓએ પોતાના મહાંતની વતી વેર લેવાની પ્રતીજ્ઞા કરી હતી. તેમને આ વાતની (પ્રભાદેવીની) બધી થતાં તુલસીદાસની આખા ગામમાં વાતો કરવા લાગ્યા. અને સર્વને

સમજાવવા લાગ્યા કે તુલસીદાસ સાધુ હોવાનો ઢાંગ કરી ગુપ્તપણે સ્ત્રીઓનું સેવન કરે છે. પ્રથમ તો તેઓની વાત ઉપર કોઈએ લક્ષ આપ્યું નહિ. પરંતુ વાત આખા ગામમાં ચર્ચાવાથી ગામના ગૃહસ્થ માણસોએ ગુપ્ત રીતે તપાસ કરવાનું નક્કી કર્યું.

આ સમયમાં પ્રભાદેવી મુસાફરીના શ્રમથી પીડીત થઈ માંદી પડી હતી. તેનો મંદવાડ ધીરે ધીરે વધતો ગયો. અને તેનો કાળ સમીપ આવી પહોંચ્યો. અર્થાત્ પ્રભાદેવી મૃત્યુ પામી. તુલસીદાસે તેના શબને અગ્નિસંસ્કાર કરવા સાડ તેના શબ ઉપર વસ્ત્ર ઢાંક્યું.

આજ સમયે ગામના ગૃહસ્થ લોકોને ખોલાવી અખાડાના પાખંડી સાધુઓ આવી પહોંચ્યા.

પાખંડી સાધુઓ:—(તુલસીદાસને) તુમને કીસકી ઔરતકો ઇધર છુપા રાખી હે ? અલી હમકુ બતાદે. ઇસ કપડેકો હટા દે.

તુલસીદાસના મનમાં ભયનું ચિન્હ પણ હતું નહિ. સત્યને કદી આંચ આવતી નથી એમ સમજી તુલસીદાસે શબ ઉપરનું વસ્ત્ર ખેંચી લીધું, પણ વસ્ત્ર નીચે શબ કે હાડકાં કાંઈ ન હતું કેવળ સુવાસીક પુષ્પોનો ઢગલો હતો. અને પુષ્પોની વચ્ચે સીતા-રામની પ્રતિમા હતી આથી પરિક્ષા કરવા આવનાર સર્વ મનુષ્યોનાં મુખકમળ પરમાર્થ

મયા, શમ ભક્તિના પ્રભાવથી પ્રભાવતીના આત્માને લઈ જવા માટે ભગવાનનાં પાષંદો વિમાન લઈ આવી પહોંચ્યા પુષ્પના હમલામાંથી પ્રકાશમય તેજનો એક ગોળો નીકળ્યો. અને તે વીમાનમાં બેસી પ્રભુ ધામમાં પહોંચી ગયો. આવા અમત્કારથી હાંબીક સાધુઓએ તુલસીદાસની માફી માગી તેમને શરણે આવ્યા.

પ્રકરણ ૧૧

સુખો-અને-બહુગર

એક સમયે એક તાંત્રીક (મહીન) વિદ્યાને બહુનાર મહીન ભણુસ કાશી નગરમાં પોતાની સ્ત્રી સહીત આવીને રહ્યો. કેટલાક દીવસ વીત્યા પછી તેની સ્ત્રીને લઇને એક દુષ્ટ પ્રાણી નાસી ગયો. આ વાતની ખબર તેને તાંત્રીકને પ્રભાતમાં બગત થતાંજ માલુમ પડી તુરત તેણે પોતાની સાથેલી યજ્ઞશ્લીને ઝોલાવી અયોધ્યાના સુખાને મંત્ર બળથી તેના પલંગ સાથેજ જકડી મંગાવ્યો. સુખો આ અમત્કારથી ભયભીત થઈ તાંત્રીક જેમ કહે તેમ કબુલ થતાં તાંત્રીકે સર્વ પ્રાણીઓની જનોઈઓ તોડી નાંખી છાતીએ

*આ વાર્તા ઉપરથી અનુમાન થાય છે કે તે સમયે અયોધ્યાના તાબાનું કાશીનગર હતું. (પ્રકાશક)

કામ દેવા હુકમ કર્યો. સુખાએ તે શરત પ્રમાણે પોતાનો છુટકારો મેળવી પોતાના સીપાઈઓ પાસે પ્રાદ્ધણ્યોને પકડી કેદ પુરવા લાગ્યો. તુલસીદાસજીને તેમના હિતેચ્છુઓએ નાસી જવા આગ્રહપુર્વક ઘણું સમજાવવા લાગ્યા. તેટલામાં સુખો તથા તાંત્રીક સીપાઈઓ સાથે ત્યાં આવતા દેખાયા તુલસીદાસે હૃદયમાં હનુમંતનું ધ્યાન ધરી પ્રાદ્ધણ્યોનું સંકેદ નીવારણ કરવા પ્રાર્થના કરી; તુરત તાંત્રીક અને સુખાના પગ જમીન સાથે ચોંટી ગયા. અને કાળપુષ્પ ધારણ કરી એક ભયંકર માણસ હાથમાં મોટો ચાબુક લઈ દુષ્ટોને માર મારતો ચાલ્યો આવતો નજરે પડ્યો. સીપાઈઓને માર પડતા તેઓ ભયંકર આર્તનાદથી ચીસો પાડવા લાગ્યા. તે જોઈ સુખાએ તુલસીદાસની માફી માંગી સર્વ પ્રાદ્ધણ્યોને કેદમાંથી છોડી મુકવા કબુલાત આપી તેથી કાળપુષ્પ અદૃશ્ય થઈ ગયા. અને સુખાએ કબુલાત મુજબ સર્વ પ્રાદ્ધણ્યોને કેદમાંથી છોડી મુક્યા. તાંત્રીકને આ કૃત્યથી તુલસીદાસ ઉપર ઘણો ગુસ્સો ઉત્પન્ન થયો. અને પોતાની સાધેશ્વી યક્ષણીને તુલસીદાસનો નાશ કરવા હુકમ કર્યો. યક્ષણી તુલસીદાસના પ્રભાવથી તેમની સમીપ જતાં વગર અગ્નિએ બળવા લાગી તેથી તાંત્રીક ઉપર ગુસ્સે થઈ પાછી આવી તાંત્રીકનો નાશ કરી પોતાના અસહ સ્થાનકે ચાલી ગઈ.

પ્રકરણ ૧૨

તુલસીદાસ કેદખાનામાં

દાશીનગરમાં એક લલ્લુ બટ્ટ નામનો મહા નાસ્તીક બ્રાહ્મણ રહેનો હતો. કાળ બળથી તેનું મૃત્યુ થતાં તેના શબને અગ્નિદાહ કરવા લઈ જતા હતા. તેની સાથે તેની પતિવૃતા સ્ત્રી પોતાના પતિના શબની સાથે સતી થવા જતી હતી. રસ્તામાં તુલસીદાસની પર્ણકુટીકામાં આવતાં શબને થોડે દુર રાખી તે તુલસીદાસનાં દર્શન કરવા ગઈ. આ સમયે તુલસીદાસ ગમ સેવા કરતા હતા. ત્યાં જઈ સતીએ પ્રણામ કર્યા. તુલસીદાસે તે પતિવૃતાને અલ્લંકાર સૌભાગ્યવતી એવો આશીર્વાદ આપ્યો. એટલે તે બાઈ મંદમંદ હસવા લાગી. તુલસીદાસે તેનું કારણ પુછતાં બાઈએ જણાવ્યું કે-હે મહાત્મા ! તમારો આશીર્વાદ મીઠ્યા છે. કારણ કે મારા પતિ મૃત્યુ પામેલા હોવાથી હું તેમની સાથે સતી થવા જઈ છું. એટલે મને એવો આશીર્વાદ આપો કે હું મારા પતિ સાથે પ્રભુના ચરણમાં વાસ કરું.

તુલસીદાસ:—હે પુત્રી ! માફ વચન પ્રભુની કૃપાથી કદી મીઠ્યા થશે નહિ. તારા પતિના શબને અહીં આ લઈ આવે.

તુલસીદાસની આજ્ઞા સાંભળી તે બાઈ પોતાના પતિનું શબ તહીં લઈ આવી. તુલસીદાસે થોડું ચરણામૃત શબના મુખમાં મુકી કહ્યું:—બચ્ચા રામરામ કહો.

એવું કહેતાની સાથેજ તે શબમાં ચેતનનો સંચાર થયો. અને રામરામ કહેતો તુલસીદાસના ચરણમાં નમી પડ્યો.

ત્યાર પછી તે દંપતિ તુલસીદાસનાં શિષ્ય બની રામચંદ્રની ભક્તિ કરવા લાગ્યાં.

આ પ્રાદ્યણને સજીવન કરવાથી તુલસીદાસની કિર્તી દિલ્હી સુધી પ્રસરી ગઈ. દિલ્હીના બાદશાહને પણ આ ચમત્કારની વાત માલમ પડી. તેથી તેણે પોતાના સેવકો મોકલી તુલસીદાસને મહાન સન્માન પુર્વક કાશીથી દિલ્હી બોલાવી મંગાવ્યા. અને તેમને સભામાં ઘણા સત્કારપુર્વક પોતાની સમીપ બેસાડીને કહ્યું:—મેં સાંભળ્યું છે કે તમે ઘણી કરામત (બદ્) બાણો છો તેથી મને કંઈ કરામત બતાવો.

તુલસીદાસ:—હું કંઈ કરામત બાણતો નથી. પ્રકૃત પ્રભુનું નામ સ્મરણ બાણું છું.

બાદશાહ:—ઘણુંજ સાફ! તો મને તમારો પ્રભુ કયાં છે; કેવો છે તે બતાવો.

તુલસીદાસ:—હે બાદશાહ! જેને હમે પ્રભુ પરમેશ્વર

કહીએ છીએ-તેનેજ તમે ખુદા કહો છો. ખુદા કયાં નથી; એ તમે મને પહેલાં કહો. પછી ખુદા કયાં છે તે હું તમોને બતાવું.

(શયેર)

હય ખુદા તુજ પાસ, હુંડે તું જંગલમે,
ઢંઢેરા બધા શહેરમાં, લડકા બગલમે.

પ્રભુ સર્વ સ્થળે વાસ કરીને રહેલો છે. તેને મેળ-વવાને-બાણવાને, હોલત કામ આવતી નથી. રાજ્યની સત્તાથી તે ભેગ શકાતો નથી. માત્ર તેની બંદગી-ભક્તિ કરવાથી તે સહેજમાં મેળવી શકાય છે.

બાદશાહ:-તમારા કહેવાથી હું હુમણાંજ બંદગી કરું છું. એમ કહી બાદશાહે આકાશ સામુ હાથ બેડી બંદગી-પ્રાર્થના કરવા માંડી.

બાદશાહ:-યા ખુદા ! પાક પરવરદીગાર ! મેં તુજે યાદ કરતા હું કે તેરા દીદાર મુઝે અબી કે અબી બતાવે.

તુલસીદાસ:-બાદશાહ ! તમોએ રાજ્ય મદમાં કોઈ દીવસ ખરા પવિત્ર અંતઃકરણથી ખુદાને યાદ કર્યો નથી. ખુદાને યાદ કરવાની રીત બાણતા પણ નથી, માટે રાજ્ય હુંપઢનો ત્યાગ કરી ઓલીયાની પાસે જઈ પ્રભુ ભક્તિનો આર્ગ સીખો. સત્ય માર્ગ બપુયા વીના ખડું સત્વ માસ

થતું નથી—તે વિષે આપને હું એક દૃષ્ટાંત કહું છું તે શ્રવણ કરો.

દૃષ્ટાંત.

એક વખત જંગલમાં એક સંન્યાસી મહાત્મા રહેતા હતા. સંન્યાસીને પાસેના ગામમાંથી કેઈ ભક્ત ધી-ગોળ લોટ વીગેરે રસોઈનો સામાન આપી ગયો. તેટલામાં એક અજ્ઞાન ખેડુત જેણે કદી પણ ધી જોયું ન હતું તેવો ગરીબ માણસ ત્યાં આવી પહોંચ્યો. મહાત્માની પાસે ધી જોઈ તે તાનુભ થયો. તેથી મહાત્માએ તેને થોડુંક ધી ખાવા આપ્યું. તે ધી ઘણું સ્વાદિષ્ટ લાગવાથી તેણે મહાત્માને ધી કયાં થાય એમ પુછ્યું. મહાત્માએ કહ્યું—ધી લેંસમાંથી થાય; આટલું સાંભળતાંજ તે ખેડુત વધુ પુછ્યા બહુયા સીવાય ખીજે દીવસે એક સારી લેંસ ખરીદી લાવી તેને બધી બાનુથી ચાટવા લાગ્યો. પરંતુ તે ધીનો સ્વાદ મેળવી શક્યો નહિ. એટલે પાછો મહાત્માની પાસે જઈ કહેવા લાગ્યો કે મે તમારા કહેવાથી બસો રૂપીઆની લેંસ આણી, તેને ચાટી જોઈ પરંતુ તેમાં ધીનો સ્વાદ નથી. તેથી મારા રૂપીયા વ્યર્થ ગયા.

મહાત્મા—ધી લેંસના આંચળમાં..... આટલું કહેતાંજ સંપૂર્ણ વાત સાંભળ્યા વીના ખેડુત ત્યાંથી નાઠે,

ઘેર જઈ લેંસના આંચળમાં જોરથી લોઢાનો સોયો માર્યો. એટલે આંચળમાંથી ઘડવડાટ લોહી નીકળવા લાગ્યું. તેને એ અજ્ઞાન માણસ ધી સમજી ચાટવા લાગ્યો. પણ તેમાં ધીનો સ્વાદ કયાંથી હોય ? એટલે વળી તે મહાત્મા પાસે ગયો. મહાત્માએ તેને ધીરજથી ધી કયમ અને તે સારી રીતે સમજાવ્યું. મહાત્માની પાસેથી ધી ખનાવાની રીત જાણી તે મુજબ તેણે ધી ઉત્પન્ન કર્યું. અને તેના સ્વાદથી ખુશી થયો. તેવીજ રીતે આપ હરી ભક્તિથી અબ્બણ છો. એટલે કોઈ સદ્ગુણને શરણે જઈ આપ ઈશ્વરનું સ્તવન કરો.

બાદશાહ-અથસી બાતો મત કહો. હમકું કુચ કરામત દીખાઓ. યા ખુદા બતાઓ નહિ તો તુમકું જેલમેં લેજ હુંગા.

આ સાંભળી તુલસીદાસે મૈાન ધારણ કર્યું. એટલે બાદશાહે ગુરસે થઈ તેમને જેલમાં મોકલી દીધા. અને સીપાઈઓને હુકમ કર્યો કે-તુલસીદાસ જ્યાં સુધી કરામત બતાવવા કબુલ થાય નહિ ત્યાં સુધી તેમને ખુમ ત્રાસ આપવો.

જેલના જેલર ખાંસાહેબને હિંદુ નામ પ્રત્યે ઘણું વેર હતું. એટલે બાદશાહની આજ્ઞાથી તે ઘણો ખુશી થયો. અને તુલસીદાસને ઘણું કष्ट આપવા લાગ્યો.

એક દીવસ તુલસીદાસથી ન દળી શકાય તેટલું
અનાજ દળવા આપ્યું. તુલસીદાસે તે અનાજને ઘંટી પાસે
મૂકી પ્રભુ પ્રાર્થના કરવા માંડી.

તુલસીદાસ—

ભજન. (રાગ-દેશ)

મારી લાજ તમારે હાથે હરી નીભાવજોરે;
દીનાનાથ દયાળ દયા, અદભૂત દર્શાવજો રે.

સંકટથી સોસાઉં મોરારી—

લેજો અન્તર્યામી ઉગારી,
હવે ગયો છું હારી-ખાપ બચાવજો રે૦ —મારી

કર્મ કઠણ માઠા ગ્રહ બેઠા—

હાથ પડયા છે હમણું હેઠા,
પરમેશ્વર કયાં પેઠા-પણ પરખાવજો રે૦ —મારી

અહિતને હિતમાં અણસમજી—

કૃત્યા કૃત્ય વિષે શું સમજી,
ભળું તળું શું-માધવ માર્ગ બતાવજો રે૦ —મારી

દેશવ હરિ હોતે સંભારૂં—

પ્રભુ ચરણ તમ ચિત્તમાં ધારૂં,
મંગળ કરવા મારૂં-હનુમંત આવજો રે૦ —મારી

તુલસીદાસની પ્રાર્થના પુર્ણ થતાંજ દીલ્હી નગરમાં વાંદરાના ટોળેટોળાં આવી પહોંચ્યાં અને રાજ્ય સેવકેને રંબડવા લાગ્યા. બાદશાહી મહેલમાં પણ મોટી વાંદર સેના હાખલ થઇ દાસ-દાસીઓ અને જોગમેને ત્રાડ ત્રાડ પોક-રાત્ર લાગી. બાદશાહને આ આપતિનું મુળ વીચારતાં તુલસીદાસનું કેલખાનું સાંભર્યું. તત્કાલે બાદશાહ જેલમાં પહોંચી ગયા. અને તુલસીદાસને બંધન મુક્ત કરી તેઓની માફી માંગી. આવેલી વિપત્તી દૂર કરવા પ્રાર્થના કરી. તુલસીદાસના હૃદયમાં કોઇપણ ભાતનો દ્રેશ ન હોવાથી તેમણે બાદશાહની વીનવણી માન્ય કરી હૃદયમાં રામચંદ્રનું ધ્યાન ધરી વાંદર સેનાને સંકેલવા પ્રાર્થના કરતા વાંદર સેના ખીરે ખીરે અદૃશ્ય થતાં દીલ્હીમાં પ્રથમની માફક શાન્તિનો ફેલાવો થયો.

આ અમત્કારથી તુલસીદાસની કીર્તિમાં ઘણો વધારો થયો.

પ્રકરણ ૧૩.

રામ કથાનું મહાત્મ.

મહાત્મા દિલ્હીથી ફરતા પ્રસ્તા વંદાવન જઈ પહોંચ્યા. ત્યાં રામચંદ્રનાં દર્શન કરવા સારૂ રામચંદ્રના મંદીરની ઘણી શોધ કરી. પરંતુ ત્યાં એક પણ રામ મંદિર નહિ હોવાથી

મહાત્મા નીરાશ થઈ બીજે સ્થળે જવા તૈયાર થયા. એટલામાં એક અદેખો—મશ્કરી કરનારો માણસ તુલસીદાસ પાસે આવી પહોંચ્યો. અને તેમને વંદન કરી કહ્યું. કે વાલો! આપને રામચંદ્રજીનાં દર્શન કરાવું. આ સાંભળી મહાત્માજી ઘણા પ્રસન્ન થઈ તેની સાથે ગયા. મશ્કરી માણસે તેમને રાધા—કૃષ્ણના મંદીરમાં લઈ જઈ કહ્યું કે:— આ રામચંદ્રજી છે તમે મહાત્મા થઈ રામ અને કૃષ્ણમાં લેઈ ધરાવો છો તેનું શું કારણ છે? તે મને સમજાવો.

તુલસીદાસ:—રામ અને કૃષ્ણમાં લેઈ છે એમ હું કહેતો નથી. ઇશ્વરનાં રૂપાંતર થતાં નથી. પરંતુ જેમ સુવર્ણ વસ્તુ એકજ છે છતાં તેના અનેક પ્રકારના ઢાગીના થાય છે. કોઈ વીંટી પહેરે તો કોઈ માળા પસંદ કરે. તેમ ઇશ્વરે પોતાની માયાથી અનેક નામ ધારણ કરેલાં છે તેમાં હું રામચંદ્રજીનો ઉપાસક હોવાથી રામને ભજું છું.

મશ્કરી:—આપ કહો છો તે સત્ય હોય તો આ રાધાકૃષ્ણની પ્રતિમાને આપની ભક્તિથી રામચંદ્રની પ્રતિમા બનાવો તો હું આપની વાત સ્વીકારવા તૈયાર છું.

તુલસીદાસે તેવું સાંભળી રાધાકૃષ્ણની પ્રતિમાને હાથ ભેડી કહ્યું કે:—

કયા કહું છખી આજકી—ભલે બને રઘુનાથ;
તુલસી મસ્તક જબ નમે—ધનુષ્ય બાણ લો હાથ,

તુલસીદાસની પ્રાર્થનાનો પ્રભુએ સ્વીકાર કર્યો અને
રાધા-કૃષ્ણના સ્વરૂપને બદલે રામચંદ્રના ત્યાં દર્શન થયાં
બંસીને બદલે ભગવાને ધનુષ્ય બાણ હાથમાં ગ્રહણ કર્યાં
તેથી મશ્કરો ત્યાંથી શરમીઠો બની આવ્યો ગયો.

* * * *

મહાત્મા ત્યાંથી કાશીમાં પાછા આવ્યા. અને ત્યાં
પોતે સ્વેત્રી રામાયણની કથા વાંચવાનો આરંભ કર્યો. એક
દીવસે એક ઘણોજ પાપી માણસ તુલસીદાસની પાસેથી
કથા સાંભળી પોતાને ઘેર જતાં રસ્તામાંજ અચાનક તેનું
મૃત્યુ થયું—યમના દુતો તેના આત્માને ભયંકર પાસથી
બાંધીને લેઈ જવા લાગ્યા. તેટલામાં ત્યાં હનુમંત આવી
પહોંચ્યા. અને યમના ભયંકર દુતોની પાસેથી તે પાપી
માણસના આત્માને બળજબરીથી છીનવી લીધો. તત્કાલે
ભગવાનના પાર્શ્વે વીમાન લઈ આવી પહોંચ્યા. અને તે
આત્માને વીમાનમાં બેસાડી સ્વર્ગમાં લઈ ગયા,

યમના દુતોએ ધર્મરાજની પાસે જઈ તેમને હનુ-
મંતજીએ માર્ગની ફરીયાદ કરી. એટલે ધર્મરાજ તેમને
વિષ્ણુ ભગવાનની પાસે લઈ જઈ યમના દુતોના દુઃખી

સ્થિતિ કહી સંભળાવી અને પાપી આત્માને સ્વર્ગમાં લાવવાનું કારણ પુછ્યું. વિષ્ણુ ભગવાને તે સાંભળી કહ્યું કે:—

હે યમદુતો ! હાલમાં સૃષ્ટીમાં તુલસીદાસ મહાત્મા રામાયણની કથા કહી અજ્ઞાન જીવોને પ્રભુ ભક્તિનો ઉપદેશ આપે છે. એ પાપી આત્મા હોતો. પરંતુ જે સમયે તેડું મૃત્યુ થયું તે વખતે તે માણસ રામાયણની કથા સાંભળીને ઘેર જતાં માર્ગમાંજ તમોએ તેના આત્માને જકડી લીધો.

રામાયણની કથા સંજાળવાથી તેના સર્વ પાપનો નાશ થઈ ગયો હતો. પરંતુ તમોને તે વાત માલુમ ન હોવાથી હનુમંતજીએ તમારા પાસમાંથી તેને મુક્ત કરાવ્યો અને રામકથા સાંભળવાના સુયોગથી તે સ્વર્ગનો અધીકારી થયો.

હવે પછી જે માણસ એકાગ્ર ચિત્તથી રામાયણની કથાનું શ્રવણ અને મનન કરે તેવા માણસની પાસે તમો કદી પણ જશો નહિ.

આવું સાંભળી યમદુતો ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા.

પ્રકરણ ૧૪

સ્વર્ગ ગમન

મહાત્માનો ભક્તિનો પ્રચાર કરવાનો ઉપદેશ પ્રભુ દુપાથી સરળ થયો. એક રાત્રે નીંદ્રાવસ્થામાં તેમને સ્વપ્ન

(૧૦૬)

દર્શન થયું. સ્વપ્નમાં કૈલાસ પર્વત ઉપર મહાદેવ વીરાજમાન થયા હતા. તેમની પાસે ભક્તિદેવી ઉભેલાં હતાં. ભક્તિદેવીએ તુલસીદાસને સૃષ્ટીમાંથી સ્વર્ગ લોકમાં પાછા લાવવાની વિનંતી કરી. મહાદેવની આજ્ઞાથી તુલસીદાસ સદેહે કૈલાસ પર્વત ઉપર આવતાંજ તેમના હેડનું પરિવર્તન થઈ તેઓ વાલ્મીકિ ઋષીના મુળ સ્વરૂપમાં પલટાઈ ગયા. આવો દેખાવ જોતાંજ તુલસીદાસની નીંદ્રા જતી રહી. તેઓ જાગૃત થઈ સ્વપ્નનો વિચાર કરવા લાગ્યા. અને પોતાનો અંતકાળ નજીક આવી પહોંચ્યો છે એમ સમજી ગયા. તેથી તેઓએ પોતાની રચેલી રામાયણ પોતાના ભક્ત મંડળમાં આપી દીધી.

અંતકાળ.

સંવત ૧૬૮૦ ના શ્રાવણ સુદ ૭ તે રોજ મહાત્મા તુલસીદાસજી સમાધીસ્થ થતાં તેઓના આત્માને શિવના ગણેશ કૈલાસમાં લઈ ગયા. ત્યાં તેઓને પોતાનું મૂળ સ્વરૂપ (વાલ્મીકિ ઋષીનું) પ્રાપ્ત થાય છે.

અંતીમ પ્રાર્થના. *

ઇતના તું કરના સ્વામી, જખ પ્રાણ તનસે નીકલે,
 ગોવિન્દ નામ લેકર, ફીર પ્રાણ તનસે નીકલે.
 શ્રી ગંગાજીકા તટ હો, યા યમુનાજીકા ખટ હો;
 મેરે સાંવરા નીકટ હો, જખ૦
 શ્રી વૃંદાવનકા સ્થલ હો. મેરે મુખમેં તુલસી દલ હો;
 વિષ્ણુ ચરણકા જલ હો, જખ૦
 સન્મુખ સાંવરા ખડા હો, ખંસીકા સ્વર ભરા હો;
 તીરછા ચરણ ધરા હો, જખ૦
 શીર સોહના મુકુટ હો, મુખડે પે કાલી લટ હો,
 યહી ધ્યાન મેરે ઘટ હો, જખ૦
 જખ કંઠ પ્રાણ આવે, કોઈ રોગ ના સતાવે;
 યમ દર્શ ના દીખાવે, જખ૦
 મેરા પ્રાણ નીકલે મુખસે, તેરા નામ નીકલે મુખસે;
 ખચ જાઉં ઘોર દુઃખસે, જખ૦
 ઉસ વક્ત જલદી આના, નહિ શ્યામ ભુલ જાના;
 ખંસીકી ધુન સુનાના, જખ૦

થહ નેકસી અરજ હે, માનો તો કયા હરજ હે;
 કુછ આપકી ફરજ હે, જખ૦
 વિદ્યાનંદકી યે અરજ, ખુદ ગર્જકી હે ગરજ;
 આગે તુરહારી મરજ, જખ૦

પ્રકાશકનો ખુલાસો

આ પુસ્તકમાં વાર્તાનો મુખ્ય ભાગ તુલસીદાસ કૃત શમાયજીમાં આપેલા તુલસીદાસના જીવનચરિત્ર ઉપરથી યોજવામાં આવેલો છે.

થે ડોક સાર સીનેમા કંપનીની ફીલ્મ ઉપરથી અને કેટલોક વૃત્તાંત મગજ શક્તિની કલ્પનાથી પ્રગટ કરવામાં આવેલો છે.

હાલ જનસમુહનો થોડો ભાગ પ્રકાશ તરફ વધતો જાય છે. પરંતુ દેશના દુર્ભાગ્યથી જનસમુહનો મોટો ભાગ અજ્ઞતા-અજ્ઞતા અંધકાર તરફ ધસડાતો જાય છે. જેઓ અનીતિ રૂપી અંધકારના ગારમાં ડુબી ગયા છે તેઓના હૃદય પ્રદેશમાં ભક્તિરૂપી પ્રકાશ પાડવાની સુંઘચાથીજ આ પુસ્તક પ્રગટ કરવામાં આવેલું હોવાથી તેમાં કોઈ સ્થળે હમારો દોષ દૃષ્ટિગોચર થાય તો વાંચકો ઉદાર હીલથી क्षમા કરશે.

(૧૧૨)

આ ભક્તિ માર્ગના પુસ્તકને સમાજ તરફથી આરૂ ઉત્તેજન મળવાથી તેની દુક સમયમાં થોડી ઔવૃત્તી પ્રગટ થઈ છે.

આ પુસ્તકમાં પ્રગટ થએલાં થોડાંક ભજનો કૃષ્ણ ભજનમાળા નામના પુસ્તકમાંથી છપાતેલાં છે. કૃષ્ણ ભજનમાળાનું આખું પુસ્તક ફક્ત પાંચ આનાની પોસ્ટની ટીકીટો ખીડનારને મોકલવામાં આવે છે.

આપનો

જદુલાલ થોડસી (નડીઆદ)

તૈયાર છે. ! તૈયાર છે. !! તૈયાર છે. !!!

ભક્તી રસથી ભરપુર

ભક્તરાજ પ્રહલાદ

જરૂર વાંચો

દરેક બુકસેલરો વેચે છે.

મુકતીના માંગ

ગરબી.

મોકુબ્બ મુખથી કહેવું સદગુણના શરણે રહેવું,

બંધવ બેનો ભવસાગર તરવો સહેલ છે

ખલક ખેલ છે ખોટો, જેમ પાણીનો પરપોટો બંધવ

ગરબી ગાવીંદ ગાવા, મન મૂકી ઠાવા ઠાવા બંધવ

ધટમાં રામ ધરવો, કંઈ ધરનો ધંધો કરવો બંધવ

ચતુર થઇને ચેતો, નહીં તો થાશે ફજેતો બંધવ

છમછમ છમછમ મુકી, સમજણમાં પડજો કુકી બંધવ

જરૂર જવું પડશે, જીવ લેવા જમડા અડશે બંધવ

ઝટપટ કામ કરવું, ભક્તિનું સીધું ભરવું બંધવ

ટગમગ ટગમગ જુઓ, માયામાં મન ના મુહો બંધવ

ઠગણી ઠગીને જશે, પાછળ પસ્તાવો થાશે બંધવ

ઠાપણ ઉંધું ના ડાળો, આ ભવસાગર છે બહોળો બંધવ

ઠગલા ધનના બેતાં, દીઠાં નજરે કંઈ રેતાં બંધવ

નરનારી નજરે નીરબો, છે આતમ હીરો પરબો બંધવ

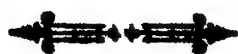
તરકટ બાળ મુકી, પ્રજા પદમાં પડજો કુકી બંધવ

થરથર કાયા ધરજે, તે વેળા કંઈ ના મુજે બંધવ

દયા ધરમને પાળો, ભવ દવનો આવે આરો બંધવ

ધરણીધરને ધારી, મોહ મમતા નાંખો મારી	બંધવ
નરદ થઇને ફરશો, તો જીંડા હાથે મરશો	બંધવ
પરથમ પાળ બાંધો, ભક્તિનો મારગ સાંધો	બંધવ
ફક્કડ થઇ ના ફરવું, રેવું કોનું ના કરવું	બંધવ
બળ બુદ્ધિ ધનને બર્ષો, પરમારથ કામિ અર્ષો	બંધવ
ભજન ભડાકે તરવું, ભપકામાં ફોગડ મરવું	બંધવ
મન મરકડને પકડો, સમજણ સાંકળે ઝકડો	બંધવ
યમ નિયમને સાધો, ઇશ્વરથી હેત બાંધો	બંધવ
રસના રામ રટજો, અભિમાનથી પાછા હટજો	બંધવ
લગભ કુળની ધરવી, નિર્લજ્જતાને પરહરવી	બંધવ
વરણાગી વાંકી ચુકી, ચીંતામાં રશે કુંકી	બંધવ
શરણુ શ્યામનું સાચુ, એ વિના સરવે કાચું	બંધવ
સરજનહાર સાચા, માયાના ખેલ ટાચા	બંધવ
પદ શાસ્ત્ર એમ કહે છે, રૂદ્રીયામાં રામ રહે છે	બંધવ
હરદમ હરી ગુણ ગાવા, ના ચાલે જમના દાવા	બંધવ
ક્ષમા ખડગને ધારો, આ વહેતા મનને વારો	બંધવ
જ્ઞાન હિમાળે ગળવું, આખર ઇશ્વરમાં મળવું	બંધવ

પરમેશ્વર પુરે કોડ, બોલો જય જય શ્રીરણુછાડ.

(૧૧૫)

અધિકારનો નાશ કરી ભક્તિનો પ્રકાશ પાડનાર
ઝેરી જીવનને નાશુદ્ધ કરી અમૃતનો સંચાર કરનાર
ગરીબનો બેલી-શ્રીમંતનો સાથી-દુઃખીમાનો હોસ્ત
તૈયાર છે.

લેખક-‘પુષ્પ’ (મુરત)

પ્રકાશક-જહુલાલ નારણદાસ બુકસેલર
મુ. નડીઆદ.

કૌંમલ ફક્ત બાર આના.

સંત તુકારામ હૃદયને સાચો આરામ આપનાર છે.
વધુ વિગત માટે વાંચો આ બુકનું પેકજ નં. ૧૧૬

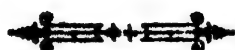
શ્રી ભક્ત શિરોમણી

સંત-તુકારામ

પ્રયોગક:- શ્રી "પુષ્પ"

પુષ્પ ૧ હું.

“શ્રીઓનો સ્વભાવ.”

“હરિ ઝ..... હરિ ઝ..... હરિ ઝ.....”

મહારાષ્ટ્રનો એ મહાપુરુષ સંત તુકારામ અત્યારે પોતાની છર્ણ પર્ણકુટીના એક એકાન્ત ખુણામાં બેસી નિરાંતે પ્રભુના નામની માળા ફેરવવામાં લીન થઇ ગયો હતો. જગતમાં નહિ, એની કુંપડીની ખંદાર પણ નહિ, પરંતુ એની આજુબાજુય શું થઇ રહ્યું છે ? એ જાણવાની અગર તો જોવાની પણ એને દરકાર નહોતી. એને તો વિચાર હતા ખસ એક એના વિઠોળાના !

જ્યારે એ સંતપુરુષના શ્રીમતીની સર્વથા એમના સ્વભાવથી વિપરિતજ હતા. જ્યારે પતિ માયાના લાગી ત્યારે પત્ની માયાના

મહા અનુરાગી ! એકનું દીક્ષા જ્યારે દિવ્યધામ તરફ, ત્યારે ખીમની દ્રષ્ટિ દુનિયા તરફ ! એકને આવતાં હતાં સન્માસના સ્વપ્ના, જ્યારે ખીમને દેખાતા હતાં સંસારના સ્વપ્નાં ! અને આમ આસમાન અને જમીન જેટલા જ્યાં અંતર રહ્યાં. ત્યાં પછી એ સાગર સરિતાના ખરાં-મીઠાં સ્વભાવ જળના સંગમ થાયજ શી રીતે ?

એમની અર્ધાંગનાનું નામ જીજ્ઞાષા હતું. જ્ઞારથી ધરમાં આવતાંજ પતિને પાછા હાથમાં માળા લઈ પરમેશ્વરનું નામ દેતાં ગૃહદેવીએ જોયાં, કે તુર્તજ એમના સ્ત્રી સ્વભાવ પ્રમાણે એમણે હમેશની માફક પોતાના અંતરના બળાપા કાઢવા શરૂ કર્યાં. જન્મ-થીજ એ અભણ અને સંસ્કારહીન હોઈ આમ્યગૌરી હોવાને લીધે પ્રભુ ભક્તિના વિષયથી સર્વથા અજ્ઞાન હતી, એટલુંજ નહિ બહુ આમ્ય-જીવનના બહેમી વાતાવરણમાં ઉછરેલી હોવાથી એ જૂત-પિરામ્ય એટ-નજર-મંત્ર-દોરા-માંદળાઆ અને માનતા (દેવ દેવીઓની માન્યતા) બાધા વીગેરે જોદા બહેમોને પણ હદ ઉપરાંત માનતી હતી, તોમાંજ વળી સાધુડાઓની ઉપર સંપૂર્ણ વિશ્વાસની દ્રષ્ટિએ જોવાની અને હરિભક્ત સંતપુરોની તરફ મોઢું મચ્છોડવાની એને જન્મથીજ કુટેવ હતી, અર્થાત્ એના સંસ્કાર અને બદા બનેલ આંધળા હતા !

“ અરેરે ! આ કૃષ્ણ ! કૃષ્ણ ! અને કૃષ્ણ ! રાતદિવસ બસ એકજ ધૂન ! એ સિવાય ખીજું કંઈ એમને સુજાતુંજ નથી. મુઆ એ વિકૃતીઆ વિના એમને કાંઈ ખીજું દેખાતુંજ નથી. ઉપાયો યોજી યોજી હારી ગઈ, બાધાઓ લીધી, માનતાઓ માની, જૂઠા, જલિ, જ્યોતિષી સમજાતું કશું કશું, પરન્તુ આ એક ભગવાનીઆના

નામનું જીત... કોણ જાણે કેમ... તે એમના દીકરાથી ખસતુંજ નથી.

ધુણીઓ ધિકારી પણ વ્યર્થ ! શ્રદ્ધાભાજન કરાવ્યાં પણ નકામા ! કેવો વિચિત્ર અને ભયંકર વળગાડ ! મૂઓ એ વિક્ક-લીયોય કોણ જાણે મ્હારો કયા જનમનો દુશ્મન થઈને પૂંદે લાગ્યો છે, કે ખાઇ પીને દેખી દેખીને એ ચોવીસે કલાક એમનેજ દેખે છે ? એ ધડી પણ સુખે જીવવા દેતો નથી. કેવું અજબ વશિકરણ.

અને હું રડી રંક અબળા જાત ! હવે વધારે તે શું કર ? મ્હારાથી જેટલું થયું, એટલું તો મ્હેં કર્યું. હવે તો હારી, અડધી થઇ ગઇ. લગાર વાર પણ જો હરી દામ ખેસવા દે, છાલ છોડે, (પિછો મૂકે) અને ધડીકવાર દુનિયાદારીની બે ગાંડીધેલી વાત કરવાનો અવસર આપે, તોય જાણે હીક, ગંગા ન્હાયા. પણ આ તો ચોવીસે કલાકમાં એક પણ પણ વ્હાલા મૂકે તો...

સ્વગત નિશ્વાસ નાખતી જીજ્ઞાસની આંખ આટલાં ઉદ્ગાર કાઢતાં કાઢતાં તો ભરાઇ આવી. એટલામાં એક પાંખંડી આવો ત્યાં આગળથી પસાર થતો હતો. પર્ણકુટીનું દ્વાર ઉઘાડું જોતાંજ તેણે જીમ મારી. “બિક્ષાબ દેહી...કસ્યાન ! માઇ તેરા કસ્યાન હે !”

“ જા, મુઆ લામદા ! અહીં શું ત્હારા બાપદાદાની ચમણી હતી છે ? રસ્તે પડ,” જીજ્ઞાએ જળતામાં ધી હોમવા આવનાર હરા-મીને શબ્દ-બિક્ષાથીજ સંતુષ્ટ કરવા માંડ્યો.

“ ગુસ્સા મત કરના, માઇ ! હમ જત્ર-તત્ર જાણુનેવાલે ભોગોંકા અપમાન કરકે તુમ કયા અચ્છા ફળ પાવેગા ?” બાવાજી ડોકમાં નાખેલી નકકામી માળાઓ ખનાવતાં નવીન તોય મારી.

“ જત્ર-તત્ર !” જીજ્ઞાઇ ચમકીને હીલા પડતાં બેસ્યાં.

“ બાવાજી ! ત્યારે તમે કંઈ સાધના-બાધના (મેલી વિદ્યા) જાણો છો ખરા કે ? ”

“ હાં...હા કયું નહિ ? મૈં જૂત-ચોટ-મંતર-તંતર-જંતર દોરા-ધાગા-માંદલીઆ સખ કુછ જનતા હું. જે ચાહે સો ફરમાઈએ. ”

“ તો તો ઘણું સાઈ. ઘર બેઠાં ગંગા આવી. આવો, આવો, પધારો. સાંધબાવા ! જીએને, વાત એમ છે, કે આ સ્થાને માળા ફેરવતા છે, તે મહારા પતિદેવ થાય, પણ આજ કેટલો વખત થયા એમને વિડોબાના નામનું વળગણુ વળગ્યું છે, અને આખો દહાડો આમજ...અસ સમાધિ ચઢાવીને માળા લઈને આંખ મીંચીને બેસી રહે છે. બાવા-પિવાની પણ વાત ન મળે તમારી પાસે એનો કંઈ ઉપાય-ઉતાર છે ? ”

“ વિડોબા કે નામકા જૂન ! બડા આશ્ચર્ય ! બહુત અચ્છા લેકિન દેખો માઈ ! અયસા જૂતપ્રેતકા ઉતારના પેલી તો હમારા હમેશકા ધંધાહી હય...મગર...”

“ શું બાવાજી ? ”

“ યહ બડા ભારી જૂત હૈ, ઇસી લીયે ઉસકા ખર્ચ બી ન્યાહા હોગા. ”

“ ખર્ચ ! કેટલોક આશરે ? ? ”

“ દેખો, હમારે પાસ યહ ગુરમંતરકા ધૂપ હૈ. ઉસકી કુની સાડેસાત દિન તક કરના, અસ, ફિર દેખના સખ સદાયદ મયદાન હો જાયગા અજી ! જૂત કયા ! કબી ઉસકા બાપબી કયું સામને ન આ જાય ? ઉસકી બી મૈં ફૂંકસે લગા ફું. ”

“ હું ! ”

(૧૨૦)

“હિર ? તુમ હમકો નહિ પિછાનતે ? મમ કોન ? મેરા નામ કયા ? ઔર મેરા ગુરુ...ઝોહ.....”

“શું શું ?” બાવાના મોઢાના વિચિત્ર હાવભાવથી છુછ અંજવા લાગી.

“મેરા નામ ! અહહહ...સંત શ્રી સ્વામીન પાખંડાચાર્ય.”

“હા.....”

“ઔર મેરા ગુરુછકા નામ દિમગિરિ નિવાસિત મહંમ મહાત્મા શ્રી સકલગુણાલંકૃત ધૃત્વાચાર્ય ત્રિકાળજ્ઞાની.”

“તો તો મહારાજ ! મ્હારું આટલું દુઃખ તમે જરૂર દુર કરો.” વાદીની વેણુમાં જાન બૂલેલી નાગણી માફક છુછ વાગ્ગળના આંદોલનો ઉપર નાચવા લાગી.

“પરોપકાર કરના યહી તો હમારા સખસે પહીલા ધર્મ હૈ. દેખ ! યે હમારા ગુરુવર્ધકી કૃપયાત્રસાદી ! કયા ? ચણુધુલી ! કિંવા મંત્રિત બરમ ! ઉસકા ધુપ દેનેસે બડેબડે રાજરોઝ બી નષ્ટ હો જાતે હૈં સૈંકડો વૈદ-ડોકટર ઇસ અદ્ભુત હવાઇકી તારીફ કરતે હૈ, સીર્ફ ઇતનાહી નહી, વો બી ખુદ યહ ખરીદનેકે લીએ મેરી પર્ણકુટીકે દ્વારપે દિન બરમેં ઇસ દર્દેં ચકકર લગાતે હૈ ! મુદ્દલીસકો મેં યહ ચીજ ગિરુલહી મુદ્દન દેતા હું, મગર તુમ્હારા જ્યસાં સાધારણ સંસારી કે પાસ સીર્ફ સવાહી રૂપયા લેતા હું વો બી મેરે લીએ નહિ. દુસરે ખરીબોકો બાંટનેકે લીએ હમ તો સાધુ-ફકીર ભોંગ ! યહ માયા-ધનકો અપની પાસમેં રખકર કરેહી કયા ? સીતારામ...સીતારામ ...સીતારામ...” હિંદી-મુસલમાની-ગુજરાતી મિશ્ર અગડંબગડં બાણમાં ફેંકતા બગબગને બોળા અને અકકલ્લ વગરની છુછને બરમાવવા માંડી.

“ મહાત્મા પુરુષ ! સર્વા રૂપીઓ તો મ્હારી પાસે નથી, પણ દ્યો, આ મ્હારા નાકમાં ન્હાની સરખી સોનાની ચૂંક છે, એ માથે તો.....કહી જીજીએ પતિશ્રેયની આશાએ એક રહીસહી મુવણું કણિકા પણ એ પાખંડીને આપી દીધી.

અને આર્ય-સીઓના એ અનુકરણીય, અભિનન્દનીય અને અણુમોલા આદર્શોના ઉજ્જવલ ઉદાહરણોજ આજ હીણાયલા ભારતના એક માત્ર યશસ્વી ગૌરવ—સ્થંભો છે. ગમે એવી ગાંડીધેલી અને સંસ્કાર તથા શિક્ષણહીન ગ્રામ્યખાળા હોવા છતાં “પતિ એટલે પ્રભુ.” એ ભાવનાના રસ-ભિન્નુઓ તો જીજીને ગળથુથીમાંજ એના માખાપોએ ટપકાવેલાં ! શિતળ મુધાવર્ષિય શશિના સેંકડો ગુણોને હાંકનાર કેવળ એનું એક કિંચિત્ માત્ર કાળું મૂગલાંજન ! ન્યારે આય-રમણીના સેંકડો અવગુણોને હાંકનાર એનો આ એકજ અદ્વિતિય આદર્શ ! સદગુણ ! પછી એને અંધ વિશ્વાસ, અંધ મદ્દા અંધ પ્રેમ તમારે ગમે એમ કહો !

પાખંડીને જ્યાં એ ચળકતી પીળી વસ્તુ મળી, ત્યાં એ નયન નચાવતો બોલ્યો : “ અરેછા માધ ! પત્રં પુષ્પં ફલં તોયં ! આપકો યદ્ કિંચિત્ જો કુછ મિલા ઉસકા હમ આનન્દકી સાથ સ્વિકાર કરતે હૈ, ઔર...લીજીએ...યહ મંત્રિત બસ્મ...”

ઝોળામાંથી ધૂળની સાત ચપટી ભરી હોઠ ફફડાવી તંત્ર લખવાનો ડોળ ટેપડાવી તે એણે બોળી જીજીના હાથમાં આપી, અને તે બદલ એ જગત્ કલ્યાણકારી મહાપુરુષ સોનાની ચૂંક

પોતાના મળવામાં મૂકી કહેવા લાગ્યા: “સુનીએ બાઈ! સૂકી મીરચી કે ધુપમેં ચે ડાલકે ઉસકા ધુવાં તુમારા ખાવિંદકો પાસ ઝટપટ દેના, ફિર દેખીએ. ઘંટે દો ઘંટમેં શૌરન હી ઉસકા જૂત-તૂત સખ બામ જાયગા. અચ્છા...સીતારામ...સીતારામ...”

“આવજો મહારાજ.”

“કલ્યાણુ...કલ્યાણુ...અળ તો ધૂમતે ધૂમતે આઠ દિન પીછે એક ચક્કર લગા જાયેંગે...માઈ!”

કલ્યાણુનું નામ દેતાં આજ ભારત વર્ષમાં જમતા આવા ડાપન લાખ ચલમ કુંકતા અત્રમસ્ત ખાવાઓ-સાધુઓમાંના આ એક રસ્તે ચાલતા શું વિચારી રહ્યા હતા? “ખુદા માલુમ! ઉસકા કલ્યાન તો કળ હોગા? મગર અબી તો હમારા કલ્યાન હો ગયા. આજકાલ યહી બેપમે ખડુત અચ્છા ફાયદા માલુમ હોતા હૈ. ઇસ લીયે યહી ભારતવર્ષમેં મેરે જ્યસે આવનલાખ હરામજાદી સાધુ મસ્તકમુડિત હો કર ઉધર ઉધર ધુમતે-શીરતે હૈ, અરુ બોલેબોલે આદમીયોંકો જરમા કર આપની સુનહેરી જાલમેં ફંસા કર, અમનઅમન ઉડાતે હૈ. અશક્તિમાન મહેલ સાધુ!”

મુખમેં રામ જગલમેં છૂરી,

જગત જયા પન દાનત ખૂરી.

*

:

:

:

સાધુ મહારાજના ગયા પછી જીજીએ તાબડતોળ ઘરમાં જઈ જૂતના ઉતારનો ઉપાય અજમાવવા સપાટાળંધ સગડી સળગાવી નાખી દેવતા બરાબર સળગતાંજ તે તુકારામની સન્મુખ લાવવામાં આવી, અને તેમાં સુકા મરચાની સાથે પેસા ખાવાજીનો આપેલો

ઉધરસ આવે એવો મંત્રિત ગુગળા ધૂપ નાખી ધુમાડો પોતાના પતિ તરફ જાય, એને માટે પંખો લઈ એ બાજુ વીંઝવા લાગી. આંખમાં નાકમાં અને મોંમાં એ ધુમાડાની મુઝવી નાખે એવી લહેર જતાંજ ધ્યાનસ્થ તુકારામની આંખો ઉધડી ગઈ. માળા હાથમાં છે એવા એ સંતપુરુષ ગૂંગળાઈ જતાં કંઠે ઉભા થતાં સાશ્વર્ય બોલ્યાઃ
“ અરર ! આ શું ? ”

“ એ તો ભુતનો ઉતાર છે. બેસો બેસો બે ઘડી...” છઠ્ઠ એના હાથ પકડી એને પરાણે ધુમ્ર સેવન કરવા ખેંચવા અને વિનવવા લાગી.

“ પણ ભુતનો ઉતાર, એ વળી શું ? મરુને ભુત વળગ્યું છે, એ તૂત વળી ત્હને કોણે ભરાવ્યું ? ”

“ હ્યો, વળી કહે કોણ ? આ હું જાતેજ જોતી નથી, કાંઈ આંખે આંધળા છું, જે રોજ તમને આ વિઠોળા ઠરીને ઠામ બેસવા દેતો નથી. ”

“ ગાંડી રે ગાંડી એ ! વિઠોળા કાંઈ ભૂત નથી; છતાં પણ ધારો કે એમ હોય, તો પણ શું ? એવાં કોનાં અહોભાગ્ય હોય ! કે જેને શ્રી ભગવાનના નામના ભુત વળગે ? દેવી ! ગૃહલક્ષ્મી !

મોઘો મનસા દેહ આ...મજે ન વારંવોર,

હરિ બજને હેતથી...તરી જવ સંસાર.

બવસાગર તરવા ચહો...ચહો ભક્તિ સૂક્ષ્મ,

જન્મ-મરણનો ભાંગશે...ફેરો શ્રી ભગવાન.

મુશિસ અને સમજી થઈ તું આ શું કહી રહી છે ? એથી રહે તો અંતરમાં ચોવીસે કલાક એજ જાવના ભર કેઃ—

આ લોકથી તારી સનાતન સુખ દે સુર ધામના,
એવા વળગને નિત્ય મંગળ બ્રૂત શ્રી ભગવાનના.
ખરેખર! દેવી!

અવસર મળ્યો છે લાલ...જપો જપ શ્રી રામા,
જીજી! જવું છે કાલ...રેટો શ્રી રાધેસ્થામા,
વખત વીતે નહિ વળે...નથી અમર આ કાયા,
માટીમાં જઈ મળે...અકળ પ્રભુની માયા.
અજ્ઞાન-અંધારામાં ગોથાં ખાતી એ અભોષ અર્ધાંજન

સાંભળ.....

નયનનું કામ શું સહુમાં સદાયે શુદ્ધ નીરખવું,
હરિનું ધ્યાન અંતરમાં હમેશાં અંતરે ધરવું.
પ્રભુનું નામ જીવિ એ હૃદયમાં ઝૂંચી ચીતરવું,
સમજ કર્તવ્ય ત્હારું એ વિશ્રુતી પાસ વીચરવું.
કવિઓએ કાવ્યે કાવ્યે લખવું ચિતારાઓએ ચિત્રે ચિ
ચીતરવું, સિંધીઓએ પતથરે પતથરે કેતરવું, ગવૈયાઓએ ગા
ગાયને લલકારવું, અને પ્રેમી પિપાસુઓએ પલકે પલકે પીવું.

સૂજેલું શિર કર્તાએ ઝૂકાવો ને કરો વંદન,
દીધી વાચા મનુષ્યોને સમરવાં નન્દના નન્દન.
કરોનું કાર્ય કે કેશવ કને જોડી ઉભા રહેવું,
ગૃહી માળા પવિતર નિજ હૃદય-કાયા કરી લેવું.
ચરણ-કર્તવ્ય ચાલીને જવું નિત્ય પ્રભુ-દર્શન,
અને કર્તવ્ય કણોનું સદા સૂણવું હરિ-કિર્તન.
દેવી! મારેજ મ્હાફે ત્હને ફરી ફરીને કહેવું છે, કે:-

ખાવ, પીઓ, વહેઓ, લુટો સેશ ન બેસે દામ.

મંગળ કર બોલો બધા જય જય નટવર સ્વામ. ”

એટલું બોલી તુકારામે પ્રભુને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કર્યા. આથી જીજ્ઞાસુ વધુ હેઠાયાં. કોઈના આવેશમાં પ્રભુ નામ પ્રતિ ઘૂણા દર્શાવતાં એ કુરકયાં.

“ભુઓ ! જોયુંને ? ફરી પાછું એજ નામ ! એજ ઘેલછા ! જૂત...નકકી જૂત, નહિ તો બીજું શું વળા ? આવી આવીને પાછા એજ ઢેકાણે આવી રહો છો. જ્યો, ઘડીક વાર તો આ ધૂણી પાસે બેસો. મ્હારા સમ નાથ ! પતિદેવ ! તમને હું શું કહું ? કેમ સમજવું ? હેવટની રહેલી નાકની ન્હાની શી ચુંક પણ મ્હેં આપને માટે આ જુતનો ઉતાર ખરીદવામાં આપી દીધી. અને તમને તો તેની જરા જેટલી પણ પરવા નથી.....” એની પ્રેમઘેલી પાપણે આટલું કહેતાં કહેતાં તો બીની ચઢ ચઢ એનો કંઠ ભરાઈ આવ્યો.

“દેવી ! ત્હારી આ અગાધ પતિભક્તિથી હું સર્વદા પ્રસન્ન —સંતુષ્ટ છું. પરંતુ ત્હને ખબર નથી, કે પાખંડી બાવાઓ જેનો હિમ જગતના બોળા અને અંધ શ્રદ્ધાળુ લોકોને બાવા ખોદા મંત્ર-તંત્રના વ્હેમ દ્વારા ભરમાવી ઠગવાનો હોય છે, તેમની ઉપર તું એકદમ વિશ્વાસ મુકવામાં સંજ્ઞા બૂલ ખાય છે. ભગવાન તો ભાવના બૂખ્યા છે, આવી બાધા-માનતા અને લાલ-ચોના લોભી નહિ.”

તેમ છતાં હશે ! તેનું પ્રારબ્ધ ! ગતં ન શોચામિ મ્હારે તો માત્ર કહેવાનું એટલુંજ કે પરમાત્મા જેવું કોઈ પ્રેત છે, એમ જો તું માનતી હોય, તો ત્હારી એ માન્યતા સદંતર ખોટી અને જુલ-

ભરેલી છે. માટે ત્હારા હૃદયમાંથી એને ઉઠી મૂક, અને તેમ ન કરી શકે, તો ધાર કે એ નામનું કોઈ જુન હોય, તો પણ એને ઉતારવા કાઢવા આ માયાવી જગતનો કોઈ પણ પામર મનુષ્ય-ભૂવો અગર યતિ આ યુગમાં તો સમર્થ નથીજ, મહાત્મા પુરુષોના વચનામૃતો શું છે?

રામ નામકી હુંટ દય...હુંટ શકે તો હુંટ,

પિછેસે પરતાયગા...જઅજી જયગા છૂટ."

"હરી એની એજ વાન ! આપનું મગજ તો વધારેને વધારે ખગડતું જાય છે, જવ, મ્હાઈ કશું માનો, ઉઠો, એ માળા પડતી મુકો, અને જરા વાડામાંથી ગાયોને છોડી જંગલમાં ચરાવવા લઈ જવ. કામમાં ચિત્ત લાગશે, તો ઘડીવાર એ ભગવાનીઆને ભુલાશે." પાછળનું વાક્ય એ સ્વગત બોલી.

પત્નીના અભાગે તુકારામ ઝૂંપડીની બહાર આવ્યા જીજ્ઞાસે એના હાથમાં ગાયોના દોર આખ્યા: સ્યો, જવ...જલદી પાછા ફરજો. જોજો વળી ક્યાંક ગાયોને જોતી મુકી પાછા ભગવાનીઆને સંભારવા બેસી જતા ? "

પોતાની અજ્ઞાન પત્નીનું મન રાજી રાખવા અને અનાયાસે પ્રાપ્ત થતી આ એકાન્ત-જીવનની દ્વાણ હુંટવા તુકારામે ગાયના બંધ હાથમાં લઈ જંગલ તરફ ચાલવા માંડયું. જતાં જતાં તેઓ બોલવા લાગ્યા.

"ખરેખર ! દુનિયામાં સર્વ કોઈનો ઉપચાર છે, પરંતુ જેમનું આસડ નથી. ગમે એટલી કેળવાયલી હોય, ગમે એવી સંસ્કારી, શિક્ષિત, સમજી અને સતી શિયળવતી હોય, છતાં પણ હેવટ સ્ત્રીઓનો સ્વભાવ ! પ્રમદાની બુદ્ધિ ! (પગની પાનીએ) એનું

જોર કેટલું ? બહુ થાય તો બે આંસુ વેરી પાડે ! અગર તો ખીજ-
વાય તો બે કડવા-મીઠાં અંતરના ઉભરા ઠાલવી નાખે ! બસ...
પ્રભુ ! પ્રભુ ! શી તારી સંસાર-લીલા ! શી તારી કુન્યવી મ.યા !

કઠિન સંસારે રહી...રટવા રાધેશ્યામ,
વધુ કઠિન એથીય જીને સમજવાનું કામ.

વનવાસ વેડી, સંસાર લાગી, સર્વેશને બળવા એ કામ
જેટલું રહેલું છે, એટલુંજ સંસારમાં રહી પ્રભુ-નામ સ્મરણું રહેલું
નથી અને એટલા માટેજ શ્રીમદ્બળગવદ્ ગીતામાં બળવાન કૃષ્ણચંદ્ર
પારથને એ બોધ આપી ગયા છે, કે:-

સંસારમાં સરસો રહે...ને મન મારી પાસ,
સંસારમાં લેપાય ના...તે જળ્યુ મારો દાસ.

ચાલો...ધૃશ્વરનું નામ દેતાં ગૌમાતાની સેવાના કાર્યમાં લાગુ
કારણ કે જેવી રીતે પ્રભુ ભક્તિ એ મનુષ્યોનો પ્હેલો ધર્મ છે, તેજ
પ્રમાણે ગોપાળને પ્રિય એવી આ ગૌમાતાની સેવા કરવામાં પણ
કસ્યાણુ છે. અને એથીજ અસત્તના ઋષિમુનિઓ પર્ણકુટીમાં રહેતા,
અને પ્રભુબળન સાથે ગૌ-પાલન કરી ગૌ-સેવાનો લાભ લેતા "

એમના એક હાથમાં માળા અને બીજા હાથમાં દોરડાં હતાં.
આંખો ગૌ તરફ હતી, જ્યારે દિલ ગોવિન્દમાં હતું. ચાલતા હતા
જમીન ઉપર જ્યારે વિહરતા હતા વિશ્વશ્રદ્ધાંડમાં !

આવા એ મહાપુરુષ ! એમને સંસારી કહેવા કે સંન્યાસી ?

જ્ઞાના વાંચક ! આ પુસ્તકમાં પ્રગટ થયેલું સંત-ગુહારામનું પ્રથમ પ્રકરણ સમાપ્ત થાય છે. આથી અદ્યતન રસ આપનાર ઓગળીસ પ્રકરણનો સંત ગુહારામની બુકમાં સમાવેશ કરેલો છે તેનો સાર નીચે મુજબ.

(૧) સ્ત્રીઓનો સ્વભાવ (૨) લઘુ જીવ (૩) અમત્કાર ત્યાં નમસ્કાર (૪) ત્યાગ (૫) હારજીત (૬) પાગલ પતિવ્રતા (૭) અમીરો કે ગરીબી (૮) સોનાનો સુરજ (૯) પ્રભુની ઇચ્છા (૧૦) વિડોબાના વિશ્વાસપર (૧૧) સૌન્દર્યનું તીર (૧૨) અંધકાર પર પ્રકાશ (૧૩) સાધુ કે શયતાન (૧૪) સંસાર સિન્ધુ (૧૫) આંખો ઉધડી (૧૬) મંદિર કે મસજિદ (૧૭) સંતના શબ્દો (૧૮) ભક્તિનો પ્રભાવ (૧૯) રાસલીલા.

કવીની લેખન શક્તિનાં વખાણ કરવાં તે ખરેખર સોના ઉપર ગીટ કરવા ખરાબર છે.

દરેક ગામમાં પ્રખ્યાત બુકસેલરની

પાસેથી મળી શકશે

બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ

મુ. નડોઆદ.

J. N. SETHNA P. O. NADIAD. ૧
જે. એન. શેઠના. મુ. પા. નડીઆદ. (ગુજરાત)

નકલીઆતોથી સાવચેત.

જીવનધારાની વધારે ખપત જોઈ આજકાલ દરેકે વધારે કરવાની કામગીરી આજ્યા છે. એટલે અમે ખાસ ખર્ચ કરીને જીવનધારામાં ટ્રેડમાર્ક 'જેનસ' નં. ૩૦૨ રજીસ્ટર કરાવેલ છે. તે અમારી જીવનધારા તથા બીજી દરેક દવાઓમાં 'બાકસ નં. ૩૦૨' ઉપર છાપવામાં આવે છે. તે હવેથી દરેક બોટલી ઉપર 'જેનસ' નં. ૩૦૨ ચાંચીને લેજો.

“જીવનધારા” નું બાકસ ઉપર છાપેલા ચિત્ર મુદ્રણ આવે છે, તે જોઈ તપાસી લેવાથી ઇલાવાની ધાત્તી રહેશે નહીં.

‘જીવનધારા’ ત્રણ સાઈઝમાં દરેક ઠેકાણે વેચાય છે.

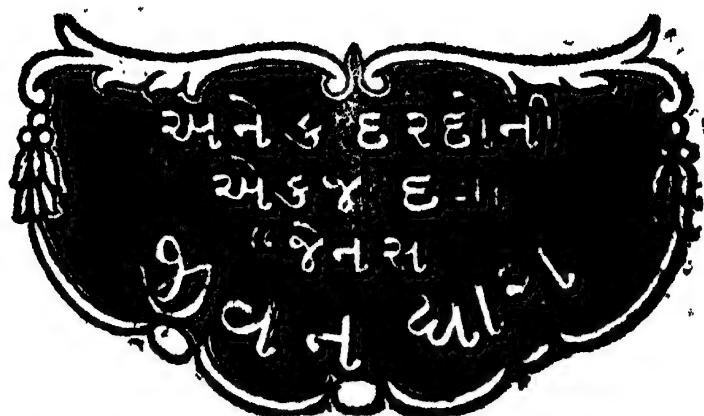
ડીલીવરી મીક્ચર !!

બાળકના જન્મ થયા પછી અનેક વ્યાધીઓથી સ્ત્રીઓની હાલત અંબીર થતી જાય છે. તેના માટે આ દવા અસરકારક ઉપાય છે.

ડીલીવરી મીક્ચર એ એક નામીયા ડોક્ટરનું બનાવેલું અને પાંતાના દરદીઓમાં અનુભવેલું સંપૂર્ણ ખાત્રીવાળું છે. કોમ્પલેક્સ જનનો તાવ, ઝાડો, પડવાળા ઝાડો, પેટનો દુઃખાવો મોઢાની ગરમી, કમરનો તથા માથાનો દુઃખાવો, હાથ-પગની બળતરા, કાગળનો દુઃખાવો; સુસ્તી રહેવી, બેશુદ્ધ થઈ જવું વારંવાર આવતી સુવાવડોથી નબળાઈ આવવી ઇ. અનેક બીમારીઓને મટાડી માતાની તથા બાળકની તંદુરસ્તી કાયમ રાખે છે. આજકાલ ધણી જગ્યાએ દારૂ ચોળવાનો પ્રચાર વધી પડ્યો છે, શરૂઆતમાં કાયદો જણાય છે. પણ પાછળથી બહુજ નુકશાન થાય છે. જ્યારે આ દવાથી કોઈ જનનું નુકશાન થતું નથી, અને શરીર તંદુરસ્ત રહે છે. સાત દીવસ ચાલે તેટલી દવાની કી. સીસી ૧ ના ૩. ૨) ટ. ખ. સાથે ૩. ૨૦ ત્રણ સીસીના ૩. ૫૦ ટ. ખ. સાથે ૩. ૬).

૨૭. ટ્રેડમાર્ક "જેનસ" નં ૩૦૨ જેનસ નં ૩૦૨

લખો-જે. એન. શેઠના પો. નડીઆદ (ગુજરાત)

જીવનધારા—હવે તો જગ પ્રસિદ્ધ થઇ ગઇ છે, પંદર વરસ થયાં પોતાના આશ્રય ચક્રીત ગુણોથી એક લાખ કરતાં વધારે શીશીઓ વેચાણ થઈ ચુકી છે.

જે જે સદગૃહસ્થ એક વખત અજમાયસને ખાતર મંગાવે છે, તે પોતેજ તેની જાહેરાત કરવા મડિ છે અને હંમેશાં માટે ગ્રાહક થઈ જાય છે.

શરીરને નુકશાન કરનારી કેઇ પણ દવા 'જીવનધારા' ની અંદર આવતી નથી, નાનાં બચ્ચાંથી તે બુઢા માણસ સુધી મને તેને વગર બીકે આપી શકાય છે. પ્રખ્યાત ડોક્ટરો તથા વૈદો વખાણ કરતાં કરતાં તેનો ઉપયોગ પોતાના ગ્રાહકોમાં કરી રહ્યા છે, છતાં પણ હજી સુધી જેને 'જીવનધારા'માં રહેલા અલૌકિક ગુણોની માહિતી નથી, તેને માટે આ જાહેરાત જાપાવવી પડી છે.

અનેક દર્દોમાં 'જીવનધારા' થી થતા ફાયદા નીચે વર્ણન કરેલા છે, આપ પણ એક શીશી અજમાવીને આનો લાભ જરૂરી લેશો.

અજીર્ણ—અપચો !

સર્વ રોગનું કારણ અજીર્ણ બદહજમી છે, માણસને જ્યારે ખોરાક ઉપર અચ્ચી થાય છે ત્યારે જીભનું કે રોગની સૂચના થઇ ચુકી છે માટે તેનો તત્કાલ ઉપાય કરવો, મને કેવો અજીર્ણ 'જીવનધારા'નાં માત્ર બેજ દીપાં ધણી સારી અસર કરે છે. એક

દીવસમાં કઠડીને જુખ લાભે છે અને કાઠપણ પ્રકારનો ખોરાક ખુશીથી જરૂર કરી શકાય છે, જે પંદર દીવસ લાગલાગટ બે બે દીપાં 'જીવનધારા'નાં લેવામાં આવે તો હંમેશા કરતાં ડબલ ખોરાક ઉઠાવી શકાય છે અને તે પાચન કરી શકાય છે.

ઉપયોગ—રોજ બંને વખત જમ્યા પછી એક ચમચા પાંચી સાથે અથવા દશ દીપાં સુંઠના અર્ક સાથે બેબે દીપાં 'જીવન-ધારા' પીવી સુંઠનો અર્ક અગર હમારે ત્યાંથી મંગાવસો તો દર સોસી દીઠ રૂ. ૧૧ પડશે.

ઝાડા—સંગ્રહણિ.

ઝાડા, સંગ્રહણિ, કાલેરા, અતિસાર. ઉલટી એ રોગોમાં 'જીવનધારા' ધણીજ અકસાર ફવાછે, દીવસમાં ૧૦-૧૦ વખત ઝાડા થતા હોય, દુકમાં જેને ઝાડાનો મેગ હોય તેણે પહેલી તકે 'જીવન-ધારા'નો ઉપયોગ કરવો, એકજ દીવસમાં તે ખાત્રીપુર્વક આરામ પહોંચાડે છે ઉલટી શરૂ થતાનો સાથેજ 'જીવનધારા'નો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો પાંચ દશ મીનીટમાં ફાયદો પહોંચાડે છે જ્યાં જ્યાં કાલેરાનો સંભવ હોય અથવા ઉપરાછાપરી જમણુ ચાલતાં હોય, યાત્રામાં ઠંડા પાણીનાં સ્નાન ખોરાકનું અનિયમીતપણું અને રખડ-પટ્ટીથી સરદી લાગી ઉપરના યોગ થવાના સંભવછે, તેવે સ્થળે એક સોસી 'જીવનધારા'ની ગળવામાં રાખવી તે ઘણું ડહાપણુ ભયું છે પોતાનો અને બીજાનો કીમતી જીન બચાવવા માટે દરેક ગૃહસ્થની ફરજ છે કે તેણે 'જીવનધારા'ની એક સોસી ગળવામાં રાખવાની હંમેશાં કળજી રાખવી.

ઉપયોગ—દીવસમાં બેથી ચાર વખત અથવા ઘણા ઝાડા ઉલટી હોય તો દર કલાકે ચાર ચાર દીપાં 'જીવનધારા' થોડા પાંચી સાથે ઉલટી બંધ થતાં સુધી લીધા જવું અથવા વધારે જરૂર જણાય તો અંદર બેબે દીપાં [કાલેરામાં દર ૧૧ કલાકે આપવું] સર્વીંગ નો અર્ક નાંખવો. સર્વીંગનો અર્ક રૂ. ૧૧ ની એક સોસી એ પ્રમાણે હમારે ત્યાંથી મળી શકશે.

ચુંક, આંકડી, પેટનો દુખાવો.

હંડા પાણીમાં રહેવાથી, ખોરાકની સંભાળ નહી રાખવાથી વાયડી ચીજો ખાવાથી. તેલમાં તળેલા પદાર્થ ગળવાથી ગળવાથી ખાવાથી. ભ્રુષ ન હોવા છતાં ખોરાક લેવાથી અને ખીજા અનેક કારણોથી પેટમાં ચુંક અથવા આંકડી પેદા થાય છે. તથા ઝડો કબજ થાય છે અને કેટલીક વાર તો એટલી બધી ચુંક આવે છે કે તે સહન થઈ શકતી નથી દરદી આસપાસના માણસોને ગભરાવી મારે છે તેવી વખતે જીવનધારાનાં માત્ર બેજ ટીપાંની જાદુઈ અસર થાય છે. માત્ર ૧૫ મીનીટમાં દરદ દૂર થાય છે અને એક કે બે દીવસ દવા ચાલુ રાખવાથી પ્રકૃતિ પાછી અસલ હાલતમાં આવી જાય છે.

ઉપયોગ-દર કલાકે આંકડો બંધ થતાં સુધી બે બે ટીપાં જીવનધારા એક ચમચા દુધ યા પાણી અથવા વરીયાળીના અર્કનાં દશ ટીપાં સાથે લીધા કરવી તેમજ બેઆનીબાર તપખીર [છીકણી] માં ૧ ટીપુ જીવનધારાનું મેળવી ફાંટીમાં ભરવી, વધ્યારીના અર્ક એક સીસી ૩. ગા એ ભાવે હમારે ત્યાં પણ મળે છે.

ખાંસી, દમ; શ્વાસ.

ખાંસી. દમ, શ્વાસ. કાપ. બાળકોનું ઉંટાંટીયું. વગેરે જાતોમાં દરદો ઉપર 'જીવનધારા' અસરકારક દવા છે, બે ત્રણ દીવસ દવા ચાલુ રાખવાથી જરૂર આરામ પહોંચે છે, "રોગનું ધર ખાંસી" એ વાત યાદ રાખજો અને શરૂઆતના ઉપાય તરફિજ 'જીવનધારા' ઉપયોગમાં લેજો જેથી તમારી જાતનું અને પૈસાનું રક્ષણ કરી શકશો દમ અને કાપના દરદીઓએ સામાન્ય રીતે એક મહીનો દીવસ 'જીવનધારા'નું સેક્સ ચાલુ રાખવું જોઈએ; જોજા ખરચે વગર તકલીફ અને ટુંકી મુદતે કાપદો મેળવવાનો રસ્તો આ એકજ છે.

ઉપયોગ-બેબે ટીપાં 'જીવનધારા' રોજ સવાર સાંજ એક ચમચા દુધ સાથે પીવી તથા આઠ તોલા તલના તેલમાં ચાર ચમચી ભાર 'જીવનધારા' મેળવી શીશીમાં ભરી રાખવું અને રોજ તેમાંથી થોડું જાતીએ ઓળી ઉપરથી ખરમ કપડાનો સંક કરવો.

શીરદદ, આદારીશી, સળેખમ.

માથાનો ગમે તેવો સખત દુખાવો, સણુકા, ચરકા, આદારીશી વિગેરે રોગોમાં 'જીવનધારા' ખાત્રી ભરેલી દવા છે માત્ર બે પાંચ મીનીટમાં જ પુરો આરામ થઈ જાય છે જાણે કદી માથું દુખતું જ નથી તોયે પછી જ્યારે માથું દુખતું હોય ત્યારે આ દવાથી માથું દુખતું તો મટી જાય છેજ, ગમે તેવો સખત દુખાવો પાંચ મીનીટમાં સાફ થઈ જાય છે જામરના દરદીએ પણ 'જીવનધારા'નું સેવન કરવું કે જેથી તેઓ ખાત્રીપૂર્વક કાયદો મેળવી શકશે.

ઉપયોગ—એક ટીપું કપાળ ઉપર ચોળવું પાંચ મીનીટમાં આરામ નહીં થાય તો ફરીથી બે ટીપાં ચોળવાં સંભાળ રાખવી કે આંખમાં લાગે નહિ સખત દુખાવામાં ચોળવા ઉપરાંત દીવસમાં ત્રણ ચાર વખત શીશી ઉઘાડીને સુંઘવી,

આંખનો દુખાવો.

આંખનો દુખાવો, કળતર, લાલી, ગરમી, વિગેરે દુર કરવા માટે સૌથી સરસ દવા માત્ર 'જીવનધારા' છે આંખોની ગરમી દુર થઈ જાય છે અને લાલી કપાઈ જાય છે જ્યારે આંખમાં રેતી કે કંઈ રજ જેવું પડ્યું હોય છે અને ઘણું ખુંચે છે ત્યારે તે કાઢવાનો ઉપાય આંખમાંથી પાણી પુષ્કળ કાઢવું તે છે આંખોમાંથી પુષ્કળ પાણી કાઢવા માટે 'જીવનધારા' ખણી સરસ અને સસ્તી દવા છે.

ઉપયોગ—આંખની જામરની ઉપર એક ટીપું ચોળવાથી તુરત આંખોમાંથી પાણી વહેવા માંડશે અને ગરમી ઝરી જશે સંભાળજો જરા પણ આંખની અંદર જવા નહીં પામે ૧ તોલા સુરમામાં માત્ર એક ટીપું 'જીવનધારા' મેળવી પછી એ સુરમા આંખમાં આંજવામાં આવે તો તેથી પણ લાભ થાય છે, અમારે ત્યાં અસહ્ય સુરમા મળશે ૧ તો. કી. ૩૦ રૂ.

દાંત—દાઢમાં કળતર.

દાંતમાંથી લોહી નીકળવું દાઢમાં કળતર, દાંતશુળ, સણુકા વિગેરે દાંતના રોગો ઉપર તત્કાળ અસર કરવા માટે 'જીવનધારા' ખાત્રી ભરેલી દવા છે, દાંતના સણુકાનો રોગ કેટલો ત્રાસદાયક છે તે

વિતે તેજ નાણે, એક મીનીટ એક એક યુગ જેટલી થઇ પડે છે, તેવી વખતે 'જીવનધારા' માત્ર લગાડવાનીજ ખોટી છે. દાંત કે દાદને દવા અડતાની સાથે આરામ થઇ જાય છે. જેમને દાંતનો રોગ અસ-લથીજ હોય તેમણે રોજ ખર ઉપર એક ટીપું પાડીને તેનાથી દાંત ધસવાની ટેવ રાખવાથી કદી પણ દાંતની પીડા થશે નહિ. દાદના સણુકા ઉપર જરા પુમડું બીજવી કળતરવાળા બાગ ઉપર લગાડવું અથવા પોલાણ હોય તો પુમડું દાખી દેવું,

કાનના સણુકા.

કાનમાં કણાણું, કાનમાં દુખાવો, બહેરાપણું, શુળ, વિંજ, વગેરે રોગોના દરદર ઉપર જીવનધારાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ, એક તોલા કુંગળીના રસમાં અથવા એક તોલા તલના તેલમાં અથવા એક તોલા દારૂમાં માત્ર ચાર ટીપાં જીવનધારાની મેળવી તેનાં બે ટીપાં કાનમાં દીવસમાં બે વખત પાડવાનું મટતા સુધી ચાલુ રાખવું.

દરાજ, ધાધર, ખસ, ખરજવું.

દરાજ અથવા ધાધર ઉપર જીવનધારા રાખવાણું દવા છે. ત્રણ વખત લગાડવાથી આરામ થાય છે. ખસ અને ખરજવા ઉપર પણ તે ધણીજ અકસીર દવા છે. આવા રોગોમાં જુદી જુદી દવાઓ કરીને જેઓ કંટાળી ગયા હોય તેમને છેવટના ઉપાય તરીકે જીવન-ધારાની અજમાયશ લેવી અને હમે ખાતરીથી કહીએ છીએ કે જેમના એ દરદનું આયુષ્ય પુર થયું હશે તેમને જીવનધારાના ઉપ-યોગની સલાહ ખરીજ લાગશે. પણ જેમના એ દરદોનો છેડો આવવાનું હજી દુર હશે તેઓ ખીજ દવાઓનો ઉપયોગ કરવા પછી જીવનધારા વાપરશે,

ઉપયોગ—એક તોલા તલના તેલમાં ૧૦ ટીપાં જીવનધારા નાંખી દાદર ઉપર ચોળવું, ખસ ઉપર લગાડતી વખતે અગર અગન બગે તો તલના તેલની જગાએ ચંદનનું તેલ લેવું, ચંદનનું તેલ હમારે ત્યાંથી રૂ. ૬ માં એક શીથી મળશે.

સોળે.

કાંઈ વાગવાથી, ઘસારાથી અથવા ખીજન કોઈ રોગથી શરીરના અમુક ભાગ ઉપર સોળે આવી જાય છે, તેના ઉપર ઊવનધારા લાગી અકસીર દેવા છે. એક વાર અથવા બેવાર લગાડતાની સાથેજ સોળે કિતરી જાય છે. ઉપયોગ દીવસમાં બે ત્રણ વખત એક એક બેબે દીવાં ઊવનધારા મસળાવું ગરમ કપડાથી એકતું અથવા ગરમ પાણીથી ઝારવું, સંભાળવું આંખમાં ઝાંઝા નહીં,

સંધીવા-લકડો.

અર્થાત્તવાયુ, સંધીવા, લકડો, વિગેરે દર્દ ઉપર આસ કરીને ઊવનધારા વાપરવા કાપક બે, સાંધાઓ ઠંડાઈ જતા માણસ ખાટલા વડા કેમ નહીં થયો હોય, પણ કગાડાંજ આરામ થતા ખુલ્લો જણાય છે એક દીવસમાં દરરોજ પેલાને કરાર વગેરે જણાય છે, સાંધારણ હાથ પગમાં થતા ઘટ, તાડ, મુંઝાં, ઝઝૂળા, સાંધાઓમાં કળતર થતું, કમરમાં દર્દ, ગરમીની ફેગડમાં ફાળાં, સૂગ પાસળામાં કળતર, ઝાતીમાં દુઃખ થતું, કાપક પગનું ગરમ જતું વિગેરે દરદોમાં સરસી કામત નહીં આગળ નેળાવાનાં એકડો રસ્તા ઊવનધારાનો ઉપયોગજ છે, થોડા કડાં સોળે તે મન માનતા કાપકો પહેંચાડે છે ગમે તેવા જુના દરદ ઉપર પણ એજ યોગી પુરતી છે, ૧૦૦] સ્પીઆના ખરબે જેઓનો લકડો મારા થયો નહીં હોય તેવા દરદીએને ઊવનધારાની એકજ શીશીએ સોંતાપકારક આજ્ઞામ પહેંચાડયો હતો એવા એક બે નાંદિ પણ અનેક વર્ષોના ઉપર તેની અજમાયશ લેવાઈ છે અને તે સાધવાના પેકેટડમાંજ નીચડયું છે, સરસવનું અથવા નડનું તેજ દરપેટાકને કે પાસેજ કોઈ પણ એક તોફો લઈ તેમાં બા તોફો ઊવનધારા મેળવી દુખતા જાય ઉપર ખુબ ચોળવું ઉપરથી ગરમ કપડાનો એક ફરવાથી નહીં આરામ થશે અમર અગળ વળવી જણાય તો ન સંભારતા બા ને બદલે બ તોલો લેવું

કમજોરી - નિર્જાતા.

શરીરમાં લેવા નીચ પડ્યા હોય ગમ નવા કંઠ્યા ખારાકની

જાણે શરીર કીમતજ નહી કરતું હોય, આખો દિવસ સુસ્તી લાગતી હોય આખો નિસ્તેજ મોં શીકુ, ડાચા બેડેલાં, છાતીનાં પાંસળાં ૫૦ કદમ દુરથી મણી શકાતાં હોય, પાંચ શેર ઉચકી પાંચ ડગલાં ચલાવું નહીં હોય, પવન આવે તો ઉડી જાય તેવું શરીર હોય, ચાલતાં શ્વાસ ભરાઈ જતો હોય; મન હંમેશાં ઉદાસ રહેતું હોય, જીવ બગ બગ થયા કરતો હોય, રસગપણું જતું રહ્યું હોય; નિરાશામાં દિવસો વ્યતીત થતા હોય, ઉડીને ઉભા થવું ભારી પડતું હોય આખો દિવસ સુષ્કજ રહીએ એમ લાગતું હોય; મગજ ઉપર પુષ્કળ બોલો લાગતો હોય યાદશક્તિનો નાશ થયો હોય મગજના અનેક ગુંચવાડાઓ ઉભા થતા હોય, ટુંકમાં જ્યારે શરીર કેવળ શક્તિ વગરનું થઈ ગયું હોય ત્યારે જીવનધારાના જરૂર ઉપયોગ કરવો, અંદરના અને બહારના ઉપયોગથી શરીર બેરાવર, લાડમાં ચીકણાં અંગ ભરાવદાર, ચહેરો ગુલાબી, છાતી હાલવાદાર, કમર મજબુત, લાથપગ તાકાતવાળાં, આંખો તેજસ્વી, અને મન ઉમંગી બની મગજ પણ આનંદી અને છે, એકજ શીશીનો ઉપયોગ નેનાને જરૂર સતોષ આપશે વિદ્યાર્થીઓએ ખનુસ કરી વાપરવું બેઠઝે, ધાતુ પાણીક દવાઓમાં પહેલો નંબર જીવનધારાના આવે છે.

ઉપયોગ—એક તોલો ઘી અને અડધો તોલો મધ અથવા એક તોલો માખણ અને અડધો તોલો વાટેલી સાકર અથવા એક તોલો બદામનું તેલ અથવા ૧૦ તોલા દુધ એમાંના કોઈપણ અનુપાત સાથે એ ટીપાં જીવનધારા સહવાર સાંજ લેવું.

હરસ—મસા.

હરસની પીડા જેને વીતે તે જાણે, જ્યારે હરસની દવા કરી કરીને તમો કંટાળી ગયા હો ત્યારે છેલ્લા ઉપાય તરીકે માત્ર જીવનધારા અજમાવજો અને ખાત્રીથી એ પીડા હંમેશની દુર થઈ જશે.

ઉપયોગ—રોજ સવારમાં અડધો તોલો વાટેલું નાગકેસર

૦૥ તોલો વાટેલી સાકર મેચુ કરી તેમાં જે ટીપાં જીવનધારા નાખી ફાકી મારવી અને ઉપરથી ૦૧ શેર દુધ પીવું જે ફાકવું પસંદ નહી હોય તો માખણમાં મેળવી ચાટવું

ઉંચું નાગકેસર દળેલું તદ્યાર સીસી ૧ નો ૩, ૦૥ હમારે ત્યાંથી પણ મળશે,

મોં—આવવું.

ગમે તે કારણથી મોં આવ્યું હોય અવાળું ઝૂલી ગયું હોય મોંમાં ચાંદાં ધારાં પડી ગયાં હોય બધું જે ચાર વખતમાંજ મટી જાય છે

ઉપયોગ—૧ તોલો કબાબચાની [ચાણીકબાલા] બારીક વાટી તેમાં માત્ર ચાર ટીપાં જીવનધારાનાં નાખી મેળવી મોંમાં ચોપડવું અને મોં ગળતું મુકવું (લાગ જવા દેવી) એ રીતે દીવસમાં ત્રણ કે ચાર વખત કરવું,

પ્રમેહ—ગમે તે જાતનો ગમે તેવો પ્રમેહ હશે પણ જીવનધારાથી તે જરૂર મટશેજ,

ઉપયોગ—રોજ સવારમાં એક તોલો વાટેલું ગોખરું ૧ તોલો દાડમડીનાં પાઢાંનો રસ ૧ તોલો દળેલી સાકર ત્રણે મેળવી તેમાં જે ટીપાં જીવનધારા નાખી પી જવું અથવા દસ ટીપાં ચોખ્ખું ચંદનનું તેલ લઈ તેમાં ૧૦ ટીપાં ગંધાખીરોજનો અર્ક તથા જે ટીપાં જીવનધારા મેળવી રોજ સવારમાં ચાટી જવું, ચંદનનું ચોખ્ખું તેલ હમારે ત્યાં પણ મળશે, કીંમત રૂ. ૧૫ ગંધાખીરોજનો અર્ક રૂ. ૦૥

ચામડીનું ફાટવું.

શિઆળામાં ધણુ કરીને, દરેક માણસના હાથ પગની ચામડી ઓછી વધારે ફાટ્યા વિના નથી રહેતી, તેવે પ્રસંગે જીવનધારા વાપરવા લાયક દવા છે,

ઉપયોગ—માંખણ, ઘી, તેલ, દીવેલ, અથવા વેસેલીન એમાંથી જીવનધારાની કીં, મોટી સીસીનો રૂ. ૧૥ વચલીનો રૂ. ૧) નાનીનો રૂ. ૦૥ ત્રણ સીસી રૂ. ૪૥—૮, ખ, સાથે

કોઈપણ ચીજના તોલો લઈ તેમાં બે ટીપાં 'જીવનધારા' નાંખી મોળવું એટલે જલદી આરામ થઈ જાય છે,

ઝેરી ડંખ.

ભમરી, વીંછી, મધમાખ, માંચડ, માંકડ, મચ્છર કાનખભુરો વગેરેના ડંખ ઉપર 'જીવનધારા' અમુલ્ય દવા છે હજારો વખત તેની અજમાયેસ લેવાઈ છે અને હજી સુધી એક વખત પણ નિષ્ફળતા મળી નથી દવા લગાડતાં વારજ અસર થવા માંડે છે અને પાંચ મીનીટમાં તો દરદનું ચિન્હ પણ રહેતું નથી;

ઉપયોગ-ડંખ ઉપર બે ચાર ટીપાં 'જીવનધારા' મોળવું;

ખીડા-ખરોળ.

ખરોળના દરદીએ ખાસ કરીને 'જીવનધારા' અજમાવવું જ્યાં બીજી કોઈ દવાએ કાયદો નથી પહોંચાડ્યો ત્યાં તે જરૂર સાફ પરિણામ લાવશે થોડા ખરચે જલદી આરામ કરવાનો એકજ રસ્તો છે તે 'જીવનધારા'ની અજમાયેસ લેવી

ઉપયોગ-સાચા મોતીની છીપની ભરમ બે આની બાર લઈ તેમાં બે ટીપાં 'જીવનધારા' મેળવી રોજ દીવસમાં બેવાર જમ્યા પછી ખાવી, છીપની ભરમ અમારે ત્યાંથી મંગાવવામાં આવશે તો રૂ. ૧ ની તોલો હિસાબે મોકલવામાં આવશે,

નપુંશકતા.

વિયંનો કોઈ રીતે નાશ કરવાથી આ દરદ ઉત્પન્ન થાય છે, સૃષ્ટિ વિરૂદ્ધ કર્મ, હસ્ત દોષ, અતિશય વિહાર, રાત દિવસ હલકી મોજમજના વિચારો, બિભત્સ વાચન લેખન સ્વપ્નાવસ્થા ઇલાદી કારણોથી વિયંનો અઘટિત રીતે નાશ થઈ માણસ પુરુષત્વ ખોઈ બેસે છે તેવે વખતે તેમને ચિંતામાંથી મુક્ત કરનાર એક 'જીવનધારા' એજ ખરો આધાર છે ધાતુ ક્ષીણતાથી નસો દીલી પડી જઈને શિથિલતા પ્રાપ્ત થાય છે, દીલી થએલી નસોને પાછી તંગ 'જીવનધારા'ની મોટી સીસીની કી. ૩૦ ૧૧ વચલીનો રૂ. ૧) નાનીનો રૂ. ૦૧ ૬, ખસાથે

બનાવી તેમાં તાકાત લાવવા માટે 'જીવનધારા' રામબાણુ દવા છે પુરુષત્વના નાશથી જેઓ રાત દીવસ ચીંતામાં રહેતા હોય હજારો જાતની દવાઓ વાપરીને જેઓ નિરાશ થઈ ગયા હોય તેઓને છેલ્લા ખાત્રી ભરેલા ઉપાય તરીકે 'જીવનધારા' વાપરવાની ભક્ષામણુ કરવામાં આવે છે અને અમો ખાત્રી આપીએ છીએ કે એકજ શીશીથી તેઓની બચતી ચીંતા ટળી જશે ઉપયોગ-રોજ સહવાર સાંજ ૫-૭ ટીપાં માલકાંકળીના તેલમાં જે ટીપાં 'જીવનધારા' નાં મેળવી માલીશ કરવું માલકાંકળીનું તેલ શી શીશી ૩૦ ગા ના લીસાએ અમો માલકાંકળીનું

પ્રદર રોગ.

શ્રીઓના પ્રદરરોગ કેવલ 'જીવનધારા' અગનવજ અસર કરે છે રક્ત વા એવ ને તે પાંચ દિવસ આવી સકાય છે જે ચાર દીવસમાં તેનાથી આરામ થઈ જાય છે જ્યાંએ નાંદુરના આરામ્ય મજબુત આંધાની નાજવાઈ જાય જાતની પાંચ નીરાળી બનાવી સકાય છે સ્ત્રીઓનાં જાતવાળાં જાતવાળાં માંડે કર વરસે એક શીશી 'જીવનધારા' વાપરવામાં આવે તે જાતવાળાંમાં આવનારી નાજવાઈથી પણ તેમનું રક્તવાળું જાત સકાય ઉપયોગ-સહવાર સાંજ જમ્યા પછી દરેક વખતે વા તેલો નાગેકેસર શીણું વાટવું લઈ તેમાં એક તેલો માખણ તથા જે ટીપાં 'જીવનધારા' મેળવી આવું ઉપરથી રૂચી અનુસાર તાજુ દુધ પીવું

સરદી.

અતિશય શરદી થઈ જવાથી માણસ ધણીવાર ઠંડોગાર બની જાય છે અને સ્થિતિ લયંકર બની જાય છે અને જે એ સ્થિતિમાં તત્કાળ તેને બચાવવામાં નહીં આવે તો થોડા કલાકોમાં તેનું આયુષ્ય પુર થઈ જાય છે ગરમી લાવનાર ખીજ સઘળા ઉપચારોમાં તત્કાળ કામ લાગે જલદી અસર કરે અને વળી સરતો પડે તેવો ઉપાય 'જીવનધારા' છે આથી સ્થિતિમાં તે પગના તળીએ ચોપડવાથી આખા શરીરમાં ગરમી આવી જાય છે અને જે ટીપાં પેદમાં જતાની

સાથેજ હુશીઆરી આવી જાય છે, ઉપયોગ—એક તોલો સરસીઆનું અમર તેલનું તેલ લઈ તેમાં ૧૦ ટીપાં જીવનધારા મેળવી ખુબ યોગજીવું વધારામાં જરૂર જણાય તો દશ ટીપાં તજનું તેલ ઉમેરવું તજનું તેલ હમારી પાસેથી મંગાવતાં ૩, ૦૧ ની એક કીશી લેખે મોકલવામાં આવશે.

તાવ.

હંડીનાં લખલખાં આવીને રોજીદો, એકાંતરીયો, ગમે તેવો તાવ આવતો હોય તેને નાણુ કરવાનો સહેલો ઉપાય 'જીવનધારા' છે જીવન ધર ઉપર પણ તે ઘણું સારું કામ કરે છે સેંકડે ૮૦ માણસોને તેથી આરામ થઈ જાય છે, ઉપયોગ—તુજસી આદુ અને ખાવાનાં પાન પ્રત્યેકનો રસ [૦૧] તોલો મેળવી તેમાં બે ટીપાં જીવનધારા નાખી દરદીને દીવંસમાં બે વખત પાવું;

નહાર.

નહાર અથવા વાળો એક જાતના તારના રૂપનો કીડો છે; ખરાબ પાણીથી અથવા ખીજા ઘણા કારણોથી માણસના શરીરના ગમે તેવા ભાગમાં વાળો નીકળે છે એક વાર વાળો બહાર દેખાયો કે તેને બાંધી રાખવો પડે છે કારણ કે તાણી કાઢતાં તે તુટી જાય છે તો તે પોતાનો રસ્તો ફેરવે છે અને ઘણી ઘણી વેના દીવસો કે મહીનાઓ સુધી આપે છે ઉપયોગ—ચાર ટીપાં લીંગનો અર્ક લઈ તેમાં બે ટીપાં જીવનધારા નાખી થોડું પાણી ઉમેરી રોજ દીવસમાં ત્રણવાર પીવું તેમજ લીંગનો અર્ક મેળવેલ જીવનધારાનાં ૪-૫ ટીપાં વાળાના મોઢા ઉપર મુકવાં લીંગનો અર્ક હમારી પાસેથી મંગાવશે તો ૩, ૦૧ ની કીશીને લીસાપે મોકલીશું,

જંતુ—નાશક.

ઘરમાં ખાજ, મોરીઓ વગેરે જગાઓ સાધારણ પાણીથી ધોવા જતાં પાણી ફુગાંથી ભરે છે તથા જીવ ઉત્પન્ન થાય છે આવી

વખતે ઘરમાં વસનારને ઘણો કંટાળો ઉપજે છે એટલુંજ નહીં પણ એવી દુર્ગંધમાં વસવું તે ઘણું નેખમ ભરેલું છે, એક શેર પાણીની અંદર ૧૦ ટીપાં જીવનધારા નાખી જગાઓ સાફ કરવામાં આવે તો દુર્ગંધ દૂર થશે એટલુંજ નહિ પણ હાની કરતા જંતુઓનો નાશ થાય છે.

માંકડ.

પલંગ, ખુરશી, ટેબલ, કપાટ, અભરાઈ, બારી બારણાં, બીંતની તરડો વિગેરે જગાઓમાં માંકડ પુષ્કળ ભરાઈ રહે છે તેમને નાશ કરવા માટે જીવનધારા ઘણી અકસીર દવા છે. માંકડનો કંટાળો લગભગ દરેક ઘરમાં ફેાય છે, અને માંકડના ઉપદ્રવથી બચવાની ઇચ્છા પણ દરેકને હોય છે ત્યારે માંકડનો નાશ કરવા ઉપરાંત જેમાં ખીજ સેંકડો ગુણો સમાયતા છે તેવી જીવનધારાની દરેક ઘરમાં જરૂર છે એ વાત પુરવાર થાય છે,

ઉપયોગ—સાબુનુ શીણ બનાવીને તેનું પાણી ઝાસ ભરીને તઈયાર કરી તેમાં છ ટીપાં જીવનધારા નાખી માંકડ ભરાયતાની જગ્યાઓમાં તે ઉતારવું એથી માંકડ મરી જશે અને મહીનાઓ સુધી તે જગામાં માંકડ ભરાઈ બેસશે નહીં.

શુળ.

છાતીમાં, પાંસળામાં, અગર કમરમાં શુળ ચરકા મારતા હોય, તેને માટે જીવનધારા અકસીર ઉપાય છે દરદવાળા લાગ ઉપર જીવનધારા ચોળી ઉપર કળીચુનાની ફાક લગાડવી,

મ્હોંમાં દુર્ગંધ.

રોજ દાંતણુ કરતી વખતે દાંતણુના કુચા ઉપર અથવા દુધ બસ ઉપર એક ટીપું 'જીવનધારા' પાડીને તેનાથી દાંત ધસવાથી અથવા પાનમા બે ટીપાં પાડી પાન ખાવાથી અથવા ઝાસ ભરે

પાણીમાં જે ચાર ટીપાં 'જીવનધારા'નાં મેળવી તે પાણીથી દીવસમાં એક જે ચાર ટાંગળા કરવાથી મ્હોંની દુર્ગંધ દુર થાય છે.

સર્વ પ્રકારનો દુખાવો.

માથું, હાથ, પગ, કમર, બરડાની કરોડ, છાતી, પાંસળાં, ખોચી, ખભા, ઠીંચણુ, છુટણુ વગેરે ગમે તે ભાગમાં દુખાવો સણકા ચરકા, શુળ, વિગેરે ગમે તેવું દરદ થતું હોય તે સર્વ માત્ર એક જે વખત 'જીવનધારા' લગાડવાથી આરામ થઈ જાય છે.

ઉપયોગ—'જીવનધારા' ચોળવું ઉપરથી ગરમ કપડાનો શેક કરવો, ગરમ કપડું વીટાળી રાખવું.

પેટ ચઢવું અને પવનનું ગુંચાવું.

ધણીવાર બાદીથી પેટ ચઢી આવે છે; પેટમાં પવન ગુંચાઈને પેડુંમાં મૂળાં ભોંકે છે. અને પેટ ડમ ડમ થઈને મનને અકળાવે છે ખાવા પીવાની રૂચી નથી તે વખતે 'જીવનધારા' જરા હથેળીમાં લઈને પેટ ઉપર કુંટીની આસપાસ તેમજ પેડું પર ચોળવું એકાદ કલાકમાં પવન છુટીને પેટ હલકું પડશે અને પેટમાં થતું દરદ દુર થઈ જશે.

ધા વાગવો લોહીનીકળવું.

પડી જવાથી કોઈ સ્ત્રીથી કે કોઈ ફટકામાંથી ધા પડ્યો હોય તો તે ઉપર 'જીવનધારા' ધણી કીંમતી દવ છે લોખાનનો અર્ક અને 'જીવનધારા' સરખે ભાગે મેળવીને અથવા એકલું 'જીવનધારા' ધા ઉપર રેડવું તેથી તુરત લોહી બંધ થઈ જશે ધા પાકવાની બીતી રહેશે નહીં; લોખાનનો અર્ક ચીંચી ૧નો રૂ. ગાહમારે ત્યાં પણ મળશે.

દાઝવું—બળવું.

દેવતાથી દારખાનાથી: ગરમ પાણી, તેલ કે બીથી, તેજબથી અથવા સીત્વર નાઇત્રેડ કે તેની કોષ્ટ દવાથી શરીર દાઝી મરું હોય ડામ પડ્યો હોય, આમડી ખસી ગઈ હોય તે વખતે 'જીવનધારા' ધણી ઉપયોગી થઈ પડે છે, 'જીવનધારા' રજ લાવે છે અને વધારે આમ મ્હોંનો અર્ક લાવે છે.

ઉપયોગ-ચુનાનું નિત્ય પાણી તોલા ૧૦ તલનું તેલ કે ટાપરેલ તોલા ૨૦ તથા 'જીવનધારા'નાં ટીપાં ૧૨-૧૫ મેળવી ખુબ દલાવી મળી જાય એટલે દાઢેલા બાગ પર લગાડવું દર વખતે શીશી દલાવીને વાપરવું.

જીવનધારા.

ઉપર લખવામાં આવેલા 'જીવનધારા'ના સધળા ગુણ અતિશયોક્તિથી કેવળ નિરાળા છે દરેક ઘરમાં તેની ખાસ જરૂર છે. પોતાના સ્વાસ્થ્ય માટે તો ઘણા માણસો આ શીશી ખરીદ કરે પણ પરોપકાર માટે પણ તેની સેંકડો શીશી દયાળુ ગૃહસ્થો ખરીદ કરે છે જે ઘરમાં 'જીવનધારા'નો એક શીશી છે તેને વેદ ડાક્ટરની જરૂર ક્યારીતજ પડે છે.

કીંમત.

'જીવનધારા' ની એક શીશી સેંકડો કપીઆની કીંમતની છે એમ કહીએ તો પણ ચલે કાન્ય કે નનાથી વેદ ડાક્ટરોનાં મોટા ખીલો ભરવાનાં ચમી જનર જે. પાનુ માધારણ માણસને પણ પોસાણ થઈ શકે તેટલા મોટા પાંચેને તેની વાળ સાદજ બનાવી છે. મોટા સોસાનો પ્રીમન માત્ર ૩ ગા રાખી છે ત્રણ શીશીના રૂ. ૪૭ ડઝનના રૂ. ૧૫૭ નાખી શીશીની કીં ૩. ૧૭ ત્રણ સોસીના રૂ. ૨૫૫ ડઝનના રૂ. ૧૦૭ નાના સોસાનો પ્રીમન ૩. ૦૫ ત્રણ સોસીનો રૂ. ૧૧ ડઝનના રૂ. ૪૫૫ પેટીંગ તથા ટપાક અર્થ જુદું,

જે. એન. શેઠના.

મુ. પો. નડીઆદ (ગુજરાત).

આનુભવ સિદ્ધિ દવાઓ.

પંડત્ય વિનાશક તેલ.

નામદી કે નપુંમકતાને નષ્ટ કરનાર આ તેલ ધણુંજ ચમત્કારી છે, હસ્ત દોષથી અથવા કુકર્મથી નળથી પડી મએલી નસોમાં નવો જોસ પેદા થાય છે દુટેલી નસો જોડાઈ જઈને મુખમાં માણસને ઉન્મત્ત બનાવી મુકે છે, પહેલેજ દિવસે એનો ચમત્કાર જણાય છે અને ૨૧ દિવસમાં તો નામદી પછાનું નામ નિશાન રહેવા પામતું નથી, પછી જીંદગીભર અમનચમનમાં દિવસો વ્યતિત થાય છે. વૃદ્ધા વસ્થામાં પણ નિરાશ નહીં થતાં આ તેલનો ઉપયોગ જરૂર કરી જોવાથી વિલાસામૃતમાં માણસ ફૂલકાં મારે છે. હજારો શીશીયોને લેખી અજમાવી ચુક્યા છે અને હવે તે તૈયાર થતાં થતાંજ ખપી જાય છે ગમે તેવી નીરાશામાં પણ આ દવાની ૧ શીશી અજમાવી જોવાથી ખાત્રી રાખજો કે નુકસાને થવાનું નથી, કી. શીશીના રૂ. ૫૭

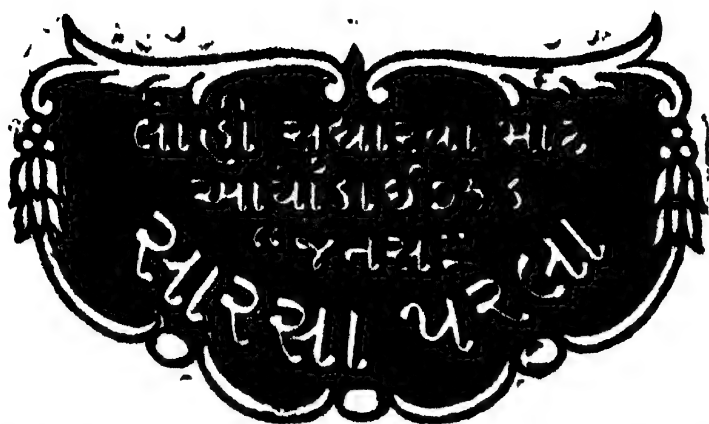
અમારા જેવાં અમર ભલતાંજ નામ આપનારાઓના નકલીઆત માલથી ઠગાતા નહિ.

દરાજનો મલમ.

ગમે તેવી જુની હોય, કાળી કે લાલ હોય, ચરીરના કોઈપણ ભાગમાં લાગેલી હોય અને અનેક ઉપાયો છતાં દરાજ (દરાજ) નહીં મટતી હોય તો છેવટે હસારી આ દવા અજમાવી જોવા ખાસ ભલામણ છે. દવા લાગતી નથી નં. ૧ ની કીંમત રૂ. ૦૧ ત્રણ ડબ્બીના રૂ. ૦૧૦ નં. ૨ ની શીશી ૧ નો રૂ. ૦૧૧ ત્રણ શીશીનો રૂ. ૧૧ નં. ૩ દરાજનો અર્ક શીશી એક કીંમત રૂ. ૦૮ ત્રણ શીશીનો રૂ. ૭૭ અર્કથી અગન બજે છે, પણ કપડામાં ડાબ પડતા નથી.

હરસની દવા.

વિતે તે જાણે કે હરસની ખીમારી કેટલી ખરાબ છે અમારી આ દવા ખાવા માત્રથી હરસ સુકાઈને મરી જાય છે. હરસમાંથી થોડી વહેણ તો પહેલેજ દિવસે બંધ કરે છે. હરસ ઉપર મલમપડા કરવાની કસી જરૂર નથી. કીંમત રૂ. ૭૭ નજીક મારે પા [૦] શીશી જોઈએ તો રૂ. ૭૭

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે તે બગડ્યું હોય તો અનેક રોગો ઉત્પન્ન થાય છે. માટે તે સુધારવા દરેક માણસને કાળજી લેવી જોઈએ તેને માટે “જેનસ” સારસાપરિલા વિના ખીજી કોઈપણ દવા પીવાની જરૂર નથી. ઉપદંશ, ગરમી અને તેના વડે થતા રોગો તેમજ લકવો, સાંધાવા કંઠમાલ-પ્રમેહ ચામડી પર કાળા ડાઘા પડવા. આંખનું સુજ આંધળું, શરીરમાં બળતરા થવી, શરીરની ઉપર શીતળા સરખા રોજા થઈ આવવા વીગેરે વીકારો ઉપર રોકનાનો સારસા પરિલા તે અકસીર થઈ ચુક્યો છે. શીશી ૧નો ૩. ૧૫ વી. પી. થી ૩. ૨૫ ત્રણ શીશીના ૩. ૪૫ વી. પી. થી ૩. ૫૫

જેનસ પ્રમેહાંતક.

જુનો કે નવો ગમે તેવો પ્રમેહ નીરમુજ કરનારી આ દવા છે વારંવાર પીપ (રસી) નું જવું, પીળા તથા સફેદ રંગના ડાઘા પડવા વારંવાર પેશાબની ધુજા પહેલાં યા પછી ધાતુનું જવું, મધની માફક ઘાડો પેશાબ થવો પેશાબ કરતી વખતે બળતરા થવી વીગેરે પ્રમેહથી થતા તમામ રોગોને નીરમુજ કરી પુરતો આરામ થાય છે. બળશ દવાઓ કરીને કંટાળી ગયા હો તો એકવાર જરૂર અમારી દવા અજમાવી જોજો છીં. ૨૫ ત્રણ શીશીના ૩. ૫૫

ખીજખ. [કેશ કલપ]

શેઠનાનો ખીજખ વાપરો. મુગંધથી ખહેક ખહેક ચાય છે. વાળ તો અસલ કુદરતી કાળા રંગના થઇ જાય છે. અર્થ શું ?

૩. ૧૭ ત્રણ શીશીના ૩. ૨૥

અર્ક !

કુલ !!

તેલ !!!

શીશી શીશી
એકની ત્રણની
કી. ૩. કી. ૩.

શીશી શીશી
એકની ત્રણની
કી. ૩. કી. ૩.

અજમાનો અર્ક	૦૥	૧૥	પીપરમીટનો અર્ક	૦૥	૧૥
તજનો અર્ક	૦૥	૧૥	લવીંગનો અર્ક	૦૥	૧૥
ધલાયતીનો અર્ક	૦૥	૧૥	ગંધાખીજરાનો અર્ક	૦૥	૧૥
વલીઆરીનો અર્ક	૦૥	૧૥	પ્રદીનાનો અર્ક	૦૥	૧૥
હીંગનો અર્ક	૦૥	૧૥	સુંદનો અર્ક	૦૥	૧૥
પીપરમીટનાં પુલ	૦૥	૧૥	અજમાનાં પુલ	૦૥	૧૥
ચંદનનું તેલ	૧૭	૨૥	ચહાનું તેલ	૦૥	૧૥
પીપરમીટનું તેલ	૦૥	૧૥	કપુરનું તેલ	૦૥	૧૥
બદામનું તેલ	૦૥	૧૥	ટરપેન્ટાઇન તેલ	૦૥	૧૥

ઉપર જણાવેલ અર્ક, પુલ, તેલ વગર ભેગસેજનો તથા ખાત્રીનો માલ મળશે.

જેનસ બામ-માયાના દુઃખારા માટે અકસીર દવા કી. ૩. ૦૥ ત્રણ શીશીના ૩. ૧૥

જેનસ બાલામૃત

નાનાં બચ્ચાં માટે શકિતની અકસીર દવા કી. ૩. ૧૭ ત્રણના ૩. ૨૥

વાતાહરણ તેલ.

૨૪ કલાકમાં પ્રત્યક્ષ રૂળ જર્મ લેવું. દર કલાકે ફેર પડતો જતો જણાય છે. સાંધાનું રહી જવું, ફાટફાટ થઇને હાથ, પગ, કમર કે કરોડમાં દર્દ થવું સર્વ દુરત આરામ થાય છે. કી. ૩. ૧૥ ત્રણ શીશીના ૩. ૪૭

સુરખો.

નં. ૧નો ઘોળો તોલો એકના ૩૦ ૧૦૧ નં. ૩ નો કાળો તોલો
૧ ના ૩૦ ૨૭ ૦ તથા ૦ા તોલોની સીસીઓ ચાલુ ભાવે મળશે.
ખસનો મલમ.

ગમે તેવી ખસને માટે અકસીર ઉપાય છે. કીં. ૩૦ ૦ા ત્રણ
સીસીના ૩૦ ૧.

બુલાખની ગોળીઓ.

કીં. ૩૦ ૦ા ૩ સીસીના ૩૦ ૦ા

લીમસેની ચુર્ણ.

અગ્રુર્ણ તથા અન્ન પાચન નહિ થવાથી ઉત્પન્ન થતાં દરદો
માટે અકસીર ઉપાય કી. ૩. ૦ા ૩ સીસીના ૩. ૧

'જેનસ' ફીવરોલ

(તાવનું એગ્યુમીકચર)

મેલેરીઆ, ઇન્ફ્યુએન્ઝા, એકાંતરીઓ, રોજીદો, ચોથીઓ,
પ્લેગનો, પ્લેકા (ખરોળ)નો, લાંખીમુદતનો, ટાઢીઓ, વીગેરેતમામ
પ્રકારના તાવને માટે અકસીર દવા છે. તાવને આવતો રોકી દસ્ત
સાફ ભાવે છે અશક્તિ લાગતી નથી તેમજ આંખની ખગતરા
માથાનો દુખાવો શરીરનું કળતર વીગેરે એકજ દિવસમાં મટી
જાય છે. કી. એક શીશીનો ૩. ૦ા ત્રણ શીશીના ૩. ૨)

દાંતનું મંજન.

સુગંધીદાર આ મંજન હંમેશા વાપરવા જેવું છે, દાંતને ઉજળા
મેતીના દાણા જેવા રાખવા માટે જરૂર વાપરો, દાંતમાં કળતર
લોહી નીકળવું, પડં નીકળવું, ફાલવું, અવાળુ પુલવું વિગેરે માટે
ખાસ વાપરવું જરૂરનું છે. કીં. ૩. ૦ા ૩ સીસીનો ૩. ૧

ખાંસીની ગોળીઓ.

કીં. ૩. ૦ા ત્રણ શીશીના ૩. ૧

નેત્રબિંદુ

સાધારણ ઝાંખ, રતાશ, આંખોની ગરમી, દુખવા આવવી. રાતે ઓછું દેખાવું વૃદ્ધવસ્થાની આંખની નબળાઈ, વિગેરે માટે અકસીર છે. કીંમત રૂ. ૦૧૩ સીસીનો રૂ. ૧૧

પારિજાતક હેર ઑઈલ

પારિજાતક હેર ઑઈલ મુગંધીનો ખજનો છે, માથાના વાળ કાળા, રેશમ જેવા મુંવાળા ચકચકીત થાય છે, મગજને ઠંડુ રાખે છે અને માથામાં કોઈ પ્રકારની બ્યાધી થતી નથી. કીં. રૂ. ૦૧૧૩ સીસીના રૂ. ૨૭

અર્ક કુપુર

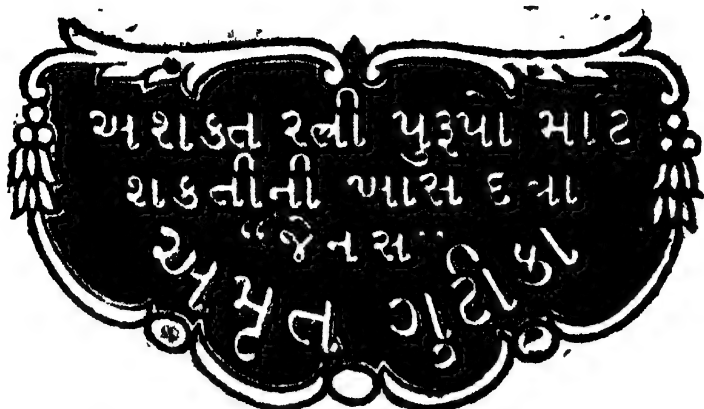
કોલેરાનો ઉપદ્રવ ચાલુ હોય તે વખતે આ દવાનાં રોજ એ ત્રણ ટીપાં પાણી સાથે પીવાની ટેવ રાખવાથી કોલેરાનો ચેપ લાગતો નથી. કોલેરા ઉપરાંત સાધારણ ઝાડો, ઉલટી, ચુંક, મરડો વીગેરે પેટનાં દરદોમાં પણ અકસીર ઉપાય છે. કીં. ૦૧૩ સીસીનો રૂ. ૧૧

કસ્તુરીની ગોળીઓ

અસલ નેપાળની શુદ્ધ કસ્તુરી અંબર, મોતી, સોનાચાંદીના વરખ, અશ્વકબચ્ચ, ઇ. અમુલ્ય દવાઓ મીશ્રીત આં ગોળીઓના સેવનથી હમ, શાસ, ખાંસી, છાતીનું દર્દ, ધાતુ ક્ષીણતા નપુસકતા વીગેરે દુર કરી નવું લોહી અને વીર્ય ઉત્પન્ન કરી બદન ગુલે ગુલાબ જેવું બમાવે છે મન પ્રકુલ્લીત રહે છે. સ્ત્રી પુરુષ બન્નેને એક સરખો ફાયદો પહોંચાડે છે ૨૫ ગોળીઓની સીસીની કીં. રૂ. ૫૭

હાંત અગર દાઢના દુખાવાની દવા.

હાંત અગર દાઢના દુખાવાની વેદના તો જેને વીતી હોય તે ભણે દરદીને કોઈપણ ભાતનું ચેન પડતું નથી ખોરાક લેવાતો નથી તેમજ જીવ આખો વખત ત્યાંનો ત્યાંજ લાગી રહે છે આ દવાનું પુમકું મુક્તાંજ ચમત્કારીક અસર થાય છે, રોત્તી સીકલ એકદમ હસમુખી થઈ જાય છે, કીં. રૂ. ૧૭ ૩ સીસીના રૂ. ૨૧

રજીસ્ટર્ડ ટ્રેડમાર્ક જનરલ નં. ૩૦૨
અગડેલી ધાતુને શુદ્ધ અને વધુ કરનાર હબરોવાર
પરીક્ષા કરેલી ખાસ દવા.

મી. ટોમસન—ગુડ મોરનીંગ મી. વોટસન હાઉ આર યુ ?

મી. વોટસન—અર ર ર ર ર ર મરી ગયો યાર છોડી

દે, ક્યાંથી આટલી શક્તી લાગ્યો, જ
મરીના ઉપર તો મડદાલ જેવો હતો !

મી. ટોમસન—અરે દોસ્ત તને
ખબર નથી કે જે. એન. સેઠનાની
અનાંવડી અમૃત ગુટીકાનો ઉપયોગ
કરીનેજ આ સ્થિતિએ પહોંચ્યો છું
એક સીસીમાંજ શક્તી આવી હતી
પણ સંપૂર્ણ શક્તી મેળવવા માટે પુરે-
પુરી ત્રણ સીસીનો ઉપયોગ કર્યો હતો.

ધ્યાન રાખવું કે તોર્ય એજ માણસનું જીવન છે ન્યારે તેનો
નાશ થાય છે ત્યારે માણસની દશા ઘણી ખરાબ થઇ જાય છે.
પેશાબ કરતા પહેલાં યા પછીથી ધાતુનું જવું, ઝાડે ફરતી વખતે
જોર કરતાં ધાતુનું જવું મુખ યા અગડને રસ્તે ધાતુનું જવું, વીસ
પ્રકારનો પ્રમેહ, ગુપ્ત લાગતી નસોની કમજોરી બદનમાં મુસ્તી કાઢપણ

જાતના કામકાજમાં ચીત લાગે નહી, મગજની નબળાઈ અને તેથી આંખે અધારાં આવવાં, નજરની આગળ લાલ પીળા રંગ દેખાવા, કમરનો, પગની પીડીઓનો દુખાવો, ખોરાક ઉપર અચ્ચી રમરણુ શક્તિ બરોબર રહે નહિ, ખાંસી થોડા કામથી વધારે થાક લાગવો, હાથની હથેલી ધસીને મુંઘવાથી દુરગંધી, તરસ લાગવી સ્વપ્નામાં ધાતુ નું સ્પર્શીત થવું નજીવી આખતમાં ઇન્દ્રિયું ઉશ્કેરાવું અને તેનાથી વીર્ય નો નાશ થવો વગેરે સેંકડો પ્રકારના રોગો વીર્યના નાશથી ઉત્પન્ન થાય છે તે દરેક રોગને દુર કરવા માટે અમૃત ગુટીકા એક અસૌકીક ખીન હરીક દવા છે પાચનશક્તિ મંદ હોય તો ઘી દુધ મેવો વગેરે કંઈ કામ લાગતું નથી તેટલા માટેજ અમૃત ગુટીકાનો ઉપયોગ કરવાની ખાસ જરૂર છે. તમારી અમુલ્ય જીંદગીનો અકાળે નાશ કરવાની ઇચ્છા ના હોય તો પહેલી તકે આને અજમાવી જો જો.

અમૃતગુટીકા

દરેક રૂતુમાં તેનો ઉપયોગ થઈ શકે છે તેમજ દરેક રૂતુમાં એક સરખો ગુણુ આપે છે ખાત્રીપુર્વક માનજો કે શક્તિ પ્રાપ્ત કરવા માટેજ અમૃત ગુટીકાનો ઉપયોગ કરવાની જરૂર તો છેજ પણ તમારા હંમેશના જીવનને સુખપુર્વક વિતાડવા માટે ખાસ ઉપયોગી દવા છે કીંમત દરેક માણસને પોસાઈ સકે તેટલા માટે સાધારણ રાખી છે ૩૨ ટીકડીઓની એક ટયુબના ૩. ૨) ત્રણ ટયુબના ૩. ૫૦ ટ. ખ. જુદુ.

અમૃત મીઠ્ઠર

[શક્તિ મેળવવા માટે અમુલ્ય દવા]

“અમૃત ગુટીકા”ના ઉપયોગથી જો જો ફાયદા થાય છે તેટલાજ ફાયદા આ દવાના ઉપયોગથી પણ થાય છે પુરી વિગત માટે ઉપર વાંચો પણ ધણા સદગ્રહસ્થોને ગોળીઓ ખાવાની પસંદ આવતી નથી તેમને માટેજ ખાસ કરીને આ “અમૃત મીઠ્ઠર” ખીવા માટે બનાવવામાં આવેલ છે. સ્ત્રીપુરૂષોને એક સરખો ગુણુ આપે છે, એક વખતના ઉપયોગથીજ ખાત્રી થઈ જશે. કીંમત ૧ સીલીના ૩. ૨) ટ. ખ. સાથે ૩. ૨૫ ત્રણ સીલીના ૩. ૫૦ ટ. ખ. સાથે ૩. ૬૧

મહીલા જીવન.

પ્રદરનો રોગ સ્ત્રીઓને માટે મહા ભયંકર ગણાય છે, કારણ પ્રદરથી અનેક સ્ત્રીઓનાં જીવન અકાળે નષ્ટ થાય છે નવજીવન ભરેલું બદન, ઉત્સાહી અને ખીલેલું બદન, મોહક ચહેરો, એ સર્વનો નાશ પ્રદરના વ્યાધીથીજ થાય છે. સેંકડેં ૯૦ સ્ત્રીઓ આ રોગથી હેરાન થાય છે અને ફેગટના પાપાસા ગુમાવી માટીના મુલ્યની દવાઓ ખાય છે.

“ મહીલા જીવન ” એ એક કુશળ ડોક્ટરની બનાવટ છે હજારો દરદીઓમાં વાપર્યા પછીથીજ જન સમાજના ઉપયોગ માટે બહાર મુકવામાં આવેલું છે ‘મહીલા જીવન’ ના ઉપયોગથી શ્વેત [ધોળો] યા રક્ત [લાલ] પ્રદર એટલે ચીકણો, મેલા રંગનો, ઘટ, પીળો, ધોળો અગર લાલ રંગનો વાસ મારતો પ્રવાહીરૂપે જે પદાર્થ વહી જાય છે તેનાથી શરીરનું કળતર સુસ્તી, હાથ પગની બળતરા ઝીણું તાવ, શરીરનું સુકાઈ જવું. અધુરે માસે ગર્ભનો નાશ થવો અનીયમીત અટકાવ આવવો, ખાંસી, રતવા, માથાનો તથા પેટનો દુખાવો ખોરાક, પર અડચી, દસ્તની કબજાઆત, આખો વખત સુષ્ક રહેવાની ઇચ્છા ઇ. અનેક વ્યાધીઓને જડમુળથી નષ્ટ કરી બદન યૌવનથી ખીલેલું અને ગર્ભ ધારણ કરવા લાયક બનાવે છે ગર્ભાશયના તમામ વિકારો મટાડે છે ક્રીમન ૧ શીશીના ૩. ૨૭ ટ. ખ. સાથે ૩. ૨૧ ૩ શીશીના ૩. ૫૦ ટ. ખ. સાથે ૬૭

જે. એન. સેઠના મુ. પો. નડીઆદ [ગુજરાત]

J. N. SETHNA P. O. NADIAD (GUJARAT).

પુનિવર્સલ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ-નડીઆદ.

પંજમ મેલની ઝડપે વધતા જતા
સૂર્ય પ્રકાશ પંચાંગના આ
 કા

આવૃત્તી ૧	સંવત ૧૯૮૪	પ્રત ૨૦૦૦૦
આવૃત્તી ૨	સંવત ૧૯૮૫	પ્રત ૨૫૦૦૦
આવૃત્તી ૩	સંવત ૧૯૮૬	પ્રત ૪૦૦૦૦
આવૃત્તી ૪		
છપાય છે	સંવત ૧૯૮૭	પ્રત ૫૦૦૦૦

સૂર્ય પ્રકાશ પંચાંગ જ્યોતીષ શાસ્ત્રના
 ખાસ આધારથી દર વર્ષે ધોળકાના સુપ્રસીદ્ધ જ્યોતીષ
 શાસ્ત્રી રણછોડલાલ એમ. પંડીત તૈયાર કરે છે.
 જે વેપારીઓ સૂર્ય પ્રકાશ પંચાંગ વેચે
 છે તે વેપારીઓ પોતાના ગ્રાહકોને સંપૂર્ણ સંતોષ
 આપે છે.

બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ
 / મું નડીઆદ

જરૂર વાંચજો
પૈસાદારની પુત્રી.

યાને
પ્રેમની પ્રતિમા-કે-
ઈજ્જતનુ લીલામ.

કાંલેજનુ નોલેજ-લગ્ન સમયે ભવિષ્યના ભરથારને
આપેલી ભુલવણી-ભુતનુ તુત-સાં સૌન્દર્યમાં અંધ બનેલ
પતીનું પેસા માટે પરાક્રમ-કુલટા કાશી-પ્રેમની પીડા-સાસ
કે શૂળી-બ્લેન કે ખાયડી-બ્લાડી કે વાઘણુ-સંસાર કે સ્વર્ગ
વગેરે રસમય-દીલખુશ કરે તેવાં પ્રકરણોથી ભરપુર-એક
ભાગમાં સમાપ્ત.

આજેજ મંગાવો.

કીંમત રૂ. ૧૧

મળવાનું ઠેકાણું,—

બુકસેલર—જહુલાલ નારણદાસ.

મુ. નડીઆદ.

